

LUPTA ÎNTREGULUI POPOR

3 (17)
1988

CUPRINS

● Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antilimperialistă din August 1944, încununare strălucită a luptei poporul român pentru independență și apărarea gilei străbune, început de eră nouă în istoria poporul român — Conf. univ. dr. MIRCEA MUȘAT	1
● Erolism și victorie (23 August — 25 Octombrie 1944) — Colonel dr. VASILE MOCANU	4
● Solidaritate militantă. Refugiați militari polonezi în România — Major PETRE OTU	7
● Achiziții umanitare. Martie—august 1944. Nave românești escortează nave cu emigranți evrei — NICULAE KOSLINSKI, RĂZVAN MIRCEA BOLINTI-NEANU, CEZAR APREOTESCU, ADRIAN GHEORGHIU	8
● 140 de ani de la revoluția română din 1848 — Un simbol al vitejiei românești: Luptele din București pentru apărarea revoluției (13/25 septembrie) — Colonel CONSTANTIN CĂZĂNIȘTEANU — Repere cronologice (III), august 1848 — august 1849 — MARIA GEORGESCU	11
— Oastea lui Avram Iancu — Colonel dr. CONSTANTIN UCRAIN	14
— Anul 1848 în lumina izvoarelor sigilare (II) — Colonel dr. CRISTACHE GHEORGHE, Dr. MARIA DOGARU	17
● România în războiul de eliberare și reîntregire națională — Iulie 1917. Armata română reorganizată este gata de luptă — Căpitan DUMITRU DOBRE	20
— Transporturile militare ale armatei române în 1916—1918 — Colonel VIOREL MĂGUREANU, Colonel Ing. CONSTANTIN NICOLESCU	22
— „Am lovit în plin șleurile cu muniții” — VALERIU AVRAM	24
— Chicera, 1/14 august 1917: „Pildă de bravură, devotament și sacrificiu către țară” — DUMITRU PREDA, Locotenent-major MARIUS GIURGIU	25
— Pe frontul invizibil, în lupta pentru Marea Unire — TRAIAN BARA, CRISTIAN TRONCOTA	27
● Adevăruri fundamentale ale istoriei naționale. Munții Apuseni — cetate inexpugnabilă de apărare a românilor în revoluția din 1848 — General-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU	29
● Fundamente ale doctrinei militare românești. Considerații privind conceptul de doctrină militară în România la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX — Căpitan AANEI BARBU-GHEORGHE	34
● Conceptul de acțiune militară în istoria și arta militară universală (IV) — Major EUGEN CÂMPAN	35
● Memoria documentelor — File din epopeea independenței (3) — MIRCEA SOREANU	37
— „Relicva sfântă a neamului românesc” — Căpitan de rangul II dr. JIPA ROTARU, Căpitan CONSTANTIN HLIHOR	39
— Din nou despre „miracolul” de la Dunkerque — C. FLORIN	41
● Tradiții — Însemnul tricolor în Dacia romană — MIHAIL ZAHARIADE	43
— Aurel Vlaicu — pionier al aviației românești și mondiale — General-major dr. ing. ȘTEFAN ISPAS	44
— Nicolae Iorga — profesor la Școala Superioară de Război — Locotenent-colonel AUREL PENTELESCU	46
● Constantin Brâncoveanu (1654—1714). 300 de ani de la urcarea pe tron — SERGIU IOSIPESCU	48
● Marți comandanți: generalii David Praporgescu, Ion Dragalina și Henri Berthelot — Major GHEORGHE VARTIC	49
● Marți bătălii — Baia, 14/15 decembrie 1467 — Locotenent-major MIRCEA DOGARU	50
— Mohács, 29 august 1526 — Colonel (r) VASILE PRICOP	52
● Monumentele luptei. Oarba de Mureș — VASILE T. SUCIU	54
● Atitudini. Vidul de populație românească în aria vechii Dacii — o teorie falsă, tendențioasă — dr. FLORIN CONSTANTINIU	55
● Incredibil, dar adevărat... — Programul revizionist al regimului horthyst (6) — MIHAIL RETEGAN	56
● Cartea de istorie — Colonel dr. VASILE ALEXANDRESCU, Dr. RADU-ȘTEFAN CIOBANU, S. ORIANU	58
● Din activitatea Comisiei Române de Istorie Militară. De la filiale: Azi, Sibiu — Căpitan de rangul III ILIE MANOLE	61
● Dialog cu cititorii — REDACȚIA	63
● În atenția cititorilor și colaboratorilor	64

- APARE sub egida Comisiei Române de Istorie Militară — supliment al revistei VIAȚA MILITARĂ
- ADRESA: Comisia Română de Istorie Militară, București, str. Drumul Taberei nr. 5—7, sector 6, tel. 31.30.44.
- ABONAMENTUL se fac prin oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții; revista apare de patru ori pe an.
- CITITORII DIN STRĂINĂTATE pot face abonamente adresându-se la ROMPRESFILATELIA — Sectorul export-import presă, București, Calea Griviței nr. 64—66, sector 1, P.O. Box 12—201, telex 10376

REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ DIN AUGUST 1944

încununare strălucită a luptei poporului român pentru
independența și apărarea gliei străbune,
început de eră nouă în istoria poporului român

Conf. univ. dr. MIRCEA MUȘAT

Dintre marile evenimente care au jalonat și direcționat sensul istoriei contemporane a României, augustul de foc din 1944 se așază firesc, cu întreaga sa încălcătură valorică, în cununa de glorie a neamului românesc. 23 August 1944 nu a marcat numai actul de voință al poporului român, hotărât să-și recucerească independența de stat și să-și salveze ființa națională, ci a schimbat destinul istoriei generale a României, inaugurând epoca împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională al poporului român, epoca socialismului și comunismului. Definind dimensiunile acestui eveniment crucial din istoria noastră națională, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniază că el „a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobândit, cu arma în mână, dreptul de a fi stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pământul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire.”

Glorioasa aniversare a celor 44 de ani care au trecut de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 constituie un fericit prilej de a rememora tradițiile luptei poporului român, ale acțiunii sale viguroase pentru dreptate socială, unitate și independență națională, pentru edificarea unei noi orînduiri pe pământul României. Se reliefează, în acest fel, măreția actului eroic al demnității noastre naționale de la 23 August 1944, cu adinci rădăcini în istoria noastră multimilenară, adevăratele sale valențe de eveniment istoric crucial, care a pus temelii trănicioare României de azi — țară prosperă, liberă, independentă și suverană între popoarele și națiunile lumii.

Acest drum de luptă, în fruntea căruia s-au situat ferm Partidul Comunist Român, toate forțele democratice și patriotice ale țării, întregul popor român, demonstrează că revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 — suprema expresie a voinței de independență națională la români — a fost concepută și organizată în solul național și a fost opera revoluționară a maselor populare, conduse de partid, încununarea trecutului glorios de luptă purtată de poporul român pentru dreptul de a fi stăpin în vatra strămoșească, pentru progres și civilizație.

Actul istoric de la 23 August 1944 a fost opera poporului român, mobilizat și condus la luptă de partidul comunistilor români. El s-a efectuat fără nici o înțelegere prealabilă cu țările din coaliția Națiunilor Unite asupra momentului declan-

șării sau modului în care avea să se desfășoare. Se poate spune chiar că declanșarea revoluției la 23 August 1944 — ale cărei comandamente supreme erau redobîndirea independenței și suveranității naționale, dezvoltarea democratică a țării — a luat prin surprindere ambele tabere angajate în războiul care răvășea întreaga lume în acel timp. Jurnalul de război al Înaltului Comandament al Wehrmachtului a consemnat că „evoluția evenimentelor din România a constituit o completă surprindere”.

În același timp, intrarea României în război de partea coaliției Națiunilor Unite s-a făcut într-un moment cînd Germania hitleristă era departe de a fi învinsă. România a ridicat armele pentru apărarea independenței, suveranității și unității sale nu din calcule de oportunitate, scoțînd beneficii nemeritate, nu într-un moment al agoniei Reichului hitlerist, ci atunci cînd interesele naționale fundamentale îi impuneau cu necesitate o asemenea conduită de acțiune. Faptul a fost recunoscut și de guvernul U.R.S.S. prin acordarea celei mai înalte distincții de război sovietice, ordinul „Victoria”, șefului statului român, regele Mihai, brevetul de decernare apreciînd că România intrase în război împotriva Reichului „în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei”. De altfel, A.I. Vișinski, reprezentantul U.R.S.S. la Conferința de pace de la Paris, aprecia că România a participat la războiul antihitlerist într-un moment în care „nu erau încă evidente perspective dezvoltării viitoare a evenimentelor și cînd soarta Germaniei hitleriste era departe de a fi clară”.

Din punct de vedere strategic, actul României a smuls într-un interval extrem de scurt — 8 zile — frontului german din Europa de est o suprafață de circa 150 000 km pătrați, pe care se aflau importante obstacole favorabile unei apărări îndelungate: lanțul Carpaților românești, linia fortificată Focșani-Nămoloasa-Galați, Dunărea maritimă și altele.

Prin actul României de la 23 August 1944 dispozitivul german din Peninsula Balcanică a devenit dintr-o dată, din punct de vedere strategic, imposibil de menținut. Ziarul „New York Times” a subliniat într-un comentariu publicat în acele zile această consecință majoră a insurjecției române: „Ieșirea României din război a creat pericolul izolării celor 15 divizii germane aflate în Grecia și sudul Iugoslaviei. Această ieșire a transformat valea Dunării, din Delta pînă la frontiera româno-iugoslavă, dintr-o zonă aliată într-o zonă ostilă pentru germani”. Rezultatele strategice ale actului românesc asupra dominației hitleriste în Balcani s-au vădit foarte curînd. Bulgaria a ieșit din război la 9 septembrie. Hitler a fost nevoit să ordone, rînd pe rînd, retragerea din insulele

Facsimile din presa internațională subliniind deosebita importanță a actului de la 23 August 1944

Mării Egee (15 septembrie), din Grecia, Albania și Macedonia de sud (la 10 octombrie). La 13 octombrie Belgradul a fost eliberat de forțele Armatei populare iugoslave.

Revoluția de eliberare socială și națională din august 1944 a avut o importanță extraordinară și pentru sfărâmarea dominației naziste în centrul Europei. Forțele române au deschis, o dată cu intrarea în război împotriva celui de-al treilea Reich, un nou front în podișul Transilvaniei și în Banat, dincolo de Carpați, pe care l-au menținut singure, timp de aproximativ trei săptămâni, până la sosirea trupelor sovietice. Acest nou front, situat la peste 600 km spre vest de vechiul aliniament, a creat posibilitatea unei înaintări rapide spre sudul Germaniei pe Valea Dunării. Chiar la 24 august 1944, un comentariu al postului de radio BBC a scos în relief această componentă strategică a actului românesc: „Ajutați în mod activ de români, rușii vor putea fi în curând la Viena. Prin Poarta Carpaților, deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin”.

Consecințele militare și politice excepționale ale actului românesc pentru centrul și sud-estul Europei au fost recunoscute și de premierul britanic Winston Churchill: „Trecerea României de partea aliaților a adus rușilor un avantaj extraordinar de mare; ei vor atinge Belgradul, Budapesta și, probabil, Viena înainte ca puterile occidentale să fi strâpsuns linia Siegfried”.

Însumarea consecințelor militar-strategice, politice și economice ale actului de la 23 August 1944 a determinat o situație de o deosebită gravitate pentru cel de-al treilea Reich. Ca punct de încrucișare a două mari direcții strategice continentale — spre Europa de sud-est, cit și spre Europa centrală — România reprezenta un segment de importanță fundamentală în strategia generală de război a Reichului. Păstrarea ei în dispozitivul german asigura controlul nazist asupra Peninsulei Balcanice și închidea căile de acces spre Cimpia Panonică, Austria și sudul Germaniei. Evoluția evenimentelor militare din cursul lunii august 1944 a confirmat aprecierile Înaltului Comandament al Wehrmachtului asupra însemnătății excepționale a valorii politico-strategice a spațiului românesc și a actului de la 23 August 1944; în scurt timp după victoria insurecției, întregul dispozitiv german din sud-estul Europei s-a dezagregat, iar direcția spre Ungaria și

sudul Reichului a fost exploatată cu succes de trupele sovietice, în alianță de luptă cu armata română. „Capitularea României — scria ziarul american «The Evening Star» — face mai mult decât să lipsească pe nazisti de sursa lor cea mai mare de petrol și de trupele care odinioară le fuseseră de mare ajutor. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol oricare din trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. Cu totul aparte sînt efectele lui asupra finlandezilor, acest eveniment în mod sigur trebuie să grăbească hotărîrea bulgarilor și unguirilor de a pune capăt la asocierea lor nenorocită cu Berlinul și așa se va grăbi ziua cînd Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie ținut pînă cînd va fi ingenucheat sau pînă cînd cineva îl va desființa pentru a permite capitularea Reichului”.

Radio Londra transmitea la 24 august 1944 comentariul lui Edward Montgomery, în care se preciza că actul făcut de români a deschis drumul armatei sovietice spre Berlin. „România, Bulgaria și Ungaria — aprecia comentariul — constituiau pentru Hitler un zid de apărare împotriva rușilor. România cîzînd, Bulgaria a rămas izolată. Probabil că ea se va grăbi să facă același lucru ca vecina ei, căci nu mai are de ales. Dar Ungaria? Dacă germanii o vor sili să continue lupta alături de ei, va avea de suportat atacul rușilor și românilor”. Datorită ireproșabilei pregătiri politico-militare, întoarcerea armelor — pe 267 km din cei 654 km ai frontului sovieto-german de sud-est — și declanșarea în întreaga țară a luptelor împotriva trupelor naziste au fost imediate și integrale, fără nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, fapt apreciat ca fiind fără precedent în istoria militară universală. Prezența armatei române pe frontul antihitlerist a fost, de asemenea, continuă și efectivă pînă la înfrîngerea armatelor celui de-al treilea Reich, ceea ce nu s-a întîmplat cu armatele altor state foste aliate ale Germaniei hitleriste.

La 23 August 1944, întreaga armată a întors, ca a singur om, armele împotriva trupelor germane. Toate încercările germane de a provoca sciziuni în rîndurile comandanților armatei române au eșuat. Consemnînd această realitate, jurnalul de război al Grupului de armate „Ucraina de sud” menționa: „Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei”.

Intrarea României în războiul antihitlerist a exprimat adevăratele idealuri de libertate și independență națională ale poporului român, voința sa de a fi stăpîn pe propria soartă, de a-și clădi viitorul, potrivit vrierii sale. Conștiința dreptății cauzei pentru care lupta a fost factorul determinant al angajării sale, cu toate forțele umane și materiale, în lupta împotriva Germaniei naziste pînă la victoria finală. Poporul român a demonstrat astfel, prin nenumărate fapte de vitejie și înalt eroism, că aspirația sa vitală, țelul său suprem erau lichidarea fascismului — cel mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al civilizației umane —, asigurarea independenței patriei, dreptul la dezvoltare liberă.

Așadar, actul demnității naționale înfăptuit la 23 August 1944 de întregul popor român, sub conducerea partidului comunist, a avut un puternic ecou internațional. Numeroase documente — acte și declarații oficiale, rapoarte ale unor diplomați sau oameni politici, comunicate, comentarii și informații ale unor agenții de presă, posturi de radio și ziare — atestă însemnătatea sa istorică, impactul său deosebit asupra desfășurării evenimentelor politico-militare în această fază a celui de-al doilea război mondial. Aceleași surse documentare pun în evidență faptul că, începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane, întregul potențial economic și militar în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste și a acoliților ei. Împreună cu Armata Sovietică, Armata Română a săvîrșit fapte de eroism legendar, aducînd mari sacrificii materiale și umane în lupta pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, ca și în bătăliile

pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei, pină la încheierea victorioasă a celei de-a doua conflagrații mondiale.

La 9 mai 1945, cînd războiul lua sfîrșit cu Victoria Națiunilor Unite, România se prezenta cu un bilanț bogat de luptă. Armata sa străbătuse peste 1 700 km, de la Marea Neagră pînă în Boemia, provocase inamicului pierderi ce s-au cifrat la peste 136 000 de prizonieri și morți — echivalînd cu 14 divizii —, eliberase, în afară de orașele și comunele din timpul insurecției, peste 3 800 de localități, între care 53 orașe, contribuise la alungarea ocupațiilor din alte cîteva mii, a avut pe front în tot timpul războiului un total de circa 540 000 de ostași și ofițeri, din care a pierdut în lupte grele aproape 170 000 morți, răniți și dispařiți.

O recunoaștere a eroismului ostașilor români, a aportului lor la înfrîngerea fascismului, o constituie cele peste 300 000 de ordine și medalii sovietice, cehoslovace și ungare cu care au fost distinși soldații și ofițerii români.

Totalul cheltuielilor militare făcute de statul român în perioada 24 august 1944—12 mai 1945 pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste și Ungariei horthyste s-a ridicat la uriașă sumă de 470 de miliarde lei (la cursul valutar din luna mai 1945). Raportînd la bugetul României pe anul 1938/1939, care s-a cifrat la suma de 30 549 956 000 lei, reiese că aceste cheltuieli militare echivalau cu peste 15 ori bugetul statului, reprezentînd un efort enorm pentru poporul român, avînd în vedere și obligațiile revenite României prin Convenția de armistițiu.

Gravat pentru totdeauna în conștiința poporului român ca un eveniment de însemnătate epocală, actul de la 23 August 1944 își dezvăluie, an de an, cu și mai multă claritate, noi aspecte și noi semnificații privind însemnătatea sa națională și internațională.

Vigorează și fermitatea cu care întregul popor român s-a ridicat la luptă, largă participare a tuturor forțelor patriotice la revoluție demonstrează că August 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință al întregii noastre națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur destinele.

În cei 44 de ani care au trecut de la evenimentul epocal din August 1944, urmînd cu devotament și încredere politica partidului, poporul român a schimbat radical chipul patriei. Condusă de partidul comunist, națiunea română a parcurs o întreagă epocă istorică — de la orînduirea bazată pe exploatare și asuprire din trecut la orînduirea nouă, socialistă, în care, liber și stăpîn pe soarta sa, își făurește în mod conștient propria istorie; de la vechea Românie burghezo-moșierească, slab dezvoltată, cu o economie preponderent agrară, dependentă de marile trusturi monopoliste, la România de azi, cu o economie dinamică, o industrie și o agricultură în plin proces de dezvoltare, cu un nivel tot mai ridicat de viață și civilizație materială și spirituală.

Se cuvine să evidențiem că din acest scurt răstimp de istorie se detașează cu pregnanță etapa inaugurată de cel de-al IX-lea Congres al partidului, de un dinamism fără precedent în dezvoltarea societății românești, în care au fost create condițiile pentru ca România să treacă de la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare la cel de țară cu o economie mediu dezvoltată.

România, țară care în decursul istoriei sale a luptat continuu pentru progres și civilizație, pentru asigurarea unității și independenței naționale, se înalță astăzi între popoarele lumii ca o țară a demnității, a progresului, a libertății și democrației, ilustrînd prin faptele și împlinirile sale forța pe care o dobîndește un popor stăpîn pe destinele sale. Datorită remarcabilelor succese obținute pe plan intern, precum și politicii sale externe principiale și constructive, România se bucură astăzi în lume de un prestigiu fără precedent în întreaga sa

istorie. De la România de odinioară, aservită economic și dominată politic de diferitele mari puteri, izolată, puțin cunoscută în lume, s-a ajuns la Republica Socialistă România de astăzi, liberă, independentă și înfloritoare, cu o înaltă autoritate și prieteni pe toate meridianele, respectată și apreciată cu căldură pentru contribuția pe care o aduce la instaurarea unor noi relații între state și a unei noi ordini economice și politice internaționale, pentru prezența sa deosebit de activă și dinamică, pentru cuvîntul său chibzuit și realist în soluționarea problemelor mondiale în conformitate cu năzuințele popoarelor dornice de pace și libertate.

Întreaga politică internă și externă a țării noastre poartă amprenta puternicei personalități a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, al cărui rol determinant, esențial, în elaborarea obiectivelor dezvoltării noastre economico-sociale asigură organizarea și conducerea științifică a întregii activități de aplicare în viață a Programului de faurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Cu înțelegerea profundă a marilor sarcini pe care le are de îndeplinit, poporul român, acum, la sărbătorirea a 44 de ani de la glorioasele evenimente din August 1944, strîns unit în jurul partidului, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, își exprimă, prin fapte de muncă pătrunse de un înalt patriotism, hotărîrea de a acționa cu toată răspunderea pentru înfăptuirea exemplară a obiectivelor economice și sociale înscrise în planul pe acest an și pe întregul cîincin, pentru înălțarea patriei pe noi trepte de progres și civilizație.

Revoluția română din August 1944 a grăbit prăbușirea întregului edificiu militar german din sud-estul Europei

EROISM ȘI VICTORIE

23 august–25 octombrie 1944

Colonel dr. VASILE MOCANU

Încununare a luptei necurmăte duse de poporul român pentru propășire socială, independență și unitate națională, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antitimperialistă declanșată acum aproape patru decenii și jumătate a marcat, prin obiectivele, înfăptuirile și deschiderile imprimăte dezvoltării societății noastre, o eră nouă în istoria multimilenară a poporului român. „**Înfăptuirea actului istoric de la 23 August** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a deschis o eră nouă în istoria poporului român, era unor profunde transformări democratice, revoluționare, a realizării deplinei independențe și suveranității naționale, a făuririi unei vieți noi”

Pregătită în condiții de adâncă conspirativitate de către Partidul Comunist Român, în colaborare cu alte forțe politice și militare antihitleriste ale țării, revoluția — act de autoritate și voință unanimă a poporului român — a fost declanșată în după-amiaza zilei de 23 August 1944, o dată cu arestarea guvernului antonescian și formarea unui nou guvern, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și trecerea României de partea Națiunilor Unite.

În conformitate cu planul militar elaborat anterior, întreaga armată română — a cărei trăsătură definitorie a fost dintotdeauna apărarea patriei, a libertății și independenței — a întors armele din primul moment, ca un singur om, împotriva trupelor hitleriste și, în deplină unitate cu formațiunile de luptă patriotice, detașamentele de partizani, cu întregul popor, a trecut la îndeplinirea promptă, unitară și fermă a scopului politico-militar materializat în Declarația Comitetului Central al P.C.R., în Proclamația către țară a regelui Mihai, în Declarația guvernului.

Îndeplinind misiunile stabilite prin planurile militare elaborate anterior și prin Directiva operativă dată de Marele Stat Major în seara zilei de 23 August, toate comandamentele, marile unități și unitățile române din zona frontului și din interior s-au subordonat fără nici o excepție noului guvern și au trecut la materializarea misiunilor primite.

Situația în care se afla România a impus executarea, concomitent și cu toată rapiditatea, a trei mari operații: o acțiune de distrugere și lichidare a tuturor rezistențelor hitleriste din zona interioară a țării, misiune îndeplinită de întreaga forță armată a țării și formațiunile de luptă patriotice cu sprijinul întregului popor; o altă de acoperire strategică pe frontierele de sud, de vest și în Podișul Transilvaniei, necesitănd crearea unui front de peste 1400 km, cu scopul de a zădărnici orice încercare a inamicului de a pătrunde spre interiorul țării, acțiune îndeplinită de Armata 1 română, Corpurile 1—4 teritoriale și Corpul 2 armată; o a treia acțiune a constat în desprinderea din dispozitivul german a Armatelor 3 și 4 române de pe frontul din Moldova; regrouparea lor în zona interioară și reorganizarea unor mari unități grupate în Armata 4 română în vederea luptelor pentru eliberarea părții din teritoriul țării aflat sub ocupația horthystă.

Se impune sublinierea că, alături de unitățile și marile unități tactice și operative, au participat activ la luptele împotriva hitleriștilor și unele formațiuni militare care în mod normal nu erau destinate acestui scop, cum au fost școlile de ofițeri și subofițeri, centrele de instrucție, formațiunile de servicii, subunități de jandarmi etc. Totodată, alături de armată și formațiunile de luptă patriotice, au luat parte detașamente de premilitari, echipe ale Crucii Roșii și de apărare pasivă, subunități de pompieri, voluntari de diferite vârste. Aceste elemente și sprijinul larg al populației au imprimat luptelor atributele unui adevărat război popular.

Revoluția română s-a desfășurat pe întreaga arie teritorială aflată sub jurisdicție românească: Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banat, sudul Transilvaniei și al Crișanei. Pe bună dreptate, reputatul teoretician militar englez B.H. Liddell-Hart apre-

La poarta de nord a Capitalei au fost stăvilitе atacurile inamicului nazist. În imagine, facsimil din presa vremii și pictura „Luptele de la Otopeni”, de Ion Țarlungă

**ARMATA ROMÂNĂ CARE A ZDROBIT
REZISTENȚA GERMANĂ LA OTOPENI,
OVATIONATĂ DE POPULAȚIE**

Forțele armate ale României au zdrobit rezistența germană la Otopeni, în timpul luptelor pentru eliberarea Capitalei. Armata Română este ovationată de populație.

cia că prin revoluția română s-a creat „cel mai larg front deschis cunoscut vreodată în războiul modern”, fapt ce a determinat prăbușirea flancului sudic al frontului german și a deschis armatelor sovietice cale liberă spre Balcani și, prin Cimpia Ungară, spre Viena.

Lupte deosebit de crâncene s-au desfășurat în București (eliberat complet în dimineața zilei de 26 august) și împrejurimi, în întreaga Vale a Prahovei, în Cimpia Bărăganului și în Dobrogea, în Jungla Dunării — de la Sulina și pînă la Moldova Veche —, în zonele Brașov, Făgăraș, Sibiu, Alba Iulia, Arad, Timișoara, Lugoj, Oravița, peste tot acolo unde hitleriștii au opus o dirză rezistență. Executînd lovitura prin surprindere și direct asupra comandamentelor care conduceau trupele hitleriste din zona interioară a României, forțele noastre luptătoare au paralizat de la început posibilitatea acestora de a-și coordona acțiunile și de a realiza concentrări masive de forțe și mijloace în locurile și în momentele dorite. Pe de altă parte, forurile militare de conducere române au putut să păstreze tot timpul inițiativa, să aibă permanent legătura cu autoritățile locale de pe întreaga arie de desfășurare a revoluției și să le dirijeze activitatea spre atingerea scopului general urmărit. În aceste condiții, trupele germane, blocate, interceptate pe căile de acces, fracționate și apoi nimicite pe părți, au eșuat în toate încercările lor, suferind o grea înfrîngere.

Pînă la 31 august 1944 trupele române — efectivele a 37 de divizii, un detașament de pază în zona petrolieră și alte diferite unități și formațiuni militare, totalizînd peste 465 000 de militari — au eliberat, prin forțe proprii, Capitala și cea mai mare parte a teritoriului țării, ce însuma o suprafață de peste 150 000 km². Peste 60 000 de militari germani au fost scoși din luptă, pierderi ce echivalau cu efectivele a șase divizii ale Wehrmachtului, plus foarte mari cantități de mate-

riale, armament, muniții și tehnică de luptă. Pierderile române s-au ridicat la 8500 de militari.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antîmperialistă din România a avut consecințe importante asupra desfășurării războiului în Europa: a permis ca linia de contact de la flancul de sud al frontului din estul Europei să fie mutată cu peste 600 km spre vest în numai cîteva zile; dispozitivul strategic german din Balcani, cheia menținerii dominației naziste asupra acestei zone, a fost puternic zdruncinat; valea Dunării, culoarul cel mai direct de pătrundere militară din sud-est către centrul continentului, a putut fi valorificat cu eficiență de către trupele sovietice care aflau spre vest; disponibilitățile umane și economice de care a fost privată mașina de război germană au fost puse în întregime la dispoziția coaliției antihitleriste. S-au asigurat astfel condițiile politico-militare pentru continuarea fără răgaz a luptelor împotriva trupelor hitleriste și horthyste, pentru eliberarea părții de nord-vest a țării, obiectiv central înscris în programul revoluției.

În această etapă a războiului antihitlerist, efortul militar românesc, conturat prin Directiva operativă a Mareii Stat Major român din 30 august 1944, a cuprins două etape distincte prin obiective și caracteristici ale acțiunilor militare. *prima, desfășurată între 1 septembrie și 5 octombrie*, a inclus acțiunile purtate pentru apărarea și consolidarea capului de pod strategic, cu o suprafață de circa 50 000 km², realizat în zilele revoluției de Armata 1 română la nord și vest de Carpații Meridionali și la vest de cei Occidentali, concomitent cu dezvoltarea unor acțiuni ofensive pentru cucerirea unor alinaamente favorabile pentru trecerea la ofensivă în vederea alungării forțelor de ocupație hitleristo-horthyste; *a doua, între 6-25 octombrie*, definită prin efortul ofensiv în interiorul ar-

Trecerea Mureșului. Și înainte, și după aceea „Unitățile române (...) au dovedit bărbăție și dîrzenie și au îndeplinit cu cînte misiunea înaltă ce li s-a încredințat” (fragment din Ordinul de zi nr. 0346/23 septembrie 1944, semnat de generalul-locotenent Managarov)

ORDIN DE ZI Nr. 0346 Pentru unitățile Grupului de Armate 23 Septembrie 1944

ARMATA OPERATIVĂ.

Unitățile Române care au a donat sub ordinele Grupului de Armate, operînd asupra trupelor germane și ungare, au acoperit mișcarea trupelor noastre spre Câmpia Ungariei și au fost parte activă la cucerirea orașului Arad.

În aceste lupte, unitățile și sub-unitățile Române, în combinații geale de grupare, au dovedit bărbăție și dîrzenie și au îndeplinit cu cînte misiunea înaltă ce li s-a încredințat.

Comandantul Grupului de Armate

General L. (n.) Managarov

Membru Consiliului Militar
al Grupului de Armate

General L. (n.) Gorohov

Șeful Statului Major al
Grupului de Armate

General Major (n.) Kozlov

La Carei flutură din nou biruitor tricolorul românesc. În dreapta, sus, un fiu al plaiurilor transilvane întimpinind cu tricolorul românesc armata eliberatoare

cului carpatic și la vest de Munții Apuseni pînă la deplina eliberare a întregului teritoriu național.

În scopul executării misiunilor încredințate, dispozitivul Armatei 1 române, ce se întindea de la Întorsura Buzăului pînă la Orșova, a fost reorganizat prin introducerea în operație a Armatei 4 române pe aliniamentul cuprins între Întorsura Buzăului-Gilău. Primele unități sovietice au ajuns pe pozițiile Armatei 4 române, la 7 septembrie, în sud-estul Transilvaniei; între 11 și 12 septembrie în centrul Transilvaniei; iar între 15—19 septembrie, în Banat, pe frontul Armatei 1 române¹. S-a organizat imediat cooperarea și a început lupta comună.

După ce a stăvilit, printr-un eroism de masă, acțiunile ofensive ale dușmanului în podișul Transilvaniei și în Banat, nepermițându-i să ajungă pe aliniamentul Carpaților Meridionali, armata română, împreună cu trupele sovietice — care au ocupat dispozitiv de luptă în capul de pod acoperit de Armatele 1 și 4 române — a trecut la izgonirea horthystilor și hitleristilor cotoșitori de pe strămoșescul pămînt transilvănean. În acele momente de grea încercare, întregul popor a fost mobilizat la luptă, un rol însemnat avîndu-l înflăcăratele chemări, pătrunse de un profund spirit patriotic, ale partidului nostru comunist, care au găsit un amplu ecou în rîndurile maselor largi populare, ale armatei române. „Luptați într-un război drept, război de eliberare a țării de cotoșitorii nemți /.../ — se arăta în Manifestul C.C. al P.C.R. către armată din 4 septembrie 1944. *Întregul popor român înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună*”.²

Înscriind pagini de eroism legendar, ostașii români, comuniștii și uteciștii, însufleșiți de un profund patriotism, de dorința de a vedea cît mai repede întregul teritoriu al țării eliberat, au înfrînt pas cu pas rezistențele opuse de forțele horthyste și hitleriste pe Mureș și Argeș, pe Someș și pe Crișuri,

la Cluj, Oradea, Arad și Timișoara, în Munții Mezeș și Făget; la 25 octombrie 1944, forțele române și sovietice au depășit și ultimele porțiuni ale frontierei de nord-vest a României, inamicul fiind izgonit din zonele Satu Mare și Carei. Astfel se punea capăt pentru totdeauna odiosului Dictat fascist de la Viena, din 30 august 1940, prin care partea de nord-vest a României fusese smulșă din trupul țării și predată Ungariei horthyste.

Ca urmare a bătăliilor eroice purtate de ostașii români și sovietici în lunile septembrie și octombrie 1944, întregul teritoriu al țării a fost curățat, pînă la 25 octombrie, de armatele fasciste. „Ziua de 25 octombrie 1944 — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — cînd a fost eliberată ultima localitate românească, a devenit simbolul nașterii armatei noastre noi — Ziua Armatei Republicii Socialiste România. Fie ca această zi să reamintească permanent armatei și întregului popor că trebuie să facem totul ca niciodată nici un petec de pămînt să nu mai cadă sub dominația străină”³.

La vestea eliberării întregului teritoriu național de sub ocupația fascistă, în întreaga țară au avut loc manifestații entuziaste ale maselor. Ordinul de zi dat pe armată, la 26 octombrie 1944, exprima sentimentele pe care le nutrea întregul popor român: „După 4 ani de cumplită suferință și împilare /.../ stindardul libertății și drepturilor noastre nepieritoare îmbracă, azi, în sărbătorește orașele și satele pingărite de urgia uzurpatorilor”⁴.

Pentru eliberarea părții de nord-vest a României au luptat 28 de divizii românești, Corpul aerian și alte unități române, totalizînd circa 270 000 de militari, din care aproape 50 000 de ostași români au fost morți, răniți sau dispăruți.

Zilele de jertfă și glorie ce au urmat marii ridicări la luptă a națiunii române în august 1944 au evidențiat cu pregnanță faptul că obiectivele programatice ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă au exprimat voința și opțiunea întregului popor român, dragostea lui nemărginită față de libertatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a patriei. Armata țării și-a făcut cu prisosință datoria față de patria și poporul său, dobîndindu-și astfel recunoștința binemeritată a întregii noastre națiuni.

1. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, Editura Politică, București, 1974, p. 623.

2. B.H. Liddell-Hart, *The History of the Second World War*, New York, 1971, p. 585.

3. Colonel Antone Marinescu, colonel Gheorghe Romanescu, *Armata română în războiul antihitlerist*, Album de scheme, Editura Militară, I. a. f. l., p. 62.

4. Arh. M.Ap.N.-fond 355, dosar nr. 45, fila 65; fond 352, dosar 19, filele 163—165, fond. 1, dosar nr. 264, fila 72 și dosar nr. 226, fila 137.

5. „România liberă” din 4 septembrie 1944.

6. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, Editura Politică, București, 1974, p. 990.

7. Arh. M.Ap.N., dosarul nr. 307/90, fila 120.

SOLIDARITATE MILITANTĂ.

REFUGIAȚI MILITARI POLONEZI ÎN ROMÂNIA

O trăsătură fundamentală a glorioasei și eroice istorii a poporului român o reprezintă solidaritatea militantă cu lupta pentru independență și progres a altor națiuni, omenia locuitorilor meleagurilor patriei noastre.

Agresiunea fascistă asupra statului polonez la 1 septembrie 1939, extinderea conflictului la scară planeteară au impus statului român o conduită precaută — menită să asigure respectarea intereselor legitime și să prevină orice consecințe negative ale fluxului dramatic de evenimente ce se derulau la hotarele țării. La 4 septembrie 1939 guvernul român a proclamat starea de neutralitate a țării, hotărîre confirmată și de Consiliul de Coroană la 6 septembrie. Cercurile conducătoare, opinia publică apreciau, cu îndreptărire, că starea de neutralitate nu semnifica refuzarea ajutorului material și moral, posibil de dat, în acele clipe de mare complexitate, poporului polonez. Neutralitatea „ne îngăduie — scria ziarul «Evenimentul zilei» — să fim primitori față de cei năpăstuiți azi de soartă, să le acordăm cu respectul prevederilor legilor internaționale generozitatea unei ospitalități umane, atât de conformă cu tradiția poporului român și cu bunătatea lui sufletească¹». La rîndul său, ziarul „Glasul Bucovinei”, sub titlul „Neutralitatea deplină și omenie”, aprecia că „Dreptul de azil este un drept sfînt înscris nu numai în uzul internațional, ci de la începutul începutului în cartea omeniei. Primind aici pe cei care cer azil nu înseamnă că încalci liniile obiectivității depline, ci doar că răspunzi literei sacre din această carte a omeniei²».

În spiritul acestor principii unanim împărtășite, România a adăpostit pe teritoriul său 40 de mii de civili polonezi — dintre care o parte a rămas în țară pe toată perioada războiului —, a găzduit guvernul polonez, inclusiv pe președintele statului, Ignacy Moscicki³, a admis în primele zile ale războiului tranzitul de armament din Occident pentru Polonia, a autorizat și a asigurat transportul prin teritoriul românesc a unor valori materiale de importanță deosebită: tezaurul Băncii Polonoze, din care o parte a fost păstrată de statul român pînă în toamna anului 1947; cel al Fondului Apărării Naționale; tezaurul național aparținînd Muzeului de Stat Wawel din Cracovia — ce conținea piese de valoare artistică excepțională.

Printre cei care au beneficiat din plin de omenia și ospitalitatea românească au fost și zeci de mii de militari polonezi care și-au găsi salvarea pe teritoriul românesc în toamna anului 1939. Statisticile întocmite de autoritățile militare și de Comisariatul general pentru evidența și asistența refugiaților polonezi, organism înființat la 27 septembrie 1939, oglindesc dinamica efectivelor. La 24 septembrie 1939 numărul militarilor era de 20 815, la 3 octombrie de 23 554, iar la 8 octombrie cifra se ridică la 23 628 (din care 25 generali, 1091 ofițeri superiori, 3278 ofițeri inferiori)⁴. Prin coroborarea surselor arhivistice și a măturilor documentare se apreciază că în România au primit adăpost, pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă, circa 60 000 de militari polonezi de toate gradele și specialitățile.

Statutul lor pe teritoriul românesc a fost stabilit prin instrucțiunile emise de Ministerul Apărării Naționale (nr. 1/28 septembrie 1939; nr. 2/1 decembrie 1939). În conformitate cu normele umanitare, cu prevederile convenției de la Haga (1907) și în pofida presiunilor insistente ale naziștilor, ei au fost considerați refugiați militari și nu prizonieri de război. „Militarii (ofițeri și trupă) care au făcut parte din armata poloneză, fie ca ofițeri activi și trupă sub arme, fie ca ofițeri de rezervă și trupă mobilizată — precizau instrucțiunile — nu sînt considerați prizonieri de război, ci refugiați militari pe teritoriul nostru ai unei armate beligerante⁵».

Instrucțiunile arătau că „militarii poloni vor fi tratați cu toată omenia căutîndu-se de către toți să li se ușureze cit mai mult posibil starea materială, cit și starea morală în care se află⁶». Întregul personal românesc — precizau alte documente oficiale — va avea față de ofițerii polonezi o „atitudine plină de curtoazie și atențiune. În toate împrejurările se va proceda cu tact⁷». Potrivit acestor principii, autoritățile civile și militare românești de toate treptele, ofițerii și soldații români s-au preocupat cu deosebită grijă de asigurarea unor condiții de viață corespunzătoare militarilor polonezi. Pe timpul cit au rămas în țară, prin grija Ministerului Apărării Naționale, refugiați militari polonezi au fost cazați, hrăniți, echipați, asigurîndu-li-se toate înlesnirile cu putință.

În taberele și cantonamentele destinate s-a asigurat refugiaților tot

ceea ce era necesar pentru un trai civilizat. Ele posedau infirmerii și aparatură medicală, erau înzestrate cu biblioteci, săli de spectacole, aparate de proiecție și de radio, se asigura presa română și străină.

Cum mulți ofițeri refugiați aveau familiile cu ei, comandamentele românești au dat tot sprijinul pentru organizarea unor școli primare și secundare, unde fiii acestora să poată continua studiile. Ele au fost deschise în principalele localități unde erau grupați ofițerii refugiați, toate cheltuielile fiind suportate de statul român. O asemenea școală a funcționat la Tirgu Jiu, cursurile ținîndu-se în localul Liceului „Tudor Vladimirescu” din localitate. La încheierea anului școlar, părinții, cadrele didactice și elevii au exprimat oficialităților române sentimentele lor de profundă grațitudine pentru largul sprijin de care s-au bucurat.

„Printre cele mai bune amintiri pe care le-am făcut în România — se specifica în scrisoarea adresată comandantului taberei Tg. Jiu — una din cele mai agreabile va fi, fără îndoială, aceea a marii și generoasei asistențe a dumneavoastră într-o problemă atât de importantă a învățămîntului pe care noi am avut plăcere a-l organiza... Tineretul însuși este plin de recunoștință și mulțumeste cu un mare respect autorităților românești care le-au dat posibilitatea de a continua școala, întreruptă în război⁸». Aprecieri similare au fost făcute și în celelalte localități unde au ființat școli.

Începînd cu 18 septembrie 1939 militarii polonezi de toate gradele, inclusiv funcționarii civili, au primit alocații lunare de hrană și întreținere corespunzătoare. Acestea se ridicau la sume importante: 9000 lei (300 lei zilnic) — pentru generali; 8100 lei (270 lei zilnic) — pentru ofițeri superiori; 6000 lei (200 lei zilnic) — pentru ofițeri inferiori; 2400 lei (80 lei zilnic) — pentru subofițeri. Soldații aveau aceleași drepturi de hrană, de îmbrăcăminte și bănești ca și militarii români.

Prezența unui număr mare de militari polonezi în țară, multiplele nevoi ce trebuiau satisfăcute au impus guvernului român, Ministerului Apărării Naționale, mari eforturi materiale, financiare, o vastă activitate organizatorie. Statul român a cheltuit pentru întreținerea tuturor refugiaților polonezi suma de 2 115 614 622 lei, din care 405 889 186 lei pentru militari (în- treaga sumă este calculată la cursul

monedei anului 1939).

Ospitalitatea poporului român, condițiile de viață optime asigurate refugiaților, solicitudinea față de nevoile lor au fost recunoscute de militarii polonezi de toate gradele, de personalități militare și civile poloneze și străine, de ziariști, de organizații de asistență socială etc.

Din multiplele mărturii păstrate în documentele acelor ani vom reliefa doar câteva.

În scrisorile trimise Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Externe și Președinției Consiliului de Miniștri, ofițerii și soldații polonezi aflați în taberele de la Tirgoviște și Comișani își exprimau „sentimentele de recunoștință față de efortul evident făcut atât de guvern, cit și de armată pentru a le crea cât mai bune condițiuni de a trăi din

punct de vedere moral și fizic”. Asemenea elogii față de poporul și armata română au fost făcute de ofițerii polonezi și comandanții altor tabere: Caracal, Tg. Jiu, Făgăraș etc. Într-un document din primăvara anului 1940 adresat autorităților românești, un grup de militari polonezi scria: „Sintem recunoscători față de ospitalitatea frățească cu care am fost tratați în România, căreia îi vom purta cele mai frumoase sentimente de adâncă recunoștință”¹⁰.

Generoasa ospitalitate acordată zecilor de mii de militari polonezi refugiați pe teritoriul nostru, multipla varietate a formelor de ajutor probează elocvent că pe pământul românesc, în involburată perioadă a anilor 1939—1940, s-a scris o veritabilă antologie a solidarității și omeniei. Cu această ocazie, s-au

evidențiat încă o dată sentimentele antifasciste, antihitleriste, patriotice ale armatei române, ale întregului nostru popor.

■ Maior PETRE OTU

1. „Evenimentul zilei”, an. I, nr. 144, 15 septembrie 1939.
2. Glasul Bucovinei, 22 septembrie 1939.
3. Leonida Loghin, Dumitru Tușu, *Sprâncul acordat de România refugiaților polonezi în ani celer de al doilea război mondial*, Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., 4/1968, p. 39—51.
4. Arhivele Statului București, fond Minister de Interne, dosar nr. 305, f. 2—125. Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond 5416—Polonia, dosar nr. 21, f. 904.
5. Arhivele Ministerului Apărării Naționale, dosar nr. 39, f. 17.
6. Idem, dosar nr. 21, f. 900—901.
7. Idem, dosar nr. 39, f. 4—5.
8. Idem, dosar nr. 21, f. 755, 756.
9. Idem, dosar nr. 21, f. 251.
10. Idem, dosar nr. 14, f. 32.

ACȚIUNI UMANITARE

Martie-august 1944.

NAVE ROMÂNEȘTI ESCORTEAZĂ NAVE CU EMIGRANȚI EVREI

Declarația din parlamentul englez (1917), referitoare la înființarea unui stat evreiesc, fusese urmată, după înfrângerea Imperiului otoman, de trecerea Palestinei sub mandat britanic (1920). Imigrația spre noul stat s-a intensificat simțitor după instaurarea hitlerismului și amenințarea fascizării Europei.

Încă din 1938, porturile românești fuseseră folosite pentru imigrarea în Palestina. Intrarea Italiei în război (iunie 1940), apoi, după un an, începerea ostilităților și în Marea Neagră au schimbat însă brusc condițiile de navigație spre Orient. Tragedia navei cu emigranți, „Struma”, scufundată la 24 februarie 1942, nu departe de Bosfor, avea să determine în problema evreiască intensificarea demersurilor Crucii Roșii Internaționale pe lângă guvernele beligerante. Din partea Angliei, S.U.A. și U.R.S.S. a fost obținut acceptul de „liberă trecere” pentru navele cu emigranți¹.

Conform legislației maritime internaționale, fiecare beligerant avea obligația să asigure prin apele sale teritoriale trecerea vaselor neutre, inclusiv a celor sub pavilionul Crucii Roșii.

Autoritățile românești au sprijinit aceste acțiuni umanitare de imigrare în Palestina. Astfel, cind „Marîța” — cea dintâi dintre navele care plecase din Varna la 24 ianuarie — fiind oprită la Kaliakra de o navă de patrulare germană (R-boot 37) pentru prezență neautorizată în zona de operațiuni, a fost adusă la Constanța, comandantul Forței Navale, comandorul Horia Măcellariu, a făcut de îndată

cunoscut comandamentului german Marine-Sud că „Marîța” și alte două vase erau așteptate la Constanța. Nava a fost eliberată. La 3 februarie va sosi din Varna în Constanța și nava „Bella Citta”. La 24 martie 1944, „Milka” (143 pasageri), urmată la 4 aprilie de „Marîța” (238 pasageri) și la 21 aprilie de „Bella Citta”, navigând pe meridianul de 29°08' Est pînă în apele turcești, au ajuns fiecare peste câteva zile la Istanbul, după care s-au înapoiat de îndată la Constanța, pentru un nou transport.

„În luna aprilie 1944 — își amintește Mircea Răzvan Bolintineanu — eram comandant pe remorcherul antisubmarin (a.s.) „Duca” din Flotila de vinătoare și ascultare a.s. — Comandamentul portului și zonei Constanța (C.P.Z.C.), subordonat Comandamentului Apărării Litoralului Maritim (C.A.L.M.). Spre sfîrșitul lunii, în orice caz după 25 aprilie (27 aprilie — n.r.) fiind ofițer de serviciu pe flotilă, în jurul orei 16, am primit o dispoziție telefonică de la Comandamentul forței maritime pentru a lua un ordin privind misiunea de convoiere și escortare a navei „Milka” avînd la bord circa 360 de emigranți evrei ce urmau a fi debarcați la Istanbul (...) La comandament mi s-a înminat ordinul și iau personal comanda navei „Milka”. Timonierul era tot român. Ni s-au pus la dispoziție două vinătoare de submarine de tip KFK” cu comandanți și echipaje croate.

* K.F.K. Kriegs Fisch Kutter, vinător de submarine (V.S.).

Conform ordinului primit, la ora 19, am început manevra de plecare de la cheul gărilor maritime cu ajutorul unui remorcher dat de comandamentul portului. Nava „Milka” avea un motor cu care putea dezvolta o viteză de 4,5 noduri. Dar era imposibil să comanzi manevra din cabina timonierului, datorită muntelui de geamantane, valize și baloturi amplasate pe puntea centru; nu se mai putea vedea nimic spre prova vasului. A trebuit să dau timonierului comenzi de pe dunetă pentru ieșirea din port, dublarea geamandurii de la far și, apoi, orientarea navei în drum est, pentru ralierea cu cele două escortoare. Cu un escortor în provă, iar celălalt la tribord la circa 1/2 milă, am pornit spre Midia. În această formație, către ora 01.00 am izbutit — farul roșu de la Vadu funcționa încă — să ieșim prin pasa nord și să luăm drum est. Fiind hulă puternică, în cazărmi abia se putea respira; am permis să fie scoși pe punte emigranții pentru a aerisi și spăla încăperile în care aceștia erau înghesuși și suferau de rău de mare. Navigația a decurs normal până aproape de ora 02.00, când una din navele de escortă s-a apropiat și mi-a semnalat la proiector litere „U”, ce indica în zonă pericol submarin. Am cerut îndată ca ambele escortoare să treacă în provă — unul în tribord, celălalt în babord, la circa 1/2 milă de mine și la 1/2 milă între ele. Existau zvonuri în flotilă că navele de transport erau așteptate la 35—40 mile în larg de submarine germane, care ar fi urmărit torpilarea lor. Pentru a dejuca o asemenea eventualitate, am deviat periodic drumul navei spre sud-sud-est, cite 5° la jumătate de oră, astfel încât la ora 08.00, când trebuia să predau nava, ne găseam la 25—30 de mile mai la sud. Eu, împreună cu ceilalți marinari români, am revenit în Constanța la bordul uneia din navele escortoare.

Transportul cu cei 360 de emigranți, așa cum am fost informat ulterior, a ajuns cu bine la Istanbul. Din Buletinul Informativ citit a doua zi la flotilă am aflat că în noaptea aceea în zona de nord Cap Midia, la ieșirea din baraj, fusese semnalată prezența unor submarine!

Al doilea transport la care aveam să particip a fost la vreo două săptămîni de la cel cu „Milka” (15 mai — n.r.). De data aceasta, a fost vorba de nava „Mărița” care transporta la Istanbul circa 200 de emigranți evrei. Hotărîndu-se ca escorta să fie făcută de două nave românești, comanda „Măriței”, după sistemul uzitat, a fost încredințată aspirantului Constantin Diaconescu, promoție 1942, însoțit de șase marinari și un timonier, toți români. Cele două nave escortoare erau V.S. 1, comandat de șeful grupului de nave a.s., locotenentul Vlad Popescu-Greaca, și remorcherul a.s. „Duca” pe care mă aflam.

Ieșirea din barajul de mine a avut loc tot pe la nord (Cap Midia), dar plecarea din Constanța s-a făcut mai devreme, la ora 18.00, in-

trucît unul din motoarele navei „Mărița” abia putea dezvolta o viteză de 2,5 noduri (...)

Locotenentul Popescu-Greaca a fost de acord cu cererea mea ca să fac navigația pentru formație întreagă: „Duca” în prova, „Mărița” în pupa, iar V.S.-ul dotat cu un aparat de detectare „sonar” să facă siguranța la larg. Astfel am ajuns către ora 01.00 să ieșim din baraj și să luăm drum spre punctul fixat. Se înțelege, am recurs iarăși la zig-zagare.

La ora 08.00 (16 mai — n.r.) am stopat, am predat nava intactă și am luat de pe remorcher detașamentul român cu aspirantul Diaconescu. Am ajuns cu bine la Constanța.

Și acest transport de emigranți ajunge cu bine la Istanbul dar, la înapoiere, „Mărița” avea să se scufunde cu tot echipajul într-o furtună. Totalul emigranților transportați de nave, în cinci misiuni, avea să se ridice la 1 000—1 200 bărbați, femei și copii².

În continuarea strădaniilor sale, Organizația internațională sionistă a izbutit prin societatea „ORAT” să trimită pentru emigranți la Constanța, în a doua jumătate a lunii mai 1944, alte patru vase turcești, de astă dată micul vas cu aburi „Kasbek” și trei barcuzuri** cu motor: „Morina”, „Bulbul” și „Mefkure”. Guvernul român a reglementat oficial emigrarea, constituind la 9 iunie 1944 o comisie din care făcea parte și subsecretarul de stat pentru marină, generalul Nicolae Șova³, „într-o dimineață de iulie (1944) — își amintеше conf. univ. dr. Cezar Apreotesei, pe atunci aspirant de marină, comandant pe V.S. 3 — ajungînd în port am văzut lume multă strînsă la gara maritimă, unde își avea sediul C.P.Z.C. Erau emigranți evrei de toate vîrstele, bărbați, femei, copii.

În aceeași zi am primit la C.P.Z.C. misiunea să escortez pînă în afara barajelor de mine vasul „Kasbek” (de 180 tone, — n.r.) pe care se imbarcau emigranții. La bord se suise și un ofițer rezervist. Din Constanța — plecînd — pînă la Midia formația cuprîdea pe V.S. 3 care naviga în prova, urmat de „Kasbek” și remorcherul a.s. „Basarabia”, comandat de colegul meu de promoție, aspirantul Ion Fulgeanu. Remorcherul s-a oprit în zona Midia, la poarta de nord a barajului de mine, pentru a face veghe antisubmarină pînă a doua zi dimineață. Eu m-am îndreptat spre larg, escortînd pe „Kasbek” și ocupînd în babordul acestuia o poziție aflată la limita vizibilității. Era de-acum noapte, intenționam să les cit mai în larg, intrucît vîntul se întîtise, marea se montase și mă temeam să nu fim împinși spre coastă sau pe barajul nostru de mine.

O dată ieșit îndeajuns în larg, conform ordinului am venit spre sud. Către dimineață am ajuns la limita sudică a apelor teritoriale românești, unde am preluat la bord detașamentul de control și am lăsat nava cu emigranți să-și continue drumul. Am ajuns apoi la Con-

Remorcher antisubmarin, participant la asigurarea navelor cu emigranți evrei

² Barcaz se considera orice navă mică punctată, cu motor, capabilă să transporte o anumită încărcătură. În marina U.R.S.S. se folosea termenul englez „schooner”

stanța prin pasa de sud de la Tuzla și am re-găsit în port remorcherul „Basarabia”, întors de cu noapte din pricina mărilor rele.”

La bordul lui „Kasbek” s-au aflat 758 de re-fugiați (capacitatea normală de încărcare nu depășea 300 oameni) — dintre care 256 copii. Călătoria vasului prin largul coastei vestice a Mării Negre, pe meridianul prestabilit de 29° 08' avea să dureze până în dimineața de 9 iu-lie, când vasul a intrat în Bosfor. Aici, o parte din refugiați au fost debarcați sub escortă tur-cească și trimiși la carantina Haydar pașa.***

După o lună, a venit rîndul și celorlalte trei barcuzuri, a căror plecare fusese hotărâtă pen-tru seara de 2 august. În aceea zi însă, Turcia a rupt relațiile diplomatice cu Germania, și Cru-cea Roșie, inițial, și-a declinat răspunderea asigurării transportului. Vreo 150 de refugiați au renunțat să mai plece, dar în fața altor nu-meroase solicitări biroul de emigrare a aminorat călătoria cu numai 24 de ore.

„La sfîrșitul lunii mai 1944 fusese numit comandant pe un vinător de submarine la Constanța — relatează locotenentul Adrian Gheorghiu. Era o navă mică de tip norvegian. Viteza nu depășea 11—12 noduri. Nava, pe lingă bombe de adîncime și două tunuri se-miautomate de 37 mm și 20 mm, avea și unul din cele mai moderne aparate de detecție sub apă. Cele trei unități de acest tip — VS1, VS2, VS3 — achiziționate de marină încă din luna aprilie 1944, constituiau un grup pus sub co-manda locotenentului Vlad Popescu-Greaca. În misiunile noastre, de obicei, executam as-cultare submarină, noaptea, la cele două în-trări ale barajului de mine din larg, instalate la Cap Midia și la Tuzla. Iată însă că în ziua de 2 august am fost convocat de șeful de stat ma-jor al C.A.L.M., locotenentul-comandor Gheor-ghe Mocanu. Acesta mi-a comunicat că ur-mează să execut cu VS 2 o misiune specială și anume să escorteze în afara apelor teritoriale trei vase care plecau la Bosfor cu refugiați evrei. Mi s-a precizat pe o hartă punctul de în-chelare a escortei; undeva la sud-est de cap Kaliakra.

Am convocat (la C.P.Z.C. — n.r.) coman-danții celor trei barcuzuri — „Morina”, „Bul-bul” și „Mefkure” care se găseau încă în bazi-nul de petrol unde efectuaseră unele reparații — și i-am lămurit, cu desene, că formația na-velor trebuia să fie o linie strînsă de șir. Am luat contact apoi și cu „detasamentul de priză și control” constituit dintr-un locotenent de rezervă, cîțiva gradați și marinari, cu totul vreo 12 oameni — pe care i-am repartizat pe nave pentru legătura prin semnale Morse luminoase pe timpul marșului. După ambarcarea emi-granților, la lăsarea nopții, către ora 20.30, am început să ne urnim din port. Dar vasele de transport destul de vechi și avînd echipajele neobișnuite cu marșul în formație au intrat abia după vreo două ore în dispozitivul stabi-lit. Am așteptat un timp una din nave care avusesse o pană de motor. Am luat apoi drum sud, depășind barajul pe la Tuzla. Am mers încet, poate în medie cu vreo 6 noduri, și am ajuns către 5.30 dimineața pe punctul dat de C.A.L.M. (la circa 10 mile de Kaliakra — n.r.). Depășisem apele teritoriale (granița se afla la

sud de Mangalia), conform ordinului de mi-slune. Am avut un drum de înapoiere foarte anevoios, ajungînd la Constanța abia după a-miază.”

VS2 își îndeplinise misiunea specială. În noaptea următoare, o dramă****. Pe drumul spre Bosfor vîntul, marea, ca și uzura vaselor au făcut ca „Morina”, „Bulbul” și „Mefkure” să se piardă din vedere și să ajungă abia noaptea la limita apelor teritoriale turcești. „Morina”, care naviga mai repede, avea să intre în Bos-for în dimineața de 5 august cu 308 refugiați. „Mefkure” a fost scufundat însă de un subma-rin pe timpul nopții în jurul orei 01.40. Cînd, după cîteva ceasuri, „Bulbul”, venind din urmă a trecut prin acel loc, a mai putut salva doar pe căpitan, patru membri ai echipajului și cinci refugiați din cei peste 300 aflați la bord. Cea de a treia navă, „Bulbul”, care transporta 390 de refugiați, nu a izbutit să intre în aceea zi în Bosfor din pricina mărilor și a debarcat pasa-gerii, a doua zi, la Ineada, de unde aceștia aveau să ajungă la Istanbul.⁴ Era 14 august 1944.

Informat asupra tragediei lui „Mefkure”, Mi-nisterul de Externe român va comunica la 22 august că ține la dispoziția emigranților nava de transport „Alba Iulia” (5 708 tone) ieșită din reparație.⁵ A doua zi (23 august), prin tre-cerea României de partea Națiunilor Unite, s-au schimbat radical — în mod favorabil — condițiile navigației pe Marea Neagră. În toamna aceluiași an 1944, vaporul „Torus” avea să mai transporte din România la Istan-bul 900 de evrei și, cam tot atîția, avea să ia la bord, în octombrie 1945, și motonava „Transil-vania”.

Astfel, în condițiile grele ale anilor de război, omenia românească se împotrivise cu folos presiunilor rasiste ale nazismului și, cu ajutorul marinei, mijlocile acțiunile umanitare prezentate mai sus.

■ NICULAE KOSLINSKI
RĂZVAN MIRCEA BOLINTINEANU
CEZAR APREOTESOI
ADRIAN GHEORGHIU

¹ Jürgen Rohwer, *Die Versenkung der jüdischen Flüchtlinge Transporter Struma und Mefkure im Schwarzen Meer (Februar 1942, August 1944)*, Frankfurt am Main, 1965; Nicu-lae Koslinski *Însemnări zilnice (1940-1944)*.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Florin Constantiniu, *August 1944. Repere istorice*, Bucu-rești, 1984.

*** Într-o declarație făcută la Washington (3 iunie 1987), diplomatul Male Rose, fost ambasador al sta-tului Israel în SUA și originar din Iași, a amintit călătoria sa de emigrare din România, plecînd cu trenul la 5 iulie 1944 din Iași la Constanța, ambarcîndu-se apoi pe vapor și ajungînd la 9 iulie în Bosfor, de unde a fost debarcat la Haydar pașa.

**** Conform notificării („Bescheinigung”) ger-mane, dată la plecarea navei directoare „Morina”, cu valabilitate pînă la 8 august, vasele trebuiau să urmeze spre larg meridianul 29° 08' dar starea mărilor le-a făcut — probabil — să se apropie mult de coastă

DIN 1848

Un simbol al vitejiei românești **LUPTELE DIN BUCUREȘTI PENTRU APĂRAREA REVOLUȚIEI**

(13/25 septembrie 1848)

Prin semnificațiile ei, încheierea militară de la 13 septembrie 1848 se așază în șirul bătăliilor-simbol ale libertății românești. Armata a confirmat — și în momentele decisive ale instaurării noii puteri politice democratice (9 și 11 iunie) și în cele 105 zile de guvernare efectivă ale acesteia și mai cu seamă în împrejurările dramatice ale înăbușirii mișcării în urma intervenției brutale a trupelor străine reacționare — încrederea pe care conducătorii pașoptiști și-o pusese în brațul înarmat al patriei. Prin jurământul față de Constituția revoluționară, deus împreună cu zecele de mii de cetățeni ai Bucureștilor, în ziua de 15/27 iunie 1848, pe Cimpia Libertății ostașii se angajau că vor fi credincioși „Voinței nației române, apărînd-o din toate puterile împotriva oricărui atac și asuprire”.

că nu vor „lucra niciodată în contra intereselor nației” și că vor „ține” și vor „apăra acele douăzeci și unu de puncturi (ale proclamației de la Islaz — n.r.) decretate de popor”, fiind gata să-și jertfească viața „pentru dinsele și pentru nație”.

Încă de la începutul lunii septembrie, intervenția militară străină pentru înlăturarea regimului revoluționar din Țara Românească Muntenia devenise iminentă. Ca urmare, în toată țara, dar mai ales în București, s-au luat măsuri în vederea organizării rezistenței. S-a propus instituirea „legii marțiale”; s-a creat un „legion sacru”; s-a depus din nou jurământul de credință pentru apărarea constituției. Publicațiile revoluționare chemau poporul și armata la acțiune pentru deschiderea unui „resbel sfînt”, al cărui obiectiv nu

putea fi decît „apărarea păcii, libertății și a naționalității române”.

Aceste apeluri nu au rămas fără ecou. Atunci cînd trupele otomane de intervenție au început să forțeze intrarea în București, în dimineața zilei de 13 septembrie 1848, ele aveau să întîmpine mai întîi rezistența locuitorilor orașului. Marșul uneia din coloanele otomane ce se îndrepta spre „ulița Podului de pămînt” (Calea Plevnei) cadentat de sunetele muzicii însoțitoare, a fost stopat de un adevărat zid viu, alcătuit din mii de bucureșteni, așezați la poarta orașului cu cîteva zile mai înainte pentru a împiedica pătrunderea forțelor contrarevoluționare străine. Neputînd să străbată prin grupul masiv de oameni, unitățile pedestre otomane au făcut loc caveriei. Aceasta avea să întîmpine

Repere cronologice (III)

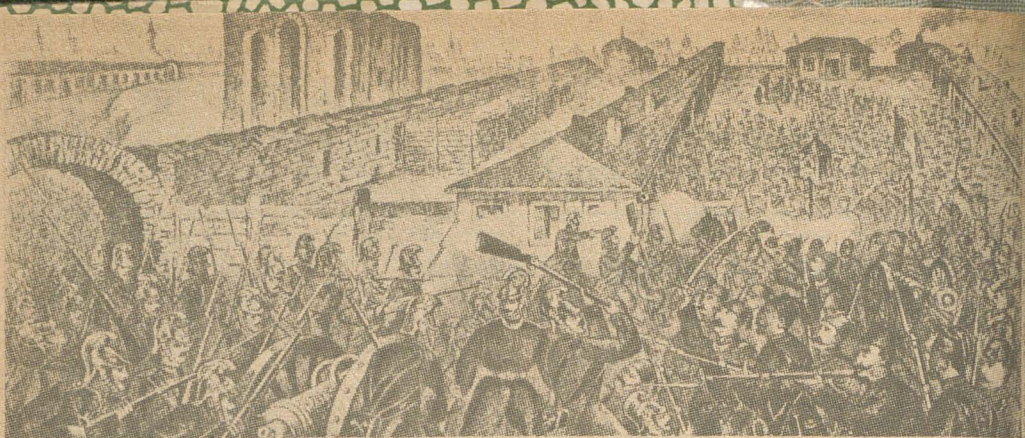
(august 1848 — august 1849)

După trei luni de afirmare biruitoare a revoluției la București, toamna anului 1848 a adus cu ea pe pămînt românesc baionete străine, sub forța cărora a fost reinstaurat regimul — atît de urît de popor — al Regulamentului organic. Dar dincolo de Carpați, în Transilvania și Banat, revoluția română s-a dezlănțuit cu și mai multă vigoare, prelungindu-se pînă în vara anului 1849. Națiunea română — hotărîtă să înlăture dubla exploatare, socială și națională — s-a ridicat la luptă împotriva aristocrației maghiare. Respingînd anexiunea Transilvaniei la Ungaria, românii transilvăneni au trecut la organizarea politică și militară pe baze democratice, pășind pe calea luptei împotriva nobilimii asupritoare. Apogeul acestei înflăcărâte ridicări la arme a întregului popor l-a constituit rezistența eroică din cetatea naturală a Munților Apuseni în fața tuturor acțiunilor militare întreprinse de trupele ungare. „Niciodată n-a fost un război mai crîncen decît acela care a izbucnit îndată ce românii au luat arma în mînă — con-

semna un document contemporan. Întreaga națiune — bărbați, femei, copii — s-a ridicat”.

Deși prin acțiunea combinată a armatelor imperiilor otoman, țarist și habsburgic revoluția română a fost înfrîntă, reînstaurîndu-se pentru moment autoritatea marilor imperii, procesul istoric declanșat de ea nu putea fi stăvilit. Prin întreaga sa desfășurare, prin avîntul revoluționar probat de masele populare, prin obiectivele fundamentale pe care le-a proclamat, revoluția din 1848 a dat o puternică lovitură vechilor rînduiri economice și social-politice, deschizînd drum larg prefacerilor înnoitoare în structura societății românești. Ideile revoluționare au continuat să dăinuie în conștiința oamenilor, programul de la 1848 devenind platforma de luptă a forțelor politice militante pentru făurirea României moderne.

● Sfîrșit de august 1848. Se publică la Cernăuți programul Doriințele partidei naționale din Moldova, alcătuit de comitetul revoluționar moldovean, puternic înrîurit de

„Bătălia pompierilor cu oștirea otomană la anul 1848 septembrie 13 în Dealul Spirei” (litografie de D. Papazoglu)

aceeași opoziție îndrăgă. Bărbați, femei și chiar copii, tineri și vîrstnici se prindeau cu disperare de dîrlogii cailor, încercînd să oprească înaintarea agresorilor. Făcînd uz de baionete și de puști, în rînduri compacte de asalt, ostașii invadatori au reușit să străpungă, cu destulă greutate însă, rîndurile apărătorilor și să invadeze orașul pe acea direcție.

Dar cea mai puternică ripostă împotriva celor ce încălcaseră pămîntul țării pentru a înăbuși revoluția prin forța baionetelor o vor da trupele din garnizoana București, mobilizate în Dealul Spirii. Cu cîteva ore înaintea sosirii otomanilor avusese loc solemnitatea înmînării noilor drapele acordate de guvernul provizoriu trupelor din București. Și stindardul companiei de pompieri era cel „ridicat la Celer” în ziua de 9 iunie și acordat apoi acestei unități, ca o

răspîlțire a devotamentului arătat față de puterea revoluționară. Așa se explică de ce la plecarea companiei de pompieri din cazarma Agiei, ostașii lăsați pentru paza localului și a materialelor au solicitat cu insistență să meargă și ei în Dealul Spirii: „Luați-ne și pe noi — cereau ei — nu ne lăsați la cazarmă ca pe niște nevrednici, căci dacă acolo în Dealul Spirii va fi vreun război, noi vrem să murim cu frații noștri”¹³.

În jurul orei 15,00, către militarii români a început să alerge o mulțime de oameni, strigînd să li se dea arme intrucît a „pornit a intra (în București — n.r.) oștirea otomană”¹⁴. Nu la mult timp după aceasta au apărut primele formațiuni de lăncieri călare din avangarda otomană. Kerim-Pașa a cerut colonelului Radu Golescu, comandantul garnizoanei Capitalei, să-i predea cazarma, iar

trupele de sub comanda sa să dezarmeze. „Datoria unui soldat este să moară cu arma în mînă și că mai mulțumit este în acest caz decît să se vadă dezarmat”, a fost răspunsul demn al ofițerului român, care l-a făcut pe generalul otoman să-și continue marșul spre centrul Capitalei. La cîteva sute de pași de cazarmă însă, coloana otomană a înfîlînit compania de pompieri, care mărșăluia în pas grăbit, însoțită de nenumărați cetățeni de „toate condițiile”. Kerim-Pașa a încercat s-o determine să se oprească și să se întoarcă. Pompierii și-au continuat însă neabătut drumul, făcîndu-și loc prin mijlocul coloanei inamice. În acest timp s-a produs o busculadă, amplificată de un foc de armă pornit din partea sublocotenentului Dincă Bălșan, care a provocat declanșarea unei inversurate ciocniri între ostașii companiei

REPERE CRONOLOGICE

programele de la Brașov, Islaz și Blaj. Acest program a reafirmat revendicarea majoră a unirii celor două țări românești extracarpătice, act politic apreciat drept „cheia bolții fără de care întreg edificiul național s-ar prăbuși”. Ideile acestui document au fost dezvoltate în **Proiectul de constituție pentru Moldova**, redactat tot de Mihail Kogălniceanu.

● **2/14 — 16/28 septembrie.** A treia Adunare Națională de la Blaj, la care participă circa 60.000 de oameni. În rezoluția adoptată s-a protestat din nou împotriva anexării Transilvaniei la Ungaria, act săvîrșit împotriva voinței poporului român. S-au revendicat o dietă compusă din deputați români, germani și maghiari aleși proporțional cu numărul locuitorilor ce-i reprezentau, un guvern provizoriu, înarmarea poporului prin înființarea gărzilor naționale române, încetarea regimului terorist instituit de guvernul ungar.

● **6/18 septembrie.** Adunarea populară de pe Cîmpia Libertății din București în care masele și-au reînnoit jurămintul față de guvernul revoluționar și au ars textul Regulamentului organic și Codica rangurilor boierești, ca semn al aversiunii față de vechiul regim.

● **13/25 septembrie.** Intrarea în București a trupelor

otomane; lupta pentru apărarea revoluției.”

● **15/27 septembrie.** Trupele țariste sub comanda generalului A. N. Lüders au pătruns în Muntenia, pentru a sprijini armata sultanului; arestarea și maltratarea acelor care au luat parte la revoluție.

● **28 septembrie/ 9 octombrie.** Dizolvarea taberei militare de la Rîureni (Cîmpul lui Troian), în condițiile copleșitoare invaziei otomano-țariste.

● **29 septembrie/ 10 octombrie.** Kossuth Lajos lansează un ultimatum către românii transilvăneni, prin care le cerea ca în termen de opt zile să depună armele și să dea ascultare guvernului de la Pesta.

● **9/21 octombrie.** Consiliul Național Român de la Sibiu a aprobat ca forțele revoluționare să riposteze cu armele.

● **Septembrie — octombrie.** Comitetul Național Român de la Sibiu a organizat Transilvania în 15 prefecturi, fiecare avînd cîte o legiune, comandată de un prefect și un subprefect. Se instituie astfel o conducere și o administrație românească. Și în Banat, în urma unor revolte țar-

* v. în acest număr „Un simbol al vitejiei românești.”

de pompieri, susținuți cu foc de confrății lor din regimentele 1 și 2 infanterie, și militarii otomani. Surprins de impetuoșitatea românilor, otomanii au intrat în derută. Kerim-Pașa a apelat atunci la gurile de foc ale artileriei care-l însoțea. Sesiind urmările posibile ale acțiunii artileriei, cițiva pompieri, în frunte cu sergentul Petre Buzdugan, le-au anihilat, și le-au îndreptat împotriva foștilor lor deținători. Efectele au fost dezastruoase. Zeci de ostași otomani răpuși și foarte mulți răniți. Lupta a continuat cu îndirjire sporită. De o parte și alta se adăugau noi pierderi. Văzînd că nu pot înfrînge dirza rezistență a forțelor române, otomanii au solicitat încetarea ostilităților, garantîndu-le ostașilor noștri libertatea de a merge unde vor. Condiția nu a fost respectată și-i vor cădea victimă citeva zeci de soldați români, din rîndul pompierilor mai ales.

Nesterse vor rămîne în amintirea poporului — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — actele de vitejie săvîrșite de detașamentele de pompieri conduse de căpitanul Pavel Zăgănescu și de ceilalți ostași din unitățile garizoanei București „care s-au jertfit într-o înfruntare inegală, copleșiți de superioritatea invadatorului, pentru salvarea cauzei sfinte a revoluției, pentru apărarea pămîntului patriei”¹. Într-adevăr, pe cîmpul de luptă au rămas corpurile neînsuflete a peste 80 de militari români, în marea lor majoritate pompieri, printre care și doi ofițeri: locotenentul Nicolae Dănescu și sublocotenentul Pande Starostescu. Adversarul a

pierdut circa 200 de oameni, cifră ilustrativă dacă nu pentru fixarea neapărat a unui învingător și a unui învins, cel puțin pentru stabilirea celor care, animați de un țel superior, s-au dovedit mai viteji, mai aprigi în luptă.

Luptele pentru apărarea libertății revoluționare ale țării și poporului nu au încetat o dată cu ultimele schimburi de focuri din Dealul Spirii. O parte din ostașii unităților din garizoana Bucureștilor — în frunte cu sublocotenentul Dincă Bălșan — s-au îndreptat spre tabăra generalului Gheorghe Magheru de la Rîreni, în speranța unei revanșe și a continuării rezistenței. După desființarea și a acestui ultim bastion al salvării revoluției, Dincă Bălșan a trecut în Transilvania și s-a încadrat în oastea revoluționară comandată de Avram Iancu, devenind centurion în unitățile de vinători din prefectura lui Ion Axente Sever unde a avut merite „mari în sine”, care „vor rămîne monumente eterne în inimile noastre care le știm”². Într-adevăr, exemplul acestui ofițer, cu valoare de simbol, reprezintă un reper pe drumul eroic al intrajutorării românești în lupta multiseclară a poporului nostru pentru dobîndirea drepturilor lui legitime de unitate și independență.

Luptele din București (circa 900 militari români contra a 5 000—6 000 otomani) au pus în lumină nu numai calitățile tradiționale de foarte bun combatant ale ostașului român, îmbogățind panteonul eroismului militar național cu încă o pagină dintre cele mai glorioase, dar

a adus și o serie de elemente de cel mai mare interes în abordarea unor procedee de luptă moderne — în condiții de incertitudine și inferioritate numerică — cum ar fi surprinderea, intrarea în dispozitiv de luptă în contact nemijlocit cu inamicul, lupta de apropiere etc.

Pentru toate acestea, posteritatea și-a manifestat recunoștința față de eroii de la 13 septembrie 1848. Înminarea primei medalii românești „Pro virtute militari”, instituită de domnitorul Alexandru Ioan Cuza în anul 1864, a început cu veteranii din Dealul Spirii, iar ulterior, pînă în vremea noastră, această zi a devenit Ziua pompierilor.

■ **Colonel CONSTANTIN CĂZĂNIȘTEANU**

1 Documente privind istoria militară a poporului român. Iamace 1848—decembrie 1856. București. Editura Militară. 1986. p. 17.

2 Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente, vol. IV. București. 1904. p. 174.

3 Apud C. Căzănișteanu, col. M. Cuza, E. Popescu. Aspecte militare ale revoluției din 1848 în Țara Românească. București. Editura Militară. 1968. p. 99.

4 Maior D. Papazoglu. Catehismul soldaților români sau adevărata descriere a vitezei luptei românilor în Dealul Spirii cu oștile otomane în anul 1848, septembrie 13. București. 1862. p. 21.

5 Nicolae Ceaușescu. România pe drumul constituției societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 8. București. Editura Politică. 1973. p. 594.

6 Cornelia Bodea. 1848. Iași. Editura Științifică și Enciclopedică. 1982. p. 1069.

rănești, au fost înlăturate autoritățile locale maghiare și a fost instaurată o administrație românească, în conformitate cu principiile înscrise în programul revoluționar.

● **13/25 decembrie.** Armata guvernului ungar condusă de generalul Iosif Bem cucerește Clujul, pînă în martie 1849 reușește să ocupe cea mai mare parte a Transilvaniei, cu excepția orașului Alba Iulia și a regiunii Munților Apuseni, rămasă sub stăpînirea românilor și apărată eroic pînă în iulie 1849 de oastea populară condusă de Avram Iancu.

● **16/28 decembrie.** Scrisoare a lui Nicolae Bălcescu către Ion Ghica în care-și exprimă regretul față de „războiul barbar” dezlănțuit ca urmare a invadării Transilvaniei de către armata ungară: „Eu aș fi dorit ca ungarii să se poarte altfel, să nu fi provocat pe români și să se fi înfrînt cu dinșii, căci lucrurile ar fi luat o față cu totul alta și imperiul austriac se desmădula”.

● **13/25 februarie 1849.** Delegația românilor din Transilvania, Banat și Bucovina prezintă împăratului din Viena, Francisc Iosif I, un memoriu în care se cerea intrarea tuturor românilor din cadrul Imperiului habsburgic „într-o unică națiune de sine stătătoare, sub sceptrul Austriei”, administrație românească în domeniul politic și bi-

sericesc, adunare națională anuală, reprezentanță proporțională în Parlamentul imperial etc.

● **14/26 februarie.** Succesul obținut de trupele lui Avram Iancu în zona Mărișel în fața unui detașament de 600 de honvezi, ce încerca a străpunge sistemul defensiv românesc și a pătrunde în munți pe valea Someșului.

● **27 februarie/ 11 martie 1849.** Armata ungară ocupă Sibiu; Comitetul Național Român și un număr important de intelectuali români se refugiază în Muntenia.

● **28 februarie/ 12 martie.** Lupta de la Mărișel în care lăncierii lui Avram Iancu au respins o altă grupare de forțe de peste 1600 honvezi; la această acțiune armată au luat parte și femeile din zonă, în frunte cu Pelaghia Roșu.

● **Martie.** Zădărnicierea eforturilor trupelor ungare de a cuceri comunicațiile din sud-estul Apusenilor — drumul de legătură între Aiud și Abrud și valea Ampoiului. S-au remarcat oștenii comandați de tribunul Vasile Fodor și cei ai legiunii comandate de Axente Sever. Pe văile Crișului Alb și Crișului Negru apărarea era asigurată de luptători aflați sub comanda lui Ioan Buteanu.

● **1/13 aprilie.** În urma eșecurilor înregistrate în lunile februarie și martie pentru forțarea văii Arieșului și

OASTEA LUI AVRAM IANCU

Colonel dr. CONSTANTIN UCRAIN

Aprinsă la Blaj, flacăra revoluției de la 1848—1849 în Transilvania a ars cu mare intensitate pe tot cuprinsul acesteia timp de peste un an de zile.

Izvoarele istorice dovedesc fără putință de tăgadă că, pentru atingerea scopurilor propuse de fruntașii revoluției, pentru dobândirea tuturor revendicărilor stipulate în documentele adunărilor de pe „Cîmpia Libertății” din Blaj, pentru apărarea revoluției pașoptiste în curs de desfășurare, organizarea oastei revoluționare a constituit o cerință majoră, o necesitate stringentă. În procesul evolutiv al revoluției din ținuturile transilvane, rezolvarea multiplelor probleme strîns legate de organizarea și înzestrarea oastei revoluționare, precum și de lupta cu arma în mînă a miilor de luptători a scos la iveală numeroase elemente cu specific militar. Analiza atentă a acestora duce la concluzia certă că ele sînt încadrate în arta militară românească, în strategia luptei întregului popor. Totodată, alături de nume ilustre de mari comandanți de oști pe care i-a avut poporul român în zbuciumata sa istorie bimilenară, revoluția a înscris în filele acesteia și numele lui Avram Iancu, precum și ale altor numeroși prefecți și tribuni, care, înțelegînd imperativul vremii, s-au dovedit buni organizatori și conducători ai maselor ridicate la luptă și ai oastei revoluționare. Referindu-se la virtuțile întruhipate de Avram Iancu în

aceasta etapă istorică, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, subliniază: „Avram Iancu s-a impus în ochii contemporanilor săi, ca și ai posterității ca o figură luminoasă, expresie a luptei hotărîte și a setei de dreptate și independență națională a poporului român”¹.

Bazele organizatorice ale oastei revoluționare din Transilvania s-au pus în conformitate cu prevederile instrucțiunilor date de Comitetul Național Român de la Sibiu, din compunerea căruia făcea parte și Avram Iancu, mai precis imediat după terminarea adunării naționale de la Blaj din luna septembrie 1848. Criteriul de care s-a ținut seama în organizarea oastei revoluționare a fost cel teritorial, folosit în acea epocă și în organizarea armatelor permanente ale statelor europene. Este știut în acest sens că una dintre primele măsuri luate de Comitetul Național Român a fost aceea privitoare la împărțirea administrativă a Transilvaniei în 15 prefecturi și numirea pentru conducerea politico-administrativă a acestora a unui număr de 15 prefecți dintre cei mai devotați revoluționari pașoptiști: **Avram Iancu** în Țara Moților, **Ioan Buteanu** în Țara Zarandului, **Constantin Scăreanu** în Țara Birsei, **Vasile Moldovan** pe Tîrnave, **Ioan Axente Sever** la Blaj, **Nicolae Solomon** la Hunedoara, **Ioan Brote** la Sibiu, **Vasile Boteanu**

REPERE CRONOLOGICE

cucerirea localității Baia de Arieș, trupele ungare atacatoare au declanșat o ofensivă de mari proporții, concentrînd pe cele două direcții de pătrundere — Căcova Ierii și Buru — aproximativ 3 000 de luptători. Cele două coloane inamice au fost respinse de lăncierii lui Simion Balint și oprite de a înainta spre inima Munților Apuseni.

● **10/22 — 11/23 aprilie.** Tratative între conducătorii armatei populare române în fața lui Avram Iancu și reprezentantul guvernului ungar de la Pesta condus de Kossuth Lajos, privind concilierea forțelor revoluționare române și ungare.

● **24 aprilie/ 6 mai.** Întreruperea negocierilor româno-ungare, datorită atacului declanșat de trupele comandate de maiorul Hatvány Emeric asupra Abrudului. Prefecții români Petru Dobra și Ioan Buteanu sînt prinși și uciși. Avram Iancu reușește să se salveze.

● **26—28 aprilie/ 8—10 mai.** Forțele revoluționare române conduse de Avram Iancu înfrîng gruparea lui Hatvány și eliberează Abrudul.

● **5/17 mai.** Trupele din legiunea comandată de Axente Sever reușesc să spargă blocada instituită de trupele ungare în jurul cetății Alba Iulia și intră în oraș.

● **14/26—15/27 mai.** Trupele lui Axente Sever ies din Alba Iulia.

● **15/27 —17/29 mai.** Trupele maiorului Hatvány atacă din nou Abrudul, dar sînt respinse de forțele revoluționare ale lui Avram Iancu printr-un puternic contraatac; trupele inamice înregistrează pierderi grele umane și materiale.

— O nouă încercare de despresurare a cetății Alba Iulia executată de unitățile prefecților Axente Sever, Simion Balint și Nicolae Vlăduțiu.

● **Mai.** Apare la Sibiu broșura pastorului sas Daniel Roth în care se arată posibilitatea formării unui stat dacoromân, prin unirea Moldovei, Munteniei și Transilvaniei în cadrul Imperiului habsburgic, și se cerea împăratului de la Viena să nu sancționeze „uniunea” Transilvaniei cu Ungaria. El accentua că viitorul Daciei „nu aparține nici națiunii maghiare, nici celei germane, ci poporului numeroș român”.

● **29 mai/10 iunie — 14/26 iunie.** Rezistența armatei revoluționare române în fața atacului trupelor represive — 15 000 de militari sub comanda colonelului Kemény Farkas care căutau să străpungă apărarea românească în valea Crișului Alb, în direcția Brad-Abrud.

la Cluj și așa mai departe². Necesitatea trecerii la punerea bazelor organizatorice ale unei armate care să servească și să apere interesele revoluției a determinat Comitetul Național Român să învestească pe cei 15 prefecți în funcția de comandanți militari ai prefecturilor, să le lărgască sfera activității lor, trasându-le totodată sarcina de mare răspundere a organizării militare a teritoriului avut spre administrare.

Structura organizatorică a oastei revoluționare a reflectat de la început principiul de bază stabilit de comitet, acela al constituirii unor subunități teritoriale de luptători cu comandanți ridicați din sînul aceleiași localități. Conform indicațiilor date de comitet, fiecare prefect trebuia să constituie cîte o legiune formată din cel puțin 10 000 luptători bine înarmați. Aceasta urma să fie împărțită în 10 cohorte sau tribunate, a cîte 1 000 de luptători, comanda lor fiind încredințată unor tribuni ajutați de vicetribuni, aleși sau numiți de prefecți. Cohortele trebuiau să fie formate din cîte 10 centurii a cîte 100 de luptători, comandate de centurioni, iar centuriile cuprindeau cîte 10 decurii, a 10 luptători, comandate de cîte un decurion³.

Evidența oamenilor capabili de luptă a revenit centurionilor. Ei au primit în toamna anului 1848 sarcina să întocmească tabele nominale cu toți oamenii din sate sau comune în vîrstă de la 18 la 38 de ani, să-i organizeze în decurii și centurii și să-i deprindă a minui puținele arme de foc ce au fost în dotare.

De menționat că din cauza activității forțelor contrarevoluționare, a nemeșilor, nobililor maghiari, a gărzilor acestora, organizarea prefecturilor din punct de vedere militar a fost stingherită chiar din primele zile ale lunii octombrie. Din cei 15 prefecți comandanți de legiuni s-au evidențiat prin capacitate organizatorică, simț realist și inițiativă în adoptarea grabnică a unor măsuri Avram Iancu, care a constituit Legiunea „Auraria Gemina”, denumită astfel după Legiunea XIII „Gemina” dislocată de romani în Munții Apuseni,

Axente Sever, care a organizat Legiunea „Blăjana”, precum și Nicolae Solomon, comandantul Legiunii „Ulpia Traiana” de Hunedoara.

Aceleași cauze, la care s-a adăugat și puternica ofensivă executată în ultimele luni ale anului 1848 de forțele armate ungare, conduse de generalul Iosif Bem, au dus la restrîngerea spațiului controlat de revoluția română, precum și la retragerea în incinta Munților Apuseni a unor tribuni și prefecți cu unitățile lor de lăncieri. În situația creată, Avram Iancu și-a asumat răspunderea de a conduce oastea revoluționară în crîncenele înclăștrări ce au avut loc pînă în luna august 1849. Pentru acest motiv cei mai mulți dintre istorici au denumit oastea revoluționară „Oastea lui Avram Iancu”.

Totalitatea unităților constituite au format într-adevăr oastea revoluționară sau brațul înarmat al revoluției pașoptiste în Transilvania, aceasta avînd o serie de particularități proprii, care merită a fi subliniate. În afara sistemului zecimale de organizare, ele se referă la comandanții oastei, compoziția socială, înarmarea și pregătirea acestora.

Comandanții oastei revoluționare au fost oameni din rîndul maselor populare, atașați trup și suflet poporului, idealurilor revoluției, înscrise în documentele istorice ale celor trei adunări de pe „Cîmpia Libertății” de la Blaj. Referindu-se la această principală particularitate a oastei revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului arată: „Din rîndul tăietorilor de lemne, al țărănilor și minerilor s-au ridicat în cursul secolelor străluciți conducători, care, identificîndu-se cu interesele maselor, și-au înscris pentru totdeauna numele în istoria luptelor de eliberare socială și națională a poporului român”⁴. Într-adevăr, sutele de centurioni, decurioni și tribuni din oastea revoluționară au provenit din rîndurile țărănilor, ale minerilor din Roșia și Abrud, din Zlatna și Brad, ale țăpînarilor, moștenitori din tată-n fiu ai meseriei de tăietor de lemne.

● **6/18—7/19 iunie.** Trupele țariste pătrund în Transilvania și Ungaria la solicitarea Curții de la Viena; proclamația generalului A.N. Lüders către locuitori.

● **15/27 iunie.** Scrisoare a lui Avram Iancu către colonelul Simonfi József în care se releva cauza pentru care s-a ajuns la lupta armată a românilor contra nobilimii maghiare: „pe noi ne-a răscolat nerecunoașterea naționalității politice; tiraniile și barbariile conservatorilor și aristocraților maghiari din Transilvania pe care poporul în această epocă nu le-a mai putut suferi și de care inteligența s-a scîrbit cu totul”.

● **20 iunie/2 iulie — 24 iunie/ 6 iulie.** Ultima încercare a armatei ungare sub comanda lui Vasvári Pál de a pătrunde în Munții Apuseni, pe valea Someșului, încheiată din nou cu o victorie a românilor sub comanda tribunului Nicolae Corcheș, la „Fîntînele”, în zona comunei Mărișel.

● **2/14 iulie.** Sub presiunea contraofensivei armatei austriece și a înaintării trupelor țariste, guvernul de la Pesta admite să semneze la Seghedin **Proiectul de pacificare** și tratatul pentru formarea unei legiuni române.

● **16/28 iulie.** Parlamentul ungăr adoptă legea naționalităților, prin care se acordau drepturi politice românilor și slavilor din Ungaria.

● **19/31 iulie.** Bătălia de la Sighișoara-Albești unde armata ungară condusă de generalul Bem este înfrîntă de trupele țariste comandate de generalul A.N. Lüders; între cei jertfiți — publicistul german Anton Kurz și poetul ungur Petőfi Sándor.

● **26 iulie/ 8 august.** O nouă vizită a lui N. Bălcescu în tabăra lui Avram Iancu din Apuseni, pentru a-i comunica succesul tratativelor româno-ungare; se declară armistițiu între cele două tabere.

● **1/13 august.** Armata ungară comandată de generalul Görgey Arthur capitulează la Șiria, lângă Arad, în fața armatei țariste, comandată de generalul I. F. Paskevici.

● **August.** Românii, la rîndul lor, sînt siliți de comandantul armatei austriece să depună armele. Înfrîngerea revoluției și reinstaurarea regimului absolutist al Curții de la Viena.

■ MARIA GEORGESCU

O altă particularitate demnă de amintit este aceea că nici unul dintre comandanții oastei nu a fost militar de profesie, motiv care l-a determinat pe marele nostru istoric și revoluționar pașoptist Nicolae Bălcescu să-și exprime admirația spunând: „El (comandanții—n.n.) nu puseseră pînă atunci mîna pe o armă, cînd nevoia îi sili a se face generali și a cîștiga bătălii”⁵. Cunoscînd psihologia luptătorilor din sinul cărora au provenit, precum și topografia terenului în care au copilarit, muncit și trăit, comandanții oastei revoluționare din Transilvania au reușit să organizeze în bune condiții unitățile, să le doteze cu armament, să le comande cu autoritate și competență, să le conducă în grelele lupte care s-au dus pentru apărarea Munților Apuseni.

Compoziția socială a oastei revoluționare a fost una din particularitățile care a asigurat succesul numeroaselor acțiuni de luptă desfășurate. Majoritatea luptătorilor au provenit din rîndurile țărilor, muncitorilor forestieri (țapinarilor), băieșilor de la ștampării și minerilor. Pentru acest motiv oastea revoluționară a românilor transilvăneni a avut un profund caracter popular. Mai mult decît atît, compoziția socială a oastei a pus în evidență o altă caracteristică, și anume aceea privind proporția dintre pedestrișii și călăreți. Spre deosebire de oștile statelor europene, moștenitoare ale unor vechi tradiții feudale, în care ponderea înclină de partea cavaleriei, oastea a fost cu precădere pedestră. Cele cîteva subunități de călăreți înființate la Săliștea, Rășinari, Sebeș și Săcele au reprezentat un procent foarte mic în cadrul organismului structurat în focul revoluției. Puținii cai pe care i-au avut luptătorii pașoptiști din Transilvania au fost folosiți pentru transportul tunurilor, muniției, alimentelor și rareori pentru călărie.

Înarmarea oastei revoluționare a constituit o preocupare fundamentală, care a stat în atenția conducătorilor încă din primele zile ale organizării legiunilor. Caracteristic este că pentru lupta apropiată mai toți componenții unităților au avut în dotare armele tradiționale: lănci, coase, topoare, securi, furci, în general unelte aflate la îndemîna oricui și puțin costisitoare. Pentru lupta la distanță s-au folosit cu destulă hotărîre și pricepere și armele de foc (puști de vînațoare) și tunurile cu țeavă de metal sau de lemn. „Am pus toată grija — scria unul dintre prefecții amintiți, Vasile Moldovan — ca să-mi prevăd legiunea cu arme. Pentru unii s-au făcut lănci, pentru alții s-au procurat puști și pistoale”⁶. La început oastea revoluționară a dispus de un număr destul de restrîns de arme de foc (puști, tunuri). Pe măsură însă ce bazele organizatorice s-au conturat, tot mai mult, dotarea oastei cu arme de foc s-a îmbunătățit. Dacă la 30 noiembrie 1848 în cadrul oastei se găseau numai 244 puști, două tunuri de fontă și patru tunuri de lemn, în vara anului 1849 numărul puștilor a crescut la 1234⁷, existau opt tunuri de metal și mai multe tunuri de lemn.

Instruirea oastei revoluționare a fost făcută în anumite locuri bine stabilite de prefecți și tribuni, după anumite reguli. Astfel, fiecare centurie sau cohortă au avut destinate locurile pentru adunarea oamenilor și instruirea lor, fie la marginea satelor, pe văile rîurilor sau la marginea pădurilor. Aceste locuri purtau denumirea de „tabere” sau „loagăre”. Memoriile revoluționarilor pașoptiști atestă faptul că instruirea luptătorilor era făcută cu o mare frecvență. „În toate zilele — scria prefecțul Vasile Moldovan — îmi scoteam la exercițiu armata”⁸. Tribunul Ioan Ciurileanu menționa la

rîndul său că și-a așezat tabăra aîntă comuna Sincrai și „în scurt timp i-am deprins la minuirea armei și la împlinirea sarcinei lor”⁹. De un real folos în instruirea luptătorilor din oastea revoluționară pașoptistă au fost „Instrucțiunile în vederea pregătirii găzilor naționale românești” elaborate la 5 octombrie 1848 de Comitetul Național Român și transmise tuturor prefecților, precum și „Instrucțiunile pentru centurioni” redactate la 3 noiembrie 1848 de viceprefecțul Constantin Secăreanu din Brașov¹⁰. Instrucțiunile amintite dădeau indicații privind ofensiva, cum să se alcătuiască dispozitivele în ambele forme de luptă etc.

Aprovizionarea oastei revoluționare a constituit o problemă specifică, această sarcină fiind de competența prefecților și tribunilor. Alimentele și furajele au fost cumpărate sau rechiziționate. Pentru reglementarea aprovizionării oastei cu cele necesare traiului, Comitetul Național Român a dat ordinul circular nr. 1 din 25 octombrie 1848 prin care prefecții au fost autorizați să hrănească luptătorii la locuitorii satelor în schimbul unor chitanțe sau să facă rechiziții pe baza unor bonuri speciale¹¹. În spirit de prevedere, prefecții au organizat din timp depozite de alimente¹².

Fără a mai nominaliza și alte caracteristici sau particularități ale oastei revoluționare pașoptiste în Transilvania, conchidem că scopul pentru care a fost organizată, sarcinile cerute de desfășurarea revoluției, precum și succesele obținute în timpul grelelor lupte purtate pînă în vara anului 1849 au demonstrat faptul că oastea revoluționară a constituit un instrument capabil să ducă la îndeplinire sarcinile impuse de revoluție, iar desfășurarea acțiunilor de apărare a Munților Apuseni, de blocare a comunicațiilor și defileelor a scos la iveală elemente de o reală însemnătate pentru dezvoltarea artei militare românești.

1 Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la adunarea moșilor din Valea Crîșului, „Scînteia” din 9 octombrie 1966.

2 V. Popescu-Râmniceanu, Luptele românilor din Ardeal în anii 1848-49, București, 1919, p. 307.

3 Radu Rosetti, Un episod din anii 1848—1849 în Transilvania, București, 1927, p. 92.

4 Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la adunarea moșilor din Valea Crîșului, „Scînteia” din 9 octombrie 1966.

5 Nicolae Bălcescu, Corespondență, vol. IV, București, 1962, p. 17.

6 Vasile Moldovan, Memoriile din 1848—1849, Brașov, 1895, p. 89.

7 Radu Rosetti, op. cit., p. 94.

8 Vasile Moldovan, op. cit., p. 87.

9 Ioan Ciurileanu, Fragmente istorice din anii 1848—1849, București, 1887, p. 18.

10 Radu Rosetti, op. cit., p. 98.

11 Silviu Dragomir, Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849, Sibiu, 1944-1946, doc. 167, 205, 227, 257, 259.

12 V. Popescu Râmniceanu, op. cit., p. 183.

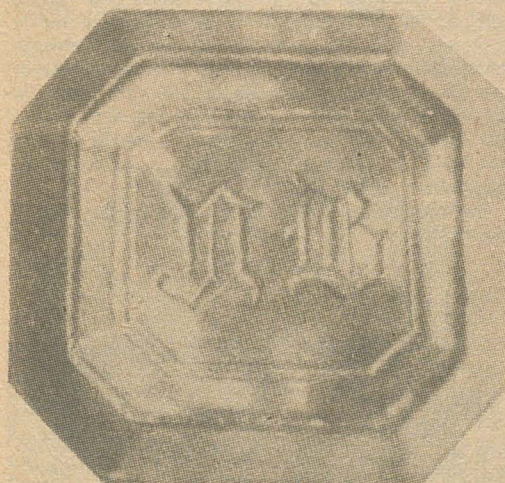
ANUL 1848 ÎN LUMINA IZVOARELOR SIGILARE (II)

Colonel dr. CRISTACHE GHEORGHE

Dr. MARIA DOGARU

Interesul pentru exprimarea codificată a ideilor revoluționare este dovedit și de sigiliile personale folosite de fruntașii revoluției române de la 1848. Remarcăm, printre acestea, tiparul sigilar provenind de la *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, personalitate care a reprezentat, cum s-a menționat atît de plastic, „un memento în conștiința națiunii”, considerat drept „Apostolul și inițiatorul cel mai ager al Frăției” și fiind autorul lucrării *Istoria Românilor supt Mihai-Voievod Viteazul* — operă lite-

rar-istorică de mare intensitate, dar și un adevărat monument al dragostei față de patrie. El și-a confecționat un tipar sigilar original. În cimpul său s-au gravat, cu caractere neogotice, siglele numelui (NB). Confectionat din ametist, acest izvor sigilar are mînerul din metist și carneol. În partea superioară a mînerului, așezată pe un trunchi de piramidă, este reprezentată lupoaica — simbolul latinătății, aluzie la originea comună a tuturor românilor¹ (fig. 1 a, b).

1a

1b

De la *Avram Iancu* (1824-1872), „Crăișorul munților”, marele erou transilvănean al revoluției române, ni s-a păstrat de asemenea un sigiliu personal. Desigur, în calitate de cancelist la Tabla regească din Tîrgu Mureș, unde a funcționat după terminarea studiilor, tânărul jurist a participat la emiterea unor acte și a întreținut corespondența pe care trebuia s-o valideze. Ca și în cazul sigiliului folosit de *Nicolae Bălcescu*, în câmpul tiparului sigilar menit a-l individualiza pe *Avram Iancu* s-au gravat doar literele care îi sugerează numele, caligrafiate și îmbinate sub formă de monogramă. Impresiunile ce s-au păstrat probează că matricea sigilară a avut forma oval-orizontală, cu dimensiunile 20/48 mm² (fig. 2).

2

Tiparul sigilar aparținând lui *Christian Tell* (1807-1889) are formă dreptunghiulară, cu laturi de 25/21 mm. În câmpul sigilar, mărginit de un chenar liniar, se află un scut încărcat cu o bufniță și două brațe care își strâng mâinile. Timbrat de o cască cu viziera închisă, avînd în creștet cinci pene de păun, scutul este dotat în partea inferioară cu trei decorații prinse cu panglică; pe flancurile scutului cad lambrechini bogați. Sus, în dreapta și stînga timbrului, slovele XT (H/ristian T/ell)³ (fig. 3).

Figurile heraldice cuprinse în compoziția descrisă mai sus se impun a fi interpretate. Bufnița este, în concepție populară, simbolul înțelepciunii, cele două brațe care se strîng, așa-zisa „credință”, exprimă plastic întărirea angajamentelor în vederea realizării unui obiectiv comun. Fiind în această perioadă simbolul societăților secrete, brațele care își strîng mâinile evocă în acest sigiliu Societatea „Frăția”, la întemeierea căreia posesorul a participat.

Tiparul sigilar a cărui suprafață metalică poartă această compoziție are un mîner ce se termină printr-un bust de bărbat purtînd căciula frigiană

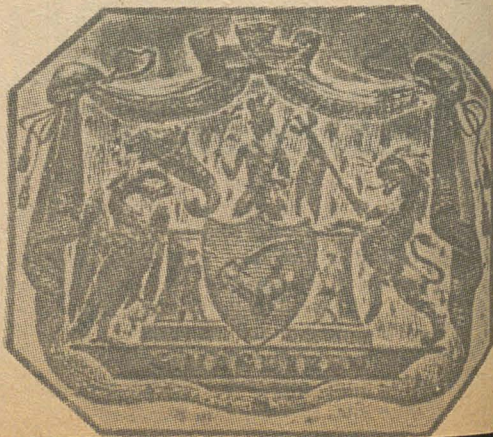
3

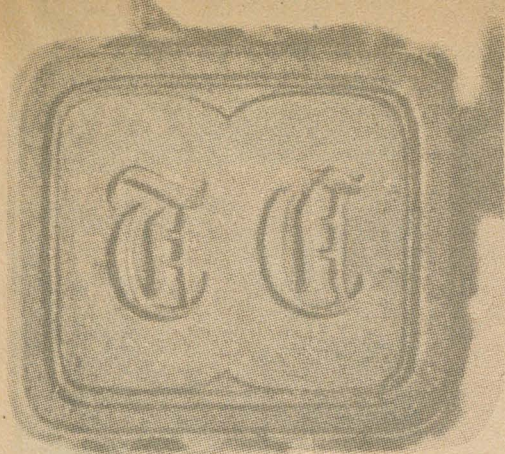
— simbol al luptei revoluționare.

Un alt izvor sigilar original provine de la *generalul Gheorghe Magheru* (1804-1880). Imaginea gravată în câmpul sigilar este complexă: în centru, pe un postament cu basoreliefuluri, un scut triunghiular, încărcat cu un braț în armură ținînd o sabie cu garda închisă; scutul menționat este timbrat de un personaj feminin, reprezentat trei sferturi, purtînd coroana murală și ținînd într-o mînă o ramură de măslin, în cealaltă o sabie. Personajul este flancat în dreapta de un corn al abundenței, iar în stînga de un drapel desfășurat. Scutul este sprijinit în dreapta de o acvilă purtînd în cioc o cunună și în stînga de un leu rampant. Întreaga compoziție este plasată sub un mantou confecționat din purpură și căptușit cu hermină, dotat cu ciucuri și prins într-o coroană murală formată din trei turnuri. Sub scut s-a plasat o eșarfă pe care s-a scris cu litere latine numele posesorului, G. Maghieru⁴. (fig. 4).

Elementele pe care le surprindem în compoziția de mai jos își au izvorul în trecutul istoric îndepărtat.

4

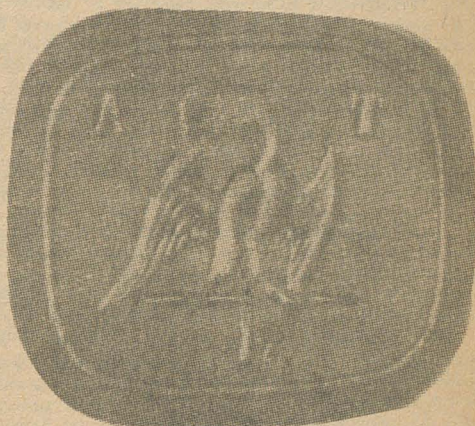
5

pătat, amintind antichitatea dacică. Leul și acvila sînt preluate din imaginea înfățișată pe moneda Provincia Dacia, bătută în secolul III al e.n., atestînd în limbaj codificat faptul că liniștea în acest colț al imperiului era asigurată de unitățile de elită romane (legiunile a V-a Gemina și a XIII-a Macedonica), precum și de unitățile auxiliare formate din localnici. Este, așadar, o evocare plastică a continuității autohtonilor pe meleagurile străbune.

Personajul, prin atributele pe care le poartă, semnifică patria și totodată libertatea. Ramura de măsline amintește vocația de pace a neamului, în timp ce coroana murală și sabia constituie o aluzie la necurmata luptă a poporului român pentru independență. Brațul înarmat face aluzie la ocu-

pația de bază a posesorului, amintește funcțiile înalte pe care acesta le-a deținut în timpul marii înălțări naționale de la mijlocul secolului trecut. Cornul abundenței, figură heraldică ce exprimă belșug și bunăstare, amintește în această compoziție preocuparea pentru progresul economic al țării.

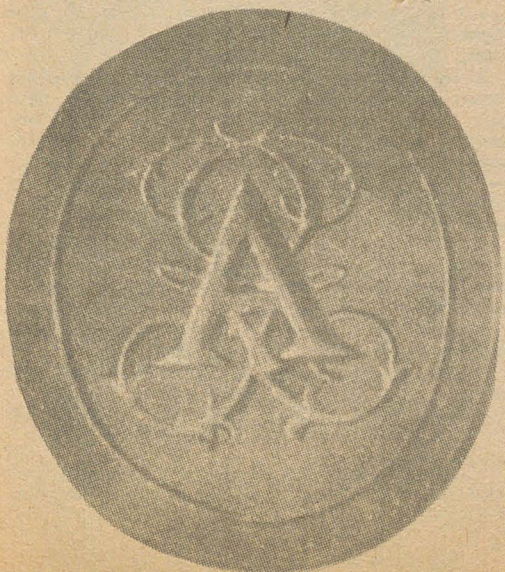
La izvoarele sfragistice de mai sus se adaugă sigiliile personale individualizîndu-i pe *Timotei Cipariu* (1805-1881), unul dintre cei mai activi fruntași ai revoluției române din Transilvania (fig. 5) și *Alexandru Goleșcu-Arăpila* (1819-1881), susținător convins al ideilor înnoitoare emanate în timpul marii înfruntări naționale de la mijlocul veacului trecut (fig. 6). În cîmpul sigiliilor ce ne-au provenit de la aceștia se află siglele numelor lor, respectiv — T.C. (plasat pe o carte deschisă)⁵ și A.G.

7

August Treboniu Laurian, de asemenea fruntaș revoluționar de la 1848, om de cultură căruia îi revine un rol deosebit în dezvoltarea învățămîntului în țările române de dincoace de Carpați, a utilizat un sigiliu în cîmpul căruia s-a gravat o acvilă redată în profil spre dreapta și ținînd în cioc o cunună de lauri, figura heraldică menționată fiind însoțită de siglele numelui, A.T.L.⁵ (fig. 7).

Privite în ansamblu, izvoarele sigilare descrise mai sus demonstrează, o dată în plus, prin mijlocirea limbajului heraldic, unitatea revoluției române de la 1848.

¹ Se conservă în colecțiile Muzeului de Istorie Națională a R.S.R.

² Maria Dogaru, *Sigiliile, mărturie ale trecutului istoric*, p. 255.

³ Muzeul de Istorie Națională a R.S. României.

⁴ Emil Dumitrescu, *Sigiliul generalului Gheorghe Magheru*, în „Revista Muzeelor și a Monumentelor”, Muzeu, XIV, 1977, nr. 3, p. 21.

⁵ Maria Dogaru, *Sigiliile, mărturie ale trecutului istoric*, p. 257.

IULIE 1917

ARMATA ROMÂNĂ REORGANIZATĂ ESTE GATA DE LUPTĂ

La sfârșitul anului 1916, după patru luni și jumătate de lupte neîntrerupte pe două fronturi, cu un inamic superior din toate punctele de vedere, armata română era într-o situație critică. Pierderile au fost foarte mari. Din noaptea de 14/15 august 1916 și pînă la sfârșitul anului, la acest capitol s-au înregistrat aproximativ 250 000 de oameni, din care peste 100 000 morți sau dispăruți, circa 50 000 răniți, iar restul prizonieri sau rămași în teritoriul ocupat¹. La acestea se adaugă însemnatele cantități de material de război pierdute: 290 000 puști; 250 mitraliere; 450 tunuri de diferite calibre². Efectivele marilor unități s-au redus foarte mult. Starea de oboseală a oamenilor începea să-și spună cuvîntul. Efectivele armatei de operații au fost completate cu cei 130 000 oameni de la pârțile sedentare ale regimentelor, precum și cu cei circa 80 000 oameni din contingentele 1917 și 1918³. Materialele de război trebuiau de asemenea completate.

Conform Convenției militare încheiate cu Antanta, în august 1916, trebuia să ni se livreze material de luptă, expedindu-se cite 300 tone zilnic. Livrările au început în primele luni după declanșarea războiului, însă s-au făcut cu mari greutăți din cauza lungimii liniei de aprovizionare (pe ocean și mare, pînă în portul Arhanghelsk, și de aici, pe căile ferate ruse, pînă în România), dar și din cauza neglijenței⁴.

În toamna anului 1916 și primăvara anului 1917 s-au cumpărat din Franța: 150 000 puști „Lebel” de 8 mm, 1760 mitraliere „Saint Etienne”; 2736 puști-mitralieră, 1 300 000 grenade, 84 tunuri de cîmp de 75 mm, 72 tunuri lungi și 20 tunuri scurte de 120 mm, 14 obuziere de 155 mm, 7 obuziere de 152,4 mm, 130 mortiere de tranșee, la care se adaugă 50 avioane de tip „Farman”, „Nieuport”, „Caudron” și Breguet⁵. Din Anglia s-au adus: 197 mitraliere, 108 puști-mitralieră și 28 obuziere de 127 mm⁶. Resursele de alimente, destul de mari la începutul războiului, nu au putut fi evacuate întregime în Moldova⁷.

Teritoriul Moldovei nu avea posibilitatea să hrănească și să adăpostească populația locală și pe cea refugiată, precum și întreaga armată română, la care se adăuga aproape un milion de militari ruși, care, din cauza greutăților ivite în aprovizionare, s-au hrănit tot din resursele noastre⁸. Datorită marii aglomerații de oameni și a lipsei de adăposturi, o bună parte din trupe au fost nevoite să cantoneze în bordeie. La acestea adăugîndu-se lipsa de alimente și iarna foarte grea, au izbucnit epidemii de tifos exantematic și febră recurentă, care au provocat grele pierderi în rîndul armatei și populației civile⁹. Diviziile au avut pierderi foarte mari. La Divizia 4 infanterie, de exemplu, se ajunsese la 50 de morți pe zi. Pierderi serioase s-au înregistrat și în rîndul personalului sanitar. Din cei 2 800 de medici cîți avea armata română, 350 au murit în lupta cu tifosul și febra recurentă¹⁰. Lipsa de furaje a făcut ca mortalitatea în rîndul cailor să fie foarte ridicată, aceasta avînd serioase repercusiuni asupra funcției cavaleriei și artileriei¹¹.

În acțiunea de reorganizare a armatei, comandamentul și trupele române au primit sprijin din partea Misiunii militare franceze, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot.

În iulie 1917, cînd aproape întreaga armată română era reorganizată, forța și compunerea ei pe mari unități și unități neindivizionate au suferit schimbări radicale. Forța combativă a armatei române era de: 207 batalioane de infanterie și 60 batalioane de marș; 110 escadroane de cavalerie, 243 baterii de artilerie, din care: 114 baterii tunuri de cîmp; 30 baterii obuziere de cîmp; 2 baterii obuziere grele; 47 baterii tunuri grele; 14 baterii tunuri munte; 15 baterii mortiere a opt piese; 15 baterii tunuri de 53 mm, a opt piese și șase baterii artilerie călărească¹². S-a ajuns astfel ca efectivul total al armatei să fie de aproximativ 700 000 de oameni, din care 460 000 formau armata de operații¹³.

Armata română refăcută avea următoarea organizare de principiu: Marele Cartier General; două comandamente de armată; cinci comandamente de corp de armată; 15 divizii de infanterie; o brigadă de grăniceri; două divizii de cavalerie; două brigăzi de călărași; două brigăzi de roșiori pe jos; mari unități și unități de artilerie de cîmp; artileria grea; artileria de munte, artileria antiaeriană; marina; aviația și serviciile¹⁴.

Divizia de infanterie era organizată astfel: două brigăzi de infanterie a două regimente (diviziile 1 — 10 aveau în plus și cite un regiment de vinători); o brigadă de artilerie; un divizion de cavalerie; un batalion de pionieri, cu o secție telegrafică; o secție poduri ușoare și o secție proiectoare; un detașament jandarmi pedestri; un detașament jandarmi rurali; unități de marș; formațiuni de servicii¹⁵.

Regimentul de infanterie era constituit din trei batalioane fiecare a trei companii de infanterie și o companie de mitraliere, cu opt piese; compania de infanterie includea patru plutone a două secții și opt puști-mitralieră¹⁶. Infanteria avea în dotare carabine Manlicher de 6,5 mm; carabine Lebel de 8 mm; mitraliere Maxim de 6,5 mm, Hotchkiss și Saint Etienne de 8 mm; puști-mitralieră și grenade (cite o grupă de grenadieri la fiecare pluton)¹⁷.

Artileria diviziei avea următoarea organizare: o brigadă de artilerie compusă din: un regiment artilerie de cîmp (nouă baterii tunuri de 75 mm Krupp, model 1904, sau franceze, model 1907); un regiment obuziere a două divizioane, fiecare a 2 baterii obuziere de 105, 120 sau 127 mm și două baterii obuziere de 150 mm sau 155 mm; o baterie tunuri de 53 mm (opt piese) și 1 baterie mortiere de tranșee de 58 mm (8 piese)¹⁸.

Cavaleria diviziei avea în compunere un divizion de cava-

¹ Ofițeri din Misiunea militară franceză au găsit, la sfârșitul anului 1917, mult armament și material de război destinat României „rătăcit” prin Caucaz.

Pregătiri intense pentru crâncenele înclăștări
ce vor urma

lerie a două escadroane.

Formațiunile de serviciu de linia 1 ale diviziei aveau următoarea organizare: un divizion coloane de muniții; o ambulanță divizionară; o coloană de brancardieri și o coloană de subzistențe.

Formațiunile de servicii de etape ale diviziei aveau următoarea organizare: un divizion coloane de muniții, un spital mobil, un depozit mobil și o coloană subzistențe¹⁸. Puterea de foc a diviziilor de infanterie a sporit foarte mult. Ele aveau o organizare identică și servicii de etapă, deveneau capabile să lupte și să trăiască independent¹⁹.

Brigada de grăniceri era compusă din două regimente a două batalioane fiecare și o baterie tunuri de 53 mm²⁰.

Cavaleria a fost reorganizată pe două divizii de cavalerie, cu câte două brigăzi. Fiecare brigadă de cavalerie avea două regimente, patru escadroane, trei grupe de mitraliere; un regiment pe jos; o companie cicliști; un divizion artilerie călareată, o secție telegrafică fără fir; o ambulanță; o coloană de muniții și un detașament de jandarmi²¹.

Artileria grea a fost reorganizată din materialul pe care-l aveau în prima parte a campaniei, la care s-au adăugat 60 de tunuri lungi franceze de 120 mm. S-au organizat patru regimente de artilerie grea (49 baterii)²².

Artileria de munte a fost reorganizată pe două regimente tunuri munte²³.

Artileria antiaeriană a fost reorganizată pe baza materialului existent și achiziționat de la aliați (tunuri de 57 mm sistem Negrei și Burileanu; patru piese de 75 mm, model Depart, și 12 piese de 75 mm franceze)²⁴.

Aviația dispunea de 12 escadrile, din care: 6 escadrile Farman; patru escadrile „Nieuport”; o escadrilă „Caudron” și o escadrilă „Morane—Breguet”²⁵.

Pe frontul stabilizat la sfârșitul anului 1916 și începutul lui 1917 de-a lungul Carpaților Orientali, pe Șușița, Putna și Siret, până la Dunăre și Marea Neagră²⁶, armata română refăcută era gata, la începutul lunii iulie 1917, pentru confruntări de mare amploare, considerate chiar decisive pentru Puterile Centrale.

■ Căpitan DUMITRU DOBRE

1. Arhivele M.Ap.N. fond Marele Stat Major, Secția a III-a, dosar nr. crt. 884, fila 9.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*, fila 21.

4. Arhivele M.Ap.N. fond Marele Stat Major, Secția a III-a, dos. nr. crt. 884, fila 21.

5. *România în anii primului război mondial*, vol. 2, Editura Militară, București, 1987, p. 77.

6. *Ibidem*.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*.

9. *Ibidem*.

10. *Ibidem*.

11. Arhivele M.Ap.N. fond Marele Stat Major, Secția a III-a, dosar nr. crt. 884, fila 22.

12. *România în anii primului război mondial*, vol. 2, Editura Militară, București, 1987, p. 108.

13. *Ibidem*, p. 105—107.

14. *Ibidem*.

15. Arhivele M.Ap.N. fond Marele Stat Major, Secția a III-a, dosar nr. crt. 884, fila 22.

16. *Ibidem*.

17. *Ibidem*.

18. *Ibidem*, fila 23.

19. *Ibidem*.

20. *Ibidem*.

21. *Ibidem*.

22. *Ibidem*.

23. *Ibidem*.

24. *Ibidem*.

25. *Ibidem*.

26. Mircea N. Popa, *Primul război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 360.

TRANSPORTURILE MILITARE ALE ARMATEI ROMÂNE ÎN 1916—1918

România a intrat în războiul de eliberare și reîntregire națională avînd o rețea de comunicații în stare bună, dotată cu instalații și mijloace corespunzătoare, care făceau față cerințelor economice și militare.

Transporturile feroviare, îndeosebi, erau bine organizate și se luaseră din timp măsurile necesare utilizării lor la campanie.

Transporturile feroviare erau realizate, prin rețeaua căilor ferate românești, care avea o lungime de 3 850 km, majoritatea liniilor fiind cu cale simplă, ce asigura o capacitate de tranzit zilnică de 14—16 perechi de trenuri. Ca material rulant se dispunea de circa 1 000 locomotive și 25 000 vagoane.

Personalul căilor ferate române a fost mobilizat și trecut în subordinea directă a Marelui Stat Major ca un serviciu auxiliar.

Pentru asigurarea executării transporturilor militare conform planurilor întocmite din timp de pace de către Biroul transporturilor din Marele Stat Major, Direcția generală C.F.R. a trecut imediat la aplicarea măsurilor corespunzătoare, dinainte studiate și pregătite, care vizau: eliberarea rampelor și piețelor de încărcare-descărcare din stațiile de cale ferată în care urmau să se imbarce sau să se debarce eșaloane militare; instalarea de rampe mobile în stațiile anterior stabilite; asigurarea cu personal de exploatare și cu mijloace de tracțiune a secțiilor de cale ferată care aveau să fie intens solicitate; pregătirea vagoanelor de marfă destinate pentru transportul oamenilor; constituirea trenurilor sanitare, a trenurilor baie-spălătorie și a trenurilor brutării; asigurarea spațiilor necesare în stațiile de cale ferată destinate ca sedii ale organelor de transporturi militare.

Transporturile necesitate de mobilizarea armatei s-au executat cu mijloace feroviare și hipo, înscrîndu-se în termenele prevăzute pentru diferitele genuri de arme, începînd cu ziua de 14 august 1916, astfel: 12 ore pentru partea activă a regimentelor de roșiori; cinci zile pentru partea complementară a regimentelor de roșiori, călărași, infanterie și comandamente; șase zile pentru unitățile de artilerie, trupe speciale și servicii divizionare; șapte zile pentru serviciile corpurilor de armată; zece zile pentru serviciile de etapă.

Transporturile de concentrare a efectivelor au necesitat 692 trenuri și au început în general în ziua a șasea de mobilizare (20 august). Pentru majoritatea forțelor, concentrarea s-a terminat în ziua a zecea de mobilizare (24 august), ultimele unități încheind această operațiune la 26 august. Este de menționat faptul că „trenurile au mers foarte regulat, iar concentrarea s-a făcut în bune condițiuni”.

Ca urmare a căderii capului de pod Turcuța la 24 august 1916 și a situației grele de pe frontul din Dobrogea, precum și pentru a preîntîmpina o eventuală încercare a inamicului de

a trece la nord de Dunăre pe direcția Oltenița—București, Marele Cartier General a hotărît ca Divizia 12 infanterie, aflată în curs de transport pe calea ferată din zona Slatina în zona Tg. Jiu—Bumbești, să fie îndrumată de urgență la sud-est de București. Cele 36 de eșaloane ale diviziei au fost debarcate pe linia București—Oltenița.

Tot pentru a stăvilii ofensiva din sud a inamicului, Marele Cartier General a hotărît oprirea ofensivei trupelor proprii în nord, întărirea lor pe pozițiile atinse și transportarea de urgență în sud a divizilor 2 și 5 infanterie, luate de la armatele 1 și 2. Divizia 2 infanterie a fost transportată pe itinerariul Tg. Jiu, Filași, Craiova, Pitești, București, Fetești, Medgidia și a debarcat, între 30 august și 2 septembrie, pe sectorul de cale ferată Cernavodă—Medgidia. Divizia 5 infanterie, care începuse transportul ceva mai înainte, a debarcat pe același sector între 28 și 30 august.

Datorită agravării continue a situației frontului din Dobrogea, Marele Cartier General a luat măsura transportării în acest sector și a Diviziei 15 infanterie (1—3 septembrie).

La 2 septembrie, Marele Cartier General ordonă transportarea de urgență în Dobrogea și a Diviziei 12 infanterie care inițial fusese adusă la sud-est de București. Divizia a început imbarcarea chiar în noaptea aceleiași zile, o parte fiind transportată pe direcția Fetești—Cernavodă, urmînd să debarce între Cernavodă și Medgidia, iar o parte pe direcția Făurei—Brăila, transbordată pe vasele marinei militare și transportată pe Dunăre la Cernavodă, unde va debarca. Divizia 12 infanterie a fost prima mare unitate din armata română care s-a transportat prin procedeul combinat — pe calea ferată și pe apă —, pe două direcții de transport, reușind ca pînă la jumătatea zilei de 5 septembrie să termine debarcărilor conform planului de transport întocmit.

Situația grea a frontului de sud, cu toate întăririle aduse, a mai necesitat, în prima jumătate a lunii septembrie, deplasări de trupe de la celelalte armate (Divizia 22 infanterie din zona Brașov, Divizia 21 infanterie din zona Predeal), care nu au putut însă stăvilii ofensiva armatelor Puterilor Centrale și ale aliaților lor. De asemenea, s-au organizat și desfășurat transporturi masive de subzistențe, de la depozitele regionale, ce aveau sediile în București, Focșani, Mărășești, Făurei, Călărași și Slatina, spre zonele de concentrare a trupelor, pentru cele din acoperire s-au organizat 23 convoaie auxiliare cu 10 120 căruțe și un număr de 19 convoaie de cai de munte cu samare avînd în total 5 200 cai.

De o deosebită complexitate au fost transporturile de evacuare în Moldova, care au început în primele zile ale lunii octombrie 1916, cînd Marele Stat Major a hotărît să se înceapă de îndată mutarea părților sedentare ale corpurilor 1 și 2 armată în zona corpurilor 3 și 4 armată, în Moldova. În consecință, a dispus ca transporturile să se efectueze pe calea fe-

rață, fiind măști să se destine, cu începere de la 2 octombrie, câte trei trenuri pentru fiecare regiment de infanterie, două trenuri pentru fiecare regiment de artilerie sau cavalerie, batalion de vinători sau pionieri și câte un tren pentru fiecare companie sanitară, de subzistență sau divizion tren.

Totodată, s-au luat măsuri de evacuare a depozitelor de subzistență, îmbrăcăminte, muniții și armament, a fabricilor de diferite categorii care lucrau pentru armată, a arsenalului, pirotehniei, a populației valide — bărbați între 18 și 46 ani. Arsenalul armatei a evacuat mașinile și materialele la 22 noiembrie în șase trenuri, pirotehnia și pulberăria Dudești la 20 noiembrie în zece trenuri, atelierul central de echipament la 18 noiembrie în patru trenuri, atelierele de căi ferate care lucrau pentru armată (București, Chitila triaj și Ploiești triaj) începând cu 10 noiembrie în trenuri zilnice, atelierele și fabricile militarizate din Tirgoviste și Ploiești între 19 și 24 noiembrie în șase trenuri.

În timpul desfășurării operațiilor au funcționat intens transporturile de evacuare răniți și bolnavi cu ajutorul trenurilor sanitare. La 14 august 1916, în dotarea armatei erau zece trenuri sanitare permanente, zece trenuri sanitare semi-permanente, 12 trenuri sanitare improvizate și 20 trenuri-baie. Numărul trenurilor sanitare improvizate a crescut treptat, ajungând pînă la 40 în noiembrie 1916 și 43 în aprilie 1917. Acestea au adus mari servicii, îndeosebi la evacuarea răniților de pe fronturile de luptă și la repleerea armatei române spre Moldova, 20 dintre ele fiind puse mai tîrziu la dispoziția armatei ruse. Un tren permanent avea o capacitate de 124 răniți (24 vagoane), iar un tren improvizat putea primi 264—330 răniți, avînd în componență 22 vagoane de marfă amenajate. În aceste trenuri s-au făcut pansamente, injecții, inoculări antitetanice și chiar operații².

Pentru sporirea forței armatei și pentru completarea dotărilor, România a făcut mari eforturi încă înainte de intrarea sa în război. S-au încheiat în acest sens convenții cu Italia, Franța, Spania și Statele Unite pentru cumpărarea de avioane, trenuri, obuze, proiectile, șrapnele, elemente de muniție, mortiere, dinamită, puști, revolve, pulbere etc. Munițiile, armamentul și materialele au fost inițial transportate în Europa pe linia de comunicație Marea Mediterană, Salonic, Niș, Turnu Severin, pînă în octombrie 1915, cînd Serbia a fost invadată și ocupată de Puterile Centrale. Singura linie de aprovizionare rămasese cea din Oceanul Înghețat de Nord pînă la porturile rușesti Arhanghelsk și Vladivostok, iar de aici pînă la Ungheni pe căile ferate ruse.

Transporturile pe mare s-au făcut cu patru vapoare românești — „București”, „Jiu”, „Dunărea” și „Bistrița” (scufundat la 11 octombrie 1916 pe coastele Norvegiei de submarinul german U 43) —, și cu vapoare străine. Din aprilie 1916 și pînă în decembrie 1917 au fost astfel transportate din Franța și pînă în porturile rușesti 119 341 tone de material, adică în medie cîte 6 000 tone pe lună, din care o treime cu vapoare românești³.

În perioada de timp arătată s-au transportat pînă în România următoarele: 286 guri de foc, 3 872 mitraliere, 4 675 puști-mitraliere, 413 000 arme, 21 800 săbii, 94 500 pistoale și revolve, 130 mortiere de tranșee, 3 302 000 proiectile de artilerie, 349 milioane cartușe sau elemente de cartușe de infanterie, 8,5 milioane cartușe de revolver și pistol, 72 000 bombe de mortiere, 3 milioane grenade, 1 058 000 măști de gaze, 313 000 căști, 180 avioane și alte materiale de război.

Transporturile automobile au fost asigurate prin Corpul automobilistilor voluntari, care la mobilizare s-a organizat pe formațiuni repartizate comandamentelor, marilor unități și serviciilor armatei. Din mașinile și materialul rechiziționat și din cel venit din străinătate (circa 2 100 bucăți) s-au format trei mari parcuri care au fost puse la dispoziția Comandamentului general al etapelor⁴. În octombrie 1916, Marele Cartier General a dispus înființarea unei direcții de specialitate în Ministerul de Război, o direcție similară la Marele Cartier General, servicii corespunzătoare la armate și corpuri. La începutul lunii noiembrie 1916 s-au retras de la armate toate autocar-

mioanele cu o capacitate de transport mai mare de 1,5 tone și s-a constituit, prin Corpul automobilistilor voluntari, un număr de secții auto, fiecare formată din circa 20 autovehicule, putînd transporta o încărcătură totală de 50—60 tone sau 400—500 oameni.

De o deosebită însemnătate pentru asigurarea executării transporturilor militare, în condiții de securitate și la termenele ordonate a fost activitatea desfășurată de Regimentul de căi ferate — organizat pe șase companii, șase echipe lini, patru echipe poduri și trei secții tuneluri căi ferate —, îndeplinind misiuni de recunoaștere a sectoarelor feroviare eliberate de la inamic; stabilire a volumului distrugerilor făcute de acesta în retragere; executare a lucrărilor de reparații pentru deschiderea circulației trenurilor; participare cu specialiști la exploatarea unor sectoare de cale ferată.

Replierea armatei în Moldova a pus probleme deosebite de rezolvat regimentului, începînd cu executarea lucrărilor pregătitoare, de distrugere sau de evacuare a principalelor lucrări de artă, materiale și instalații de pe sectoarele feroviare aflate pe direcțiile de ofensivă ale inamicului și terminînd cu participarea efectivă la acțiunile de luptă pentru oprirea ofensivei inamicului pe văile Jiului și Oltului. Pe lângă acestea, Regimentul de căi ferate a executat lucrări de construcții a unor noi linii (Piatra Neamț, Bicaz), a intervenit operativ pentru lichidarea urmărilor atacurilor aviației inamicului asupra obiectivelor feroviare, a participat la asigurarea transporturilor organelor de stat, populației refugiate, întreprinderilor economice evacuate, a executat baraje și distrugeri pe căile ferate rămase la inamic.

Este demn de semnalat și aportul Regimentului de căi ferate la asigurarea circulației trenurilor din întreaga țară care aveau destinația Alba Iulia pentru Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918.

Desfășurarea transporturilor militare în timp de război a evidențiat și o întreagă serie de măsuri ce trebuiau luate pentru sporirea eficienței căilor ferate și anume: uniformizarea ecartamentelor; construirea unor noi sectoare de cale ferată, în raport cu nevoile de apărare ale țării; realizarea legăturilor feroviare peste Munții Carpați; necesitatea asigurării materialului rulant de către industria națională; constituirea rezervelor de materiale pentru linii și poduri care să poată fi folosite la lucrările de restabilire; necesitatea sporirii efectivelor de militari specialiști în lucrări feroviare; îmbunătățirea organizării și dotării subunităților de căi ferate.

Astăzi, la șapte decenii de la Marea Unire, perspectiva istorică asupra activității de transporturi militare desfășurate în folosul României atestă că acestea au corespuns cerințelor, înscrîndu-se în marele efort militar și economic al țării și contribuind la dobîndirea strălucitelor biruințe românești din zorii epocii contemporane.

■ **Colonel VIOREL MĂGUREANU**
Colonel ing. CONSTANTIN NICOLESCU

1. General G.A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, vol. I, București, p. 113.

2. Medic cpt. C. Sîndulescu, *Istoria serviciului sanitar al armatei române în campania din 1916-1919*, București, 1940, p. 187.

3. M.Ap.N.—M.St.M. *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, Imprimeria Națională București, 1934, p. 47—48.

4. *Ibidem* vol. III, partea a II-a, Imprimeria Națională, București, 1941, p. 765—771.

„AM LOVIT ÎN PLIN ȘLEPURILE CU MUNIȚII“

În campania anului 1916, acțiunile de bombardament aerian au fost puține deoarece, în primele luni de război, aviația română nu a dispus de avioane destinate unor astfel de misiuni. Totuși, cele care s-au executat au fost bine pregătite și realizate cu mult curaj și eroism, cu suficientă precizie la țintă.

Un rol însemnat în această perioadă l-au avut piloții și observatorii Grupului de aviație București, în cadrul căruia plutonierul t.r. pilot Nicolae Tănase și-a adus o contribuție însemnată, îndeplinind misiuni deosebit de grele.

Prezentăm cititorilor revistei câteva pagini din însemnările inedite ale acestui temerar aviator, însemnări făcute în focul luptei.

„În ziua de 13 septembrie 1916 sînt chemat la comandantul Diviziei 1 cavalerie, unde mi se dă ordin să mă prezint imediat la comandantul Grupului de apărare a Dunării — generalul Referendaru. La comandament am găsit pe domnul amiral Niculescu Rizea și pe șeful de stat major al grupului care îmi explică faptul că situația de pe frontul de sud este foarte grea. M-au introdus în camera hărților, arătîndu-mi unde este inamicul, că, la Persina, acesta a făcut depozite de materiale... și munițiuni în vederea debarcării.

Am luat Farmanul (M.F.7) meu, cu sergentul Gheorghe Zgabercea (devenit mai târziu pilot), cu două bombe (de mortier), una jos în car-

lingă, iar pe cealaltă o ținea observatorul în brațe. Focoasele le avea în buzunar; urma să le înșurubeze numai în momentul cînd aveam bomba peste bord.

Ne luăm zborul către insula Persina. Ajungem deasupra obiectivului la 2 000 m. Vedem vasele îngrămădite ca niște jucării într-o albie. Dar n-am apucat să ajung la verticala lor că artileria antiaeriană ne-a prins într-un foc diabolic. Am intrat în plin motor în picaj, am ieșit din raza focului. Dacă ne lovea ne transforma în pulbere. Am virat spre malul nostru, am ocolit apoi Șistovul și am strigat din răsuperi: Aruncă bomba! Aruncă bomba, odată, omule!!! Sergentul observator, înșurubind focosul, a aruncat bomba, apoi a aruncat-o și pe a doua. După cîteva zeci de secunde, un suflu nemaipomenit ne-a săltat avionul, gata, gata să-l desfacă în bucăți. O lumină orbitoare, apoi o buibuitură extraordinară ne asurzi. Parcă nici aeroplanul nu mai vrea să asculte de comenzi. Era gata să cădem în Dunăre. Am reușit să-l redresez și am aterizat pe malul nostru, cu aripile ciuruite de schije obuzelor antiaeriene și mitralierele inamicului, dar cu misiunea îndeplinită.

La Alexandria m-am prezentat la comandant ca să raportez domnului general reușita zborului. Am fost ascultat cu îndoială... Domnul maior

Alexandrescu, subșef de stat major al diviziei, cere voie să meargă cu mine ca să se convingă. D-l general îl aprobă.

Am plecat la cîmp unde aveam avionul. Ne luăm zborul către Zimnicea, ajungem la Dunăre, vede realitatea așa cum raportasem. Îmi face semn să ne întoarcem și revenim la comandament. Domnul maior raportează că este adevărat ceea ce am relatat eu. Posturile de observație de pe Dunăre au raportat că avionul care a zburat azi dimineață a lovit în plin șlepuri cu muniții, se aud încă bubuituri și se văd flăcări. Sîm chemat în biroul domnului general și felicitat“.

Pentru vitejia și curajul dovedite în luptă, plutonierul aviator t.r. Nicolae Tănase a fost decorat prin înaltul Decret nr. 3026 din 14.X.1916 cu medalia „Virtutea militară de război” clasa II-a,² pentru că „a făcut mai multe recunoașteri și bombardări reușite, scufundînd între altele mai multe șlepuri cu muniții“.

■ VALERIU AVRAM

1. Biblioteca Muzeului R.S.R., fond Manuscris, dosar nr.135 352 nepaginat
2. Monitorul Dastei nr.44, din 17 octombrie 1916.

Avion de recunoaștere MF9 pe care a zburat, în 1916, plutonierul aviator t.r. Nicolae Tănase (în medaillon)

CHICERA, 1/14 august 1917:

„PILDĂ DE BRAVURĂ, DEVOTAMENT ȘI SACRIFICIU CĂTRE ȚARĂ”

La 29 iulie/11 august 1917 operațiile din regiunea Mărășeștilor intraseră deja într-o fază dramatică, luind potrivit comunicatului oficial din acea zi „caracterul celei mai mari bătălii de pe frontul românesc de la începutul campaniei”.

Comandamentul Armatei 1 române, în fruntea căruia, de la 30 iulie/12 august, fusese desemnat generalul Eremia Grigorescu, era hotărât să concentreze toate forțele de care dispunea între Irești și Siret, pentru a opri dușmanul pe direcția principală de înaintare. În acest scop, Armata 1 română a fost întărită cu diviziile 10 și 15 sosite pe front în zilele de 30—31 iulie/12—13 august. Forțele sale au fost regrupate astfel: diviziile 9, 10 și 13 alcătuiau Corpul 5 armată, diviziile 5, 14 și 2 cavalerie — Corpul 6 armată. Divizia 15 era păstrată încă în rezervă.

În momentul în care Divizia 10 (generalul Henri Cihoski) părăsise zona de refacere spre a intra în focul luptelor, alăturându-se efortului general de a spune inamicului un hotărât „Pe aici nu se trece!”, efectivele ei numărau 567 ofițeri, din care 60 elevi din școlile militare, și 18 187 trupă. În compunerea diviziei intrau Regimentul 10 vânători, brigăzile 19 și 20 infanterie — cu regimintele 23, 29 și respectiv 33 și 38 —, Brigada 10 artilerie cu Regimentul 3 artilerie și Regimentul 20 obuziere (un divizion de 105 mm), Batalionul 10 pionieri, un detașament de jandarmi pedestri și unul de jandarmi rurali, Regimentul 1 marș plus serviciile.

La 30 iulie/12 august, Divizia 10 ajunsese în raionul de concentrare de la Nicorești, cind a primit ordinul de a trece imediat pe dreapta Siretului în zona Pădureni—Călmănești, pentru a interveni la nevoie în sprijinul celorlalte divizii. Încă în după-amiaza aceleiași zile cavaleria marilor unități era trecută în satul Modruzeni, pentru a face legătura cu diviziile 9, 10 și 13 infanterie, și la nord-est de satul Diochești, unde făcea joncțiunea cu flancul stîng al Armatei 4 ruse.

Ziua de 31 iulie/13 august avea să treacă ceva mai liniștit, atît partea română cît și trupele inamice pregătindu-se febril pentru o confruntare decisivă. Bubuitul tunurilor nu a conținut însă nici noaptea. Pentru a acoperi flancul drept al Diviziei 13, neîncetat atacată de adversar, la propunerea Corpului 5 armată, comandantul Diviziei 10 a desemnat două batalioane din Regimentul 39 infanterie (în frunte cu comandantul lui, colonelul Gheorghe Jipșa), care au ajuns la Diochești (azi Drăgușeni) la ora 15.00.

Rezistența îndirjită a trupelor române în regiunea Mărășești, dar mai ales înaintarea Grupului Gerok și a Grupului Gallwitz în fața Armatei 2 române, unde cîștigaseră teren pe văile Oltuzului și Cașinului, au determinat comandamentul Grupului de armate Mackensen să mute definitiv centrul de greutate al ofensivei sale la flancul stîng, pentru a-și coordona atacurile cu cele ale Grupului Gerok și a reuși, astfel, pătrunderea în direcția Adjud, prinzînd pe români într-un clește. În acest scop, în planul comandamentului inamic s-a prevăzut mai întîi eliminarea amenințării capului de pod de pe dreapta Siretului, printr-o susținută ofensivă pe linia Irești—Movila—Doaga. În aceste condiții, misiunea unităților Armatei 1 române devenea și mai dificilă, mai ales că trupele ruse erau mereu retrase de pe front datorită pierderilor înregistrate și potențialului lor de luptă scăzut.

Primind la prînz ordinul de a schimba în noaptea spre 1/14 august trupele Diviziei 14 infanterie ruse și ale Diviziei de cavalerie Zaamurskaia, comandantul Diviziei 10 a luat măsuri pentru a executa rapid și în bune condiții misiunea, eșalonîndu-și în adîncime forțele și păstrînd rezerve solide. Printre altele, artileria a fost fixată în așa fel încît să aibă sub tir șoseaua Mărășești, Adjud, Siret și zona cuprinsă între Rățeu și Haret și pădurea Lunca Grecilor.

La orele 23.00 generalul H. Cihoski împreună cu generalul I. Popescu, comandantul Diviziei 13, s-au deplasat la punctul de comandă al Corpului 5 armată, primind ultimele dispoziții din partea generalului I. Istrate, care le-a subliniat gravitatea situației. Soarta României libere era în joc. Înlocuirea preconizată, și care începuse a fi executată, era aminată pentru noaptea următoare. În mod surprinzător, comandamentul rus nu a putut da informații precise asupra inamicului, inclusiv asupra dislocării trupelor sale; în consecință, Divizia 10 a urgat, încă din ziua de 1/14 august, lucrările de apropiere de pozițiile ruse și a dublat observația pe întreaga fișie de luptă, fiind pregătită să intervină în caz de necesitate.

Chiar în după-amiaza aceleiași zile, Corpul 18 rezervă german, avînd ca pivot Corpul Alpin, declanșă un violent atac în sectorul Irești — cota 334 — dealul „La Pirlita” — cota 283, ocupat de diviziile 103, 15 și 14 din Corpul 8 armată rus. Sub potopul de foc al artileriei germane, presate de valurile infanteriei inamice, trupele ruse au

fost silite să se retragă în dezordine spre valea Zăbrăuțului, trecind chiar printre trupele române.

Adăpostit în viraaga Bighirul de Hotăria la 1 km sud-vest de satul Movilița, Regimentul 10 vânători a reacționat. Primind aprobarea diviziei, el a executat un contraatac fulgerător cu unul din batalioane spre cota 334 de la Chicera, părăsită de ostașii ruși. Sesizind golul lăsat de retragerea precipitată a acestora, care putea să aducă unitatea sa într-o situație critică, locotenent-colonelul Constantin Oprescu a trimis curînd și al doilea batalion. Fără să mai ezite un moment, la sunetul cornului, vânătorii, în frunte cu comandantul lor, cu miinile încheștate pe arme, hotărîți să nu lase cotropitorul să mai înainteze, s-au aruncat pe coasta dealului Chicera. „Ciocnirea la baionetă a fost grozavă, împunsături, lovituri cu patul puștii, lovituri cu cuțitul, mușcăături cu dinții, ceva nemaipomenit încă pînă la această luptă. Este de nedescris momentul acestei izbiri” — se arată în istoricul regimentului. „Inamicul ce mai scăpase și care înainte avea mare credință în victoria lui s-a lovit de zidul ostașilor din Regimentul al 10-lea de vânători. Nimeni nu se mai gîdea la retragere. Toț regimentul a intrat în linia întii de la colonel pînă la cel din urmă soldat, cu o singură dorință: de a învinge sau a muri”. Vânătorii au reușit să pună stăpînire pe creasta cotei 334. Dar nu pentru mult timp; prinși între focurile artileriei ruse, care trăgea prea scurt și cele ale inamicului care rădeau virful dealului rupind și firele telefonice, vânătorii s-au găsit izolați și la un nou atac inamic, au fost nevoiți să se întărească la 50 m înapoia crestei.

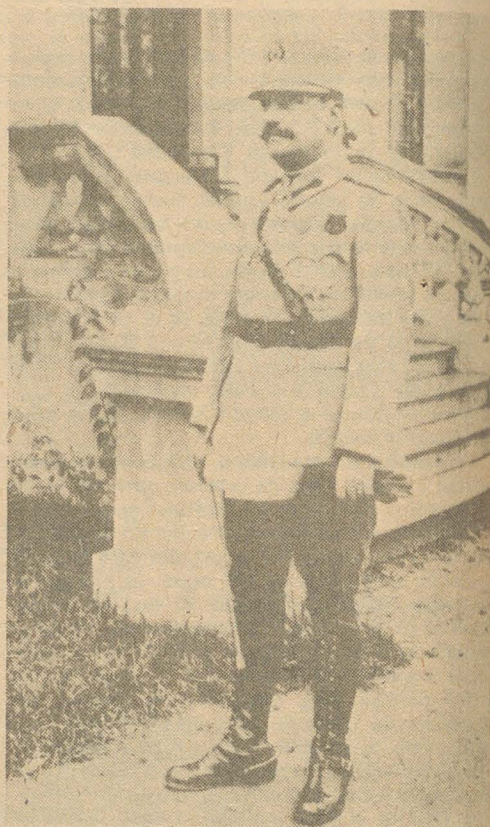
În fața situației critice a vânătorilor, generalul Cihoski a ordonat Brigăzii 20 infanterie, dispusă la Movilița, să intre imediat în acțiune pentru a-i susține pe bravii lor camarazi și „a respinge cu orice preț pe inamic”. Colonelul Șerbescu, încercatul comandant al brigăzii, a intervenit cu promptitudine: Regimentul 38 infanterie a fost împins imediat spre cota 334 pînă în locul numit „La Pirlita”; acesta pornește un atac viguros, înaintînd cu Batalionul 2 la vest de drumul Panciu—Diochești, și Batalionul 1 la stînga sa. Către orele 18.30 presiunea inamicului a devenit însă foarte mare, ameninșînd flancul drept al regimentului. Colonelul Cornescu, comandantul Regimentului 38 infanterie, a aruncat atunci în luptă și al treilea batalion, aflat în rezervă, prelungind astfel flancul drept pentru continuarea rezistenței. S-a încins o luptă disperată pe viață și pe moarte.

În acest timp, al doilea copleșitor atac forțase Batalionul 1 vânători să cedeze din teren. Comandantul regimentului, vîzînd pericolul, a trecut prin ploaia de gloanțe înaintea soldaților și le-a strigat: „Vânători, am promis generalului nostru că pe aici nu se trece. Ce faceți? Înainte, după mine!” Urmat de ofițeri și soldați, cu toții s-au avîntat din nou în luptă în strigăte de urale.

Acțiunea comună a Regimentului 10 vânători și a Regimentului 38 infanterie, sub conducerea directă a comandantului Brigăzii 20 infanterie, a reușit să respingă forțele inamice pînă în apropiere de cota 334. Dar lupta nu se încheiase; fiecare

metru pătrat era disputat cu ardore, nici unul dintre combatanți nu dorea încă să cedeze.

La orele 19.00 generalul Cihoski era informat de comandantul Diviziei 15 ruse că aceasta este atacată de Divizia 62 austriacă din direcția Străoani de Sus spre cota 322 și că trupele sale nu se mai puteau menține, solicitînd sprijin de urgență. Generalul a ordonat ca aripa dreaptă a Regimentului 38 infanterie să fie prelungită cu Batalionul 3 al Regimentului 33 infanterie. Prin această acțiune, pînă la ora 20.20 cel de-al treilea

Comandantul Armatei 1 române, general Eremia Grigorescu

atac al inamicului era oprit. În acea seară lui Mackensen i se raporta: „Ne-am izbit de români, nu am putut străpunge frontul.” Generalul Henri Cihoski raporta la rîndul său cu mindrie: „Situația critică restabilă. Linia noastră pe dealul Chicera 300 metri înaintea cotei 334. Cota 302 în miinile noastre. Masivul deluroso dintre riurile Șușița și Zăbrăuț (Piemontul Zăbrăuțului) se află în continuare în miinile românilor.”

Intervenția Diviziei 10, numai cu propriile sale mijloace, salvase situația, înscriind o pagină din cele mai glorioase ale epopeii Mărășeștilor.

■ DUMITRU PREDA
Locotenent-major MARIUS GIURGIU

Literatura de specialitate a acordat, mai ales în ultimele decenii, spații largi împrejurărilor concrete în care s-a realizat statul național unitar român. Mai puțin cunoscută rămâne însă contribuția organelor românești de informații și contrainformații în apărarea și promovarea intereselor naționale, în confruntarea aspră cu spionajul Puterilor Centrale.

Încă din perioada imediat următoare războiului, Bucureștiul devenise centrul unor importante acțiuni diplomatice desfășurate de cele două viitoare grupuri beligerante — Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria) și Antanta (Anglia, Franța și Rusia) — deopotrivă interesate să câștige colaborarea României. Angajată față de Puterile Centrale prin tratatul secret din 30 octombrie 1883, dar neutră prin hotărârea Consiliului de coroană din 3 august 1914, România intra o dată cu declanșarea războiului într-o perioadă de adânci frământări, de pregătire pentru a participa la evenimentele de a căror desfășurare depindea, în bună măsură, viitorul țării și al națiunii române.

Germania și Austro-Ungaria și-au angajat serviciile de spionaj împotriva României, trimițând o adevărată „armată” de agenți, cei mai mulți dintre aceștia venind în țară pe căi le-

trale, organele române de informații și contrainformații, mai ales Birourile 1 și 2 din Secția I din cadrul Marelui Stat Major al armatei, au reușit să descopere că Banca Generală a României, al cărei capital era aproape în întregime german, devenise în realitate o sucursală a acestor servicii de spionaj. Pe lângă finanțarea exporturilor de petrol către Germania și Austro-Ungaria, Banca Generală finanța și unele organe de presă românești și pe unii politicieni români care militau pentru menținerea țării noastre în sfera de interese a Germaniei. Elementele filogermane, și nu numai ele, o dată atrase la colaborare, au fost dirijate în realizarea unei puternice acțiuni de propagandă în rîndul opiniei publice românești și de corupere a presei, în scopul susținerii intereselor Germaniei și Austro-Ungariei. Acest lucru era demonstrat și de comunicarea „strict secretă” interceptată de organele contrainformative românești ce era adresată de ministrul de externe austro-ungar, Berchtold, feldmareșalului Conrad von Hertendorf, șeful statu-

Pe frontul invizibil în lupta pentru MAREA UNIRE

gale sub masca de „negustori”, „voiajori”, „oameni de afaceri” etc. Misiunea lor principală era de a intra în legătură cu o serie de personalități ale vieții politice și culturale românești, cu ajutorul cărora să țină România cât mai aproape de Puterile Centrale, iar la momentul oportun să o poată determina să intre în război alături de ele. Întreaga activitate informativă a Puterilor Centrale împotriva statului român era dirijată prin „legațiile acestor state din București, conduse de contele Ottokar Czernin (Austro-Ungaria) și von dem Busche (Germania). La granițele de atunci ale țării noastre, generalul Max Ronge, șeful spionajului austriac în primul război mondial, a organizat febril „centre” de informații la Timișoara, Sibiu, Brașov și Cernăuți, cu scopul de a-și supraveghea atent vecinul. La rîndul său, colonelul Nicolai, șeful serviciilor de spionaj germane, a organizat — atât în România, cât și în țările vecine ei — centre în care se concentrău informațiile. În interior funcționau „centre” camuflete sub forma unor reprezentanțe economice sau bancare. Una dintre ele era reprezentanța pentru România a societății „Auskunftei W Schmalpflug C.m.b.h. din Leipzig” condusă de un anume Adler. Acest birou de informații comerciale era în realitate o oficină de spionaj german ce culegea informații cu caracter militar. Alte oficine de acest fel erau școlile germane din București, din strada Luterană, apreciate de oamenii politici ai vremii drept „focarul spionajului german”.

În activitatea de contracarare a spionajului Puterilor Cen-

lui major general, în care se arăta: „Pentru influențarea opiniei publice din România, și anume atât a personalităților politice, cât și a ziarelor, am întreprins deja împreună cu guvernul o acțiune secretă pentru al cărei scop am pus la dispoziția ambilor reprezentanți la București sume de bani în cantitate extraordinară. Această acțiune, care nu trebuie forțată și care trebuie să fie condusă prin intermediari, cu cele mai mari precauțiuni, pășește cu succes și trebuie să aducă, în scurt timp, rezultatele dorite”. La începutul lui octombrie 1916 s-au găsit în casa de fier a fostului director al societății petroliere „Steaua română” — cu capital german — registre în care se ținea evidența banilor „negri”: circa 37 milioane lei, folosiți pentru spionaj în România. Biroul 2 a mai reușit să dezvăluie că spionajul german reușise să-și atragă unii cetățeni români care îndeplineau funcții de răspundere în obiective de importanță vitală pentru statul nostru.

În activitatea informativă împotriva României au mai fost angrenate și centrele de spionaj din Viena, Budapesta și Innsbruck. Demn de reținut este și faptul că aceste centre erau dotate cu aparatură tehnică din cea mai modernă la acea vreme: aparate de radiorecepție, de interceptare a convorbirilor telefonice, de cifrare și deciptare etc. O atenție deosebită era acordată interceptării și decodificării telegramelor diplomatice românești care erau transmise de guvern, armată, Ministerul de Externe și organele românești de informații și contrainformații. Sub directa conducere a lui von dem Busche, secondat de cîțiva membri ai legației germane din București, au fost pregătite atât unele acțiuni terorist-diversioniste, cât și folosirea armei bacteriologice împotriva României, în cazul ex-

treim în care situația ar fi impus acest lucru. Așa, de exemplu, la 5 octombrie 1916, în urma unor descinderi la legația germană și în alt loc din imediata ei apropiere făcute de Prefectura Poliției Capitalei — imediat după retragerea personalului, ca urmare a ieșirii din neutralitate a României —, s-au descoperit, în grădina acesteia, un număr de 50 de cutii de metal care conțineau explozibil și fiole cu microbii moravei (răciugă). Cantitatea de exploziv dintr-o cutie era suficientă spre a arunca în aer un pod de fier sau un edificiu mare.

Pentru contracararea tuturor acțiunilor de spionaj ale Puterilor Centrale, organele românești de contraspionaj au avut de îndeplinit misiuni deosebite. Una dintre ele — poate cea mai grea — a fost păstrarea secretelor de stat asupra derulării tratatelor purtate de guvernul român cu Puterile Antantei. După cum am menționat anterior, serviciile de spionaj germane și austro-ungare au făcut mari eforturi pentru cunoașterea acestor tratative și procurarea de documente secrete, în original. Tratativele, care s-au desfășurat practic pe durata celor doi ani de neutralitate a României, au fost bine pregătite și ținute în mare secret, oamenii politici ai vremii fiind pe deplin conștienți că orice mică indiscreție putea compromite grav soarta țării. Iată de ce primul ministru Ionel Brătianu și principalii săi colaboratori au păstrat o discreție totală, alif față de dușmani, cit și față de prieteni, asupra acțiunilor diplomatice de care depindea existența țării. Datorită măsurilor întreprinse, spionajul Puterilor Centrale n-a putut intra în posesia documentelor privind atât negocierile guvernului român cu Rusia și Italia, cât și tratatul de alianță și convenția militară încheiate cu Puterile Antantei. Așa cum avea să sublinieze Eugen Cristescu, șeful de mai târziu al Serviciului Special de Informații român, „taina intrării în război a fost suficient de bine pregătită”.

O condiție sine qua non a asigurării secretelor de stat românești a constituit-o protejarea cifrurilor și a codurilor. Max Ronge sublinia: „Serviciile de spionaj austro-ungare preferau să-și procure informațiile privind România prin descifrarea și decodarea telegramelor atașatului militar italian din București către guvernul său”.

La rândul lor, organele de specialitate românești au întreprins acțiuni îndrăznețe și deosebit de periculoase, dar fructuoase prin finalitatea lor pentru sustragerea și interceptarea unor documente secrete de la cadrele și oamenii de încredere ai serviciilor de spionaj ale Puterilor Centrale. În ziua de 12 octombrie 1914 s-au întreprins măsuri de natură a se face „dispărută” servieta cu documente secrete a contelui Czernin, ca apoi să-i fie restituită cu aceeași „discreție”. De teamă de a nu fi destituit și a-și rata cariera, Czernin n-a îndrăznit să raporteze cercurilor conducătoare de la Viena despre dispariția servietei fotografiate din mașină. Printre documentele mai importante fotografiate cu această ocazie se afla și cifrul diplomatic al Ministerului Afacerilor Externe al Austro-Ungariei, fapt ce a dat posibilitatea organelor de contraspionaj românești să descifreze întreaga corespondență a lui Czernin cu Viena. Ca urmare a acestui fapt, s-a reușit dejucarea acțiunilor Austro-Ungariei împotriva României și s-a ajuns treptat pe urmele agenturii serviciului de spionaj austriac din România.

Soarta lui Czernin fusese împărțită și de omologul său german de la București, baronul von dem Busche, care regiza întreaga acțiune de propagandă, corupție și spionaj german în România. La 16 august 1916, în momentul când se pregătea să părăsească Bucureștiul, baronului german i-a dispărut, în mod „misterios”, din automobil dosarul cu documentele cele mai secrete și care prezentau o importanță excepțională pentru serviciul de spionaj german. Acest dosar, care a fost imediat înmănat regelui și primului ministru, cuprindea printre numeroasele documente secrete și lista — 200 de pagini — cu agentura spionajului german din România.

O altă direcție în care au acționat organele de contraspionaj românești a fost inducerea în eroare a spionajului Puterilor

lor Centrale, inițiat și realizat sub conducerea guvernului acțiuni adecvate. Așa a fost, spre exemplu, organizarea sărbătoririi, cu fast puțin obișnuit, la 18 august 1916, a zilei de naștere a împăratului Franz Iosif, ca peste zece zile să i se declare oficial război împotriva vinătorilor de indiscreții, care mișunau la tot pasul, se acționa intens și perseverent pentru dezinformarea și derutarea lor. Aceste acțiuni erau realizate împreună cu oamenii politici antantofili și mai ales cu cei din guvern, ale căror declarații despre poziția României față de beligeranți erau bine ticluite. Așa se explică de ce primul ministru Ionel Brătianu i se reproșa de către aliați că acesta ar fi indecis, iar de Puterile Centrale că ar fi manifestat o atitudine duplicată. Eforturile acestui „joc” diplomatic au fost foarte bine surprinse de martorii oculari ai vremii: I.C. Brătianu „îi asigură în surdina pe fiecare în parte. Lui Take Ionescu și Nicolae Filipescu (antantofili — n.n.) le șoptește în *trâm*, lui Alex. Marghiloman (filogerman — n.n.) îi zîmbește *n-avea grijă, stăm neutri*. Ministrului Germaniei îi declară că *e cu Germania*, iar celui francez îi șoptește: *așteptăm momentul potrivit*”.

Paralel cu aceste măsuri menite a asigura secretele de stat, politice, militare și economice și de a crea derută în fața serviciilor secrete ale Puterilor Centrale, organele contrainformative românești au inițiat numeroase acțiuni de educare contrainformativă a maselor populare. Acestea au fost de cele mai multe ori gândite și realizate împreună cu diferite personalități ale vieții științifice și culturale din România. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie articolul scris de marele istoric și savant Nicolae Iorga, intitulat „Cum ne putem lupta cu spionii”, publicat în presa vremii la 14 iunie 1915, în care se sublinia că „aceștia (spionii — n.n.), care pot fi văzuți oriunde și oricând”, constituie „o mare primejdie națională pentru țară” și că „singurul mijloc pentru a lupta împotriva lor este să-i tăcem și să-i refuzăm”.

Totodată, organele românești de informații și contrainformații au trebuit să-și îndrepte atenția și spre asigurarea securității personale a conducătorilor țării, a unor politicieni de seamă ai vremii, încheieși din rândul celor antantofili, împotriva cărora Puterile Centrale încercau să organizeze comploturi și atentate pentru a determina schimbarea orientării politicii externe a României și a produce derută în rândul populației. Acțiunea de depistare și contracarare încă din fașă a acestora a fost încununată de succes, în toată perioada războiului neînregistrându-se nici un fel de atentate.

După semnarea tratatului politic și a convenției militare de la 4/17 august 1916 cu statele Antantei, organele românești de informații și contrainformații au început colaborarea și cooperarea cu serviciile de contraspionaj ale acestor state, încheieși cu cele franceze, ruse și italiene, iar în cooperare cu Serviciul de Informații britanic s-a elaborat planul de distrugere a industriei petrolifere românești din Valea Prahovei, în cazul ocupării acestei regiuni de către trupele Puterilor Centrale...

■ **TRAIAN BARA
CRISTIAN TRONCOTĂ**

ADEVĂRURI FUNDAMENTALE ALE ISTORIEI NAȚIONALE

MUNȚII APUSENI — cetate inexpugnabilă de apărare a românilor ÎN REVOLUȚIA DIN 1848

General-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU

Omul și societatea se află în legătură indestructibilă cu mediul geografic. Într-adevăr, pământul pe care viețuiește un popor — caracteristicile reliefului, hidrografiei și cliimei, bogățiile solului și subsolului etc. — și istoria acestui popor sînt în relații de puternică și neîntreruptă conexiune. Indiscutabil, în viața și conștiința fiecărui popor, în istoria fiecărei țări există unele elemente ale spațiului geografic natural care intră-atît și-au pus amprenta asupra comportamentului și modului de a gândi al autohtonilor, intră-atît au intrat în conștiința lor, încît ei consideră că în afară acestora nu ar putea exista, nu s-ar putea defini pe ei înșiși. Așa sînt, bunăoară, fluviul Nil pentru egipteni, munții Marele Hingan la chinezi, Olimpul, Pindul și Peloponezul grecilor, Gangele și Brahmaputra indienilor, strîmtoarea Dover și Marea Minecii pentru britanici, Volga și Uralii pentru ruși, Munții Apenini la italieni, fiordurile norvegienilor, fluviul Mississippi la nord-americani ș.a.m.d. Români ai Carpaților, Dunărea și Marea Neagră. Munții Carpați simbolizează, pentru poporul român, deopotrivă, plămădirea, conservarea și înflorirea ființei sale.

Într-adevăr, Carpații constituie pentru noi unul din elementele fundamentale ale spațiului de multimilenară și statornică viețuire. De o parte și de alta a acestora, înaintașii noștri și-au rostit viața în permanentă comuniune cu munții, care s-au dovedit ocrotitori cu autohtonii și ostili cu agresorii. De fapt, Carpații reprezintă nucleul spațiului de plămădire și apărare a existenței și civilizației geto-dace, apoi a civilizației românești, munții fiind vatra istorică și sacră a poporului nostru. Așa se explică și faptul că, pentru a exprima voinicia, statornicia, neclintirea în fața vicisitudinilor istoriei, tot spre Carpați s-a îndreptat gândul strămoșilor; sînt de sorginte carpatină cu-vintele și expresiile cele mai potrivite pentru a compara pe apărătorii gliei, ei fiind puternici „ca muntele” sau „ca brazi de munte” și „tari ca stînca”. Studiul istoriei vădește că, în îndelungatul proces de făurire și afirmare a poporului geto-dac și apoi a poporului român, Carpații au împrumutat acestora tăria stîncilor, vitalitatea și sobrietatea masivelor, fălcia și semeția creștelor, puritatea și

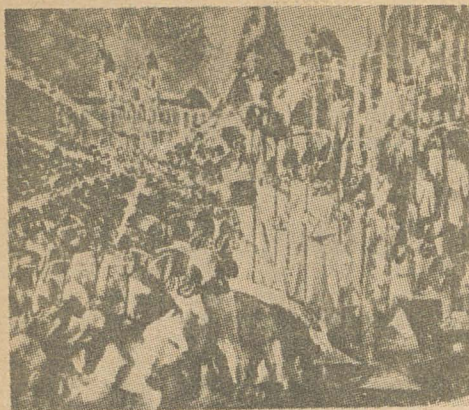
cristalinul izvoarelor, curajul în înfruntarea cu „stihile” invadatorilor și încrederea neclintită în alungarea acestora, în ciuda tuturor furtunilor care s-au abătut incredibil de frecvent aici. Viitorul tot mai luminos a apărut dintotdeauna și apare românilor asemenea culmilor însoțite ale munților, care ca o coloană vertebrală susțin viguros trupul patriei noastre, încărcat de cele mai felurite și prețioase bogății.

Carpații nu au fost martori pasivi la plămădirea și evoluția poporului român, ci au contribuit nemijlocit la făurirea istoriei poporului nostru de o parte și de alta a lor. Munții i-au ajutat pe daci să opună o dură rezistență legiunilor romane, fiind relevantă mărturia din antichitate potrivit căreia aici dacii sînt aninați (agățați) de munți — „Daci montibus inhaerentes”. Învingătorii romani au socotit războiul cu Decebal ca pe o mare epopee, imortalizată printr-unul din mărețele monumente ale antichității — Columna Traiană —, simbol deopotrivă al victoriei Romei, cit și al vitejiei fără seamăn a dacilor.

La poalele lor, Carpații au ocrotit cu căldură și grijă părintească poporul român, care se retrăgea temporar din calea năvălirilor hoardelor migratoare sau a altor invadatori, realizînd astfel din cele mai vechi timpuri o perfectă și sigură continuitate a elementului autohton pe ambele versante carpatine.

Prin poienile și văile Carpaților, la adăpostul acestora, au luat ființă primele formațiuni statale românești pe străvechiul pămînt al dacilor, Transilvania; formațiuni care timp îndelungat au opus o eroică rezistență expansiunii statului feudal ungar. Rezistența fără seamăn a românilor înfrunți cu munții a făcut cu putință menținerea autonomiei și formarea voievodatului Transilvaniei, care — înconjurat de Carpați — a reușit, în ciuda tuturor vicisitudinilor, să-și păstreze entitatea timp de aproape un mileniu, pînă la unirea cu statul român în 1918.

Văile și depresiunile carpatine au servit drept vetre și temelii pentru lăcașurile primelor formațiuni statale românești și în partea de sud și de est a Carpaților, formațiuni ce se întindeau ca o salbă din Bucovina pînă acolo unde

„Avram Iancu și moșii” (pictură de Nicolai Constantin)

munții au făcut loc, nu fără împotrivire, bătrînelui Danubiu să-și continue eternul drum spre Mare. Și tot Carpații au fost aliați de nădejde ai românilor în obținerea victoriei de la Posada asupra regelui ungar Carol Robert, victorie ce a consfințit existența independentă a statului feudal Țara Românească Muntenia. Pe cărările munților au trecut cetele înarmate ale lui Dragoș și apoi ale lui Bogdan, care, venind din vechiul pământ românesc al Maramureșului, au ajuns pe plaiurile estice ale Carpaților, au alungat pe cotropitori și au pus bazele statului feudal românesc de sine stătător Moldova. Organizarea statelor feudale românești a marcat o epocă nouă în istoria poporului nostru, a creat condițiile ridicării vieții economico-sociale pe o treaptă superioară, a înscris în istorie epoci de puternică înflorire a civilizației materiale și spirituale pe teritoriul țării noastre.

Carpații au fost nu numai zid de apărare și brîu de piatră în calea invadatorilor, ci și punți de legătură durabilă, trainică, indestructibilă care au unit timp de milenii locuitorii de pe ambele lor versante. Munții au favorizat acele legături durabile economice, politice, culturale ale tuturor românilor, menținînd nealterată frumoasa limbă românească. În Carpați se întîlneau ciobanii cu turmele lor la pascut, după care, coborînd cu ele la iernat, ajungeau la șes pînă în Cîmpia Tisei, Jijiei, în lunca Dunării și în Dobrogea, purtînd cu ei aceeași obiceiuri, aceeași limbă, același dor de libertate. De pe plaiurile carpatine au pornit în permanență în cele patru zări ale țării diferiți meșteri pentru a-și desfășura produsele lor lucrate cu o măiestrie rar întîlnită. „Carpații — relevă președintele României socialiste — nu i-au despărțit, ci i-au unit întotdeauna pe locuitorii din cîmpiile de la răsărit și apus, de la miazăzi și miazănoapte. În Carpați s-au format caracterul poporului român, dîrzenia, vitejia, bunătatea și omenia, mîndria și neînfricarea în luptă”.

Relevînd rolul și locul Carpaților în viața poporului român, Nicolae Bălcescu a exprimat în mod magistral interdependența celor două componente ale aceleiași identități — poporul român și Carpații: „pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați — scria Bălcescu — se întinde o țară mîndră și bine cîvîntată între toate țările semănate de domnul pre pămînt. Ea seamănă a fi un marelui și întins palat, capodoperă de arhitectură unde sînt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodoresc celelalte ținuturi ale Europei (...) Ori încotro te-ai uita, vezi culori felurite ca un întins curcubeu, și tabloul cel mai încîntător farmecă vederea (...) În pîntecele aces-

tor munți zac comorile cele mai bogate și mai felurite în Europa”². Desigur, Bălcescu se referea la Transilvania, dar aceste aprecieri sînt tot atît de valabile pentru toată România. Frumoasă, încîntătoare și realistă caracterizare a dat marele revoluționar român Carpaților, pe care antichitatea îi descria cu admirație ca pe o veritabilă „corona montium”.

În Carpați se retrăgeau voievozii români, cu oștile lor, cînd puhoiul invadatorilor era pe cale să-i strivească. Sub protecția munților, pe potecile numai de ei știute, unde armatele invadatorilor nu cutezau să pătrundă, românii își înzeceau puterile, ca apoi izbînd pe cotropitori să îi alunge de pe glia străbună. Oștile române au răzbit armate dușmane de multe ori mai numeroase și mai dotate cu arme, fiindcă au avut alături Carpații — prieteni siguri și de nădejde, unde să se retragă, care să le protejeze și să le apere. Dacă voievozii noștri — dintre care unii au devenit legendari în lupta pentru apărarea ființei poporului român — au înscris fapte de vitejie care au umit lumea, se poate afirma că la aceasta avea să contribuie și mediul natural al țării, în primul rînd Carpații. Istoria ne spune, de exemplu, că Vlad Tepeș, fiind pe cale să fie copleșit de turci, s-a retras în munți, la nord de Fîrșoștițe, de unde, hărțuindu-i neîncetat, împușcîndu-le țoțele și zdruncinîndu-le moralul, i-a putut apoi alunga din țară. În Carpații noștri falnici s-a retras Ștefan cel Mare după bătălia de la Războieni, unde și-a refăcut oștirea și moralul, și de aici pornind, a alungat puhoiul dușman peste graniță. De pe plaiurile Carpaților s-au revărsat oștile lui Mihai Viteazul, care, intrînd triumfal în Alba Iulia, a realizat unirea tuturor românilor într-un singur stat — visul secular al poporului nostru. Subliniind rolul munților în lupta de rezistență a poporului român, de păstrare și dezvoltare a ființei sale, secretarul general al partidului arată: „... privind piscurile înalte ale munților, ne dăm și mai bine seama ce a îmbărbătat întotdeauna și a păstrat treaz sentimentul național al poporului nostru, ce l-a înmormătat ca în cele mai grele timpuri să-și apere glia prin lupte grele. Aici s-au născut moșii și strămoșii noștri, aici este locul poporului nostru!”³.

Apărarea revoluției române din 1848—1849 în Munții Apuseni de către forțele revoluționare române constituie un glorios exemplu de dîrzenie și eroism în lupta pentru cucerirea unor drepturi legitime, demonstrînd totodată legătura pînă la contopire dintre locuitorii acestor străvechi ținuturi românești cu vatra lor străbună. Cîlmile carpatine au ajutat legiunile de moși ale lui Avram Iancu să consumeze încă o dată și să facă cunoscut lumii întregi că poporul român din Transilvania nu fusese îngenunchat, că acest popor, care și-a menținut vetrele calde, în ciuda furtunilor istoriei, se afirmă iarăși cu vigoare, dînd libertate, ca toate popoarele lumii. Așa cum se știe, conducătorii revoluției ungare au adoptat o poziție soviniștă, reacționară, mergînd pînă la proclamarea anexării Transilvaniei la Ungaria, în pofida dreptului incontestabil al națiunii majoritare românești de a-și decide singură soarta. Dar un popor cunoscător al drepturilor sale istorice, mîndru și drept, totodată, nu putea accepta să rămîină în continuare țința samavolnicilor și silnicilor, să schimbe jugul austriac cu cel ungar. În numele frăției, libertății și egalității, românii transilvăneni au respins alipirea Transilvaniei la Ungaria ca pe un act samavolnic, contrarevoluționar și s-au proclamat, prin glasul lui Simion Bărnuțiu, națiune liberă și independentă, exprîmîndu-și, în același timp, concepția lor despre principiile ce trebuie să stea la baza relațiilor dintre cele două popoare: „națiunea română, proclamîndu-se, declară sărbătorite: că de aici înainte nu se va cunoaște obligată decît prin legile care se vor pune în dieta țării, unde va fi reprezentată și ea după dreptate și cuvință și se va ține datoare cu ascult-

tare numai direcătorilor aleși din rîndul său; națiunea română dă de știre națiunilor conlocuitoare că, voind a se constitui și organiza pe temeiul național, n-are cuget dușman în contra altor națiuni și cunoaște același drept pentru toate, voește a-l respecta cu sinceritate, cerînd respect împrumutat după dreptate; prin urmare, națiunea română nici voește a domni peste alte națiuni, nici nu va suferi altora, ci voește drept egal pentru toate⁴. Ideea a fost re-luată de Avram Iancu atunci cînd arăta că succesul emancipării celor două națiuni stătea în realizarea înțelegerii între luptătorii români și unguri, între toate forțele revoluționare deoarece „în noi (români — n.n.) și voi (unguri — n.n.) armele niciodată nu pot decide”⁵.

În pofida realităților evidente, conducătorii revoluției din Ungaria, negînd dreptul la independență al românilor, au trecut la măsuri de forță care să le asigure dominația. Respingerea de către Ungaria a hotărîrilor Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848, proclamarea de către Dieta aristocrată din Cluj a alipirii Transilvaniei la statul ungar și mai ales uciderea celor 12 țărani români în urma măcelului de la Mihalț din 21 mai/2 iunie au convins pe revoluționarii români că lupta armată a rămas singura soluție pentru a obține recunoașterea drepturilor legitime. Munții Apuseni, aflați în stăpînirea forțelor revoluționare române, separau forțele adverse care acționau în Transilvania de cele din Ungaria și contribuiau în același timp la zădărnicierea traducerii în fapt a anexării Transilvaniei la Ungaria. În fața mulțimii adunate la Cîmpeni la 28 mai/9 iunie 1848, Avram Iancu afirma răspicat: „Toată Europa se înarmează, spre a dobîndi libertatea. Români! să se pregătească, de asemenea, fiindcă a sosit timpul să fie și ei liberi”, îndemnînd apoi: „Să vă faceți lînci și să vă îndreptați coasele”⁶.

Conform concepției revoluționarilor români transilvăneni, mișcarea trebuia să izbucnească simultan: în întreaga zonă a Munților Apuseni. Comitetul Național Român a trecut la organizarea oastei populare, dispunînd ca fiecare din cele 15 prefecturi ale teritoriului Transilvaniei să organizeze cîte o legiune militară cu un efectiv de 10 000 luptători. Principalele legiuni au fost formate de Avram Iancu în Munții Apuseni, Ioan Axente Sever în prefectura Blajului, Vasile Moldovan pe Tîrnave, Ioan Buteanu în Zarand, Petru Dobra la Zlatna etc.⁷ Comandant suprem al armatei revoluționare era Avram Iancu, pe care țăranii îl socoteau „crai al munților” sau „ghinărar”.

Instruirea oștirii s-a făcut prin grija legiunilor, tribunalelor și centuriilor. Corpul de comandă, format din tineri intelectuali între 20 și maximum 39 de ani, a reușit să conducă luptele cu iscusință, vitejie și dîrzenie. Nicolae Bălcescu, care i-a cunoscut îndeaproape, remarcă: „Generalii acestei oaste țărănești erau niște preoți și niște tineri abia ieșiți din școlile de teologie, filosofie și jurisprudență; ei nu pusese pînă atunci mîna pe o armă, cînd nevoia îi sili a se face generali și a cîștiga bătălii. Lipsiți de cunoștințe și de principii de artă militară, ei le inventară. Am văzut cu mirare cum ei dibuieră adevăratele principii ale războiului și cum simțiseră importanța pozițiilor naturale și folosul ce stînuia trage din orice localitate”⁸.

Prin „Protocolul adunării poporului român” adoptat, în ziua de 13/25 septembrie 1848, la a treia adunare de la Blaj, „în numele egalei îndreptățiri naționale” și „împinsă de terorismul unguresc și de jafurile și arestările, batjocurile, violențele, prigonirile și uciderea care au urmat din acel terorism nemaipomenit în această țeară”, națiunea română proclama: „Că nu vrea să recunoască uniunea Transilvaniei cu Ungaria, în contra căreia a protestat mai înainte și n-a luat parte în dietă la dezbaterea acestei întrebări (...) Cere să se deschidă cit mai curînd dieta transilvană compusă din deputați români, germani (sași) și unguri (săcui) aleși după proporțiunea sufletelor fiecărei

dintre numitele națiuni, spre a se înțelege mai departe despre starea viitoare a țării”⁹. Propunerilor îndreptățite formulate de români li s-a răspuns cu acte de violență și represalii, cu amenințări de exterminare. La 29 septembrie/ 10 octombrie 1848, Kossuth Lajos, conducătorul revoluției ungare, a lansat o proclamație „către poporul valah” în care adresa un ultim avertisment românilor, cerîndu-le să depună armele în termen de opt zile și să dea ascultare ordinului guvernului de la Budapesta. Altminteri — se menționa în apel — „viteaza noastră ostășime, care numa acum a bătut o turmă vinzătoare de patrie, va porni în contra voastră și atunci vai și amar de fiecare răscolitoriu, iară de trei ori vai de întăritori. Atunci ar fi mai bine de cumva nu v-ați fi născut, căci nimăru dintre cei ce s-au sculat în contra patriei nu se va erta. Dară și pînă atunci se va porunci maghiarilor și secuilor, ca să se scoale, și ca vîforul să mătore fiece goz nemulțumitoriu”¹⁰.

În pofida numeroaselor apeluri adresate de conducătorii revoluției române, în care se demonstra, argumentat, „că oricine pornește război fără motiv își pregătește pieirea”, îndemnul acestora la „pacificațiune”, la „bună înțelegere” nu a găsit ecou la guvernul de la Budapesta. „În 1848 — nota Karl Marx — conducătorii unguri au considerat că a sosit momentul de a întemeia pe ruinele celorlalte naționalități marea patrie ungară”¹¹.

În fața unei politici agresive, cîtotpitoare, care amenința ființa națională românească mai grav decît era practică de Curtea de la Viena, românii s-au ridicat la luptă

Monumentul de la Cîmpeni reprezentîndu-l pe ilustrul comandant al luptătorilor români transilvăneni de la 1848—1849. În planul al doilea, culmile Munților Apuseni, deveniți puternică cetate de apărare pentru revoluționarii pașoptiști

cu hotărâre pentru apărarea drepturilor lor inalienabile. Înfrângând adevăratele cauze ale ridicării la arme a românilor, Avram Iancu arăta: „Să credeți însă domnilor că răscularea noastră nu s-a întâmplat prin amăgirea Austriei (după cum domniile voastre rău sînteți informați), ci pre noi ne-a răsculat nerecunoașterea naționalității politice, tiraniile și barbariile feudalizților și aristocrațiilor transilvani maghiari pe cari poporul în astă epocă nu le-a mai putut suferi și de cari inteligența s-a scirbit cu totul; am fost siliți a rădica arme, a le purta în contra aceluia care mai de aproape ne tirănește și se vede a ne apăsa existența politică, despre ce vă va certifica istoria, imputînd crima cui va fi drept”¹².

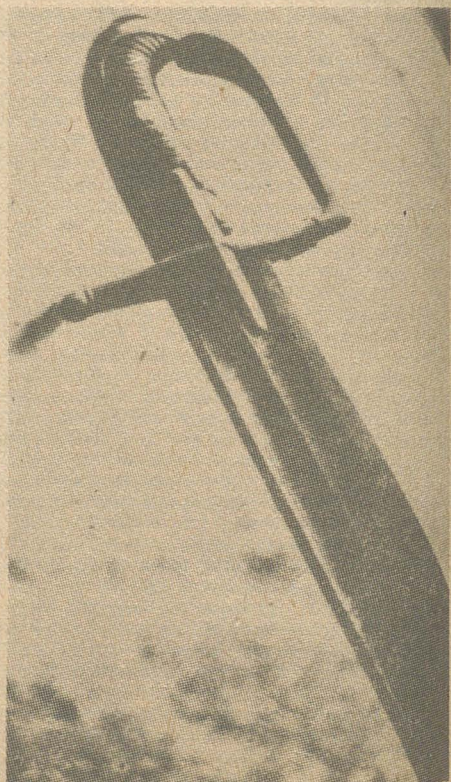
În condițiile intensificării prigoanei împotriva mișcării de eliberare a românilor, Comitetul Național Român a trecut la „scularea generală” și la organizarea armată a națiunii pentru menținerea ordinii și liniștii publice; la 9/12 octombrie, comandamentul revoluției române a fost siliț să aprobe forțelor sale să riposteze cu armele.

În războiul național de apărare ce se va derula, aproape fără întrerupere, pe parcursul a zece luni, nucleul rezistenței românești l-a format regiunea Munților Apuseni. În prima fază a luptelor, desfășurate din a doua jumătate a lunii octombrie pînă la sfîrșitul lunii decembrie, au fost angajate confruntări pe aproape întregul areal transilvan, comandamentul român inițiind acțiuni de alungare a trupelor regulate ungare, de dezarmare a gărzilor maghiare și secueției. În această perioadă, o dată cu eliberarea completă a zonei Apusenilor, au fost luate sub control și zonele adiacente acestora, cu localitățile lor mai importante. Totodată, s-a trecut la organizarea unei apărări circulare, compartimentată pe direcțiile probabile de efort, cu puternice amenajări genistice pregătite pentru bararea căilor de acces prin văile riurilor. Concomitent cu acțiunile desfășurate pentru protejarea orașelor de la est de munți, Alba Iulia, Blaj, s-a reușit blocarea, înfrîngerea și respingerea unor puternice detașamente inamice care au încercat să pătrundă pe valea Arieșului, la Cricău, la 28 octombrie, precum și de pe direcția Hălmagiu. Baia de Criș, Brad, între 13 și 18 noiembrie.

În cea de-a doua fază (sfîrșitul lunii decembrie 1848 — aprilie 1849), ca urmare a contraofensivei armatei generalului Iosif Bem, forțele revoluționare române au fost obligate să-și restrîngă zona de apărare la regiunea minieră a Apusenilor, pe care au transformat-o într-o cetate inexpugnabilă. Spre acele locuri, unde Avram Iancu se afla în fruntea eroicilor săi oșteni ai revoluției, s-au îndreptat speranțele românilor de pretutindeni, acolo au alergat transilvănenii, ca și revoluționarii din Moldova și Muntenia, hotărîți să continue lupta eliberatoare împotriva forțelor opresive străine. „Acest pînt al minelor — consemna Karl Marx — deveni centrul adevăratului război național”¹³. Concentrîndu-și grosul forțelor în zona Abrud-Cimpeni, cu posibilitatea de a interveni eficient pe direcțiile amenințate, Avram Iancu și-a dispus detașamentele înaintate în poziții întărite pe obstacole naturale, la care a adăugat numeroase fortificații amenajate prin utilizarea materialelor existente în zonă. Fără a dispune de mijloace moderne de luptă, lipsită în special de artilerie și arme de foc, armata revoluționară a purtat un război popular de apărare în care a folosit cu iscusință toate mijloacele și metodele de luptă tradiționale. În fața rezistenței eroice a forțelor conduse de Simion Balint s-au prăbușit repetatele atacuri ale forțelor inamice care au încercat să pătrundă pe văile lare și Arieșului. De detașamentele conduse de Axente Sever și Nicolae Vlăchitiu s-au izbit eforturile inamicului de a pătrunde în Apuseni pe căile de acces de la est și sud-est. La vest, în Țara Zarandului, prefectul Ioan Buteanu, sprijinit permanent de

Iancu, s-a împotrivit eroic atacurilor declanșate, la 19 ianuarie, de unitățile comandate de maiorii Beke și Csutak. La 12 martie 1849, o puternică grupare inamică a fost nimicită la Mărișel, cu acest prilej distingîndu-se, în lupta alături de bравii lor bărbați, un detașament de femei în frunte cu Pelaghia Roșu, mama centurionului Andrei Roșu. Incapabile să pătrundă în Apuseni și să înfrîngă oastea revoluționară românească, trupele intervenționiste au dezlănțuit o teroare cruntă asupra populației românești din celelalte zone ale Transilvaniei, circa 300 de sate fiind prefăcute în cenușă. În pofida acestor atrocități și a concentrării de noi forțe inamice, legiunile de moți au reușit, desfășurînd acțiuni eroice, să mențină intact și pe parcursul lunii aprilie redutul Apusenilor. A treia fază a războiului național purtat de armata revoluționară condusă de Avram Iancu (mai-iulie 1849) a consemnat eșecul definitiv al campaniei de cucerire și nimicire organizat de forțele intervenționiste ungare. Desfășurînd lupte de apărare pe aliniamente succesive, organizînd ambuscade și acțiuni de învăluire, oastea lui Avram Iancu a reușit să înfrîngă, la Abrud, în ziua de 9 mai, puternica grupare comandată de maiorul Hatvany. Pierderile adversarului s-au ridicat la 2000 de morți. Încercarea de reluare a ofensivei, cu forțe proaspete, în zilele de 16—18 mai, s-a soldat, pentru Hatvany, cu o înfrîngere și mai rușinoasă. La 19 mai, forțele române au dezlănțuit un atac general care a spulberat coloanele invadatoare; 7000 de puști, patru tunuri și numeroase care cu provizii au rămas în minile românilor. „Retragerea a fost îngrozitoare căci pretutî-

Sabia lui Avram Iancu

Ilustrul conducător în viziunea pictorului Brăduț Covăluș

deni podurile peste torente erau distruse, drumurile bari-cadate și de o parte și de alta, fiecare pom, fiecare tufiș, fiecare stîncă era ocupată de pușcași valahi¹⁴. În satul După Peatră, fugarii conduși de Hatvány au fost atrași într-o ambuscadă, unde femeile moșilor îi „așteptau pe dealuri cu pietre și bolovani, iar mai jos un despărțămînt de al lui Simion Groza cu puști și lănci¹⁵”.

După dezastrul suferit de trupele lui Hatvány, generalul Iosif Bem l-a însărcinat pe locotenent-colonelul baron Kemeny Farkas să organizeze un asediu sever al redutului munților și să întreprindă asalturi violente pentru a zdrobi oastea condusă de Iancu. Pentru executarea operației au fost concentrați 15 000 de oameni care au fost dislocați în zonele Huedin, Alba Iulia și sud-vest Deva, „pentru a desfășura acțiuni pe direcții convergente. Principala grupă a forțelor invadatoare, comandată personal de Kemeny (circa 7 000 luptători, un escadron de cavalerie, 19 tunuri), a înaintat din Zarand spre Abrud și Cîmpeni. Concomitent, din direcția Cluj, Gilău, Măgura au avansat trupele căpitanului Vasvari Pal, dinspre Turda cele comandate de baronul Egloffstein, dinspre Teiuș detașamentul maiorului Juhasz, dinspre Alba Iulia cetele căpitanului baron Bánffy Denes, iar de la valea de jos a Mureșului spre Zlatna cele ale maiorului Kovacs. În total, pe căile de acces ale Apusenilor comandamentul ungar a concentrat circa 50 000 de luptători. Ofensiva forțelor invadatoare a fost declanșată la 8 iunie. Dar ce se spera a fi o desfășurare de forțe nimicitoare s-a transformat într-o înaintare anevoioasă, în care fiecare cotitură a drumului, fiecare strîmtoare trebuia luată cu asalt. Hărțuit continuu, avînd căile de comunicație tăiate, blocat la Abrud, Kemeny a fost obligat să se retragă cu mari pierderi, la 17 iunie, la Zlatna. La 29 iunie, trupele prefectului Axente Sever au reușit să elibereze și Zlatna. Aceeași soartă au avut și celelalte grupări ale forțelor invadatoare, fiind obligate să se retragă după ce au suferit înfrîngerii dezastruoase. La începutul lunii iulie 1849, la Fîntînele, avea să fie zdrobită gruparea comandată de Vasvari, care a pierit în luptă, alături de alți 800 de ostași ai săi.

Înfrîngerea forțelor agresoare, evident, a fost consecința firească a cauzei nobile și sfînte pentru care luptau românii transilvăneni: libertatea socială și națională. Rezistînd cu îndrăjire în trecători, oastea revoluționară românească a apărut cu dirzenie Cetatea Munților Apuseni, zdrobind atacurile adverse. Iată impresiile unui ofițer ungar, participant la acțiunile militare împotriva românilor: „Un asemenea popor este aproape de neînving cînd se apără disperat în munții săi, profitînd din plin de avantajele terenului... Ziua-noaptea ne hărțuiau, se retrăgeau de pe o culme pe alta, ademenindu-ne tot mai departe pentru a izola trupe singurate și a le ataca apoi din văi situate

în flanc. Adeseori se ascundeau după coama muntelui și ne lăsaș să ne cătărăm pînă aproape de muchie, unde năvăleau asupra noastră cu strigăte îngrozitoare, încît ne era greu a-i întîmpina cum se cuvine în momentul surprinderii. În afară de aceasta ei aveau și avantajul că erau deprinși cu urcușul dealurilor de acasă și îmbrăcați ușor, cunoșteau fiecare copac, fiecare tîlă¹⁶”.

Cu toată dirzenia și eroismul cu care au luptat masele populare, revoluția din Transilvania, asemenea celor din celelalte țări române extracarpătice, a fost înfrîntă de trupele intervenționiste țariste și habsburgice. Se poate afirma că forțele revoluționare române și-au îndeplinit cu adevărat misiunea de a fi apărut cu dirzenie ființa poporului român și dreptul la existență liberă în vatra strămoșească.

Evenimentele anilor 1848—1849 au evidențiat încă o dată că poporul român, de o parte și de alta a Carpaților, nu poate fi cîlit de nimeni și niciodată de lîngă munții săi, așa precum Carpații vor rămîne pe mai departe, peste secole și milenii, punct de sprijin și scut de apărare al națiunii române, unită pentru todeauna într-un singur stat liber, independent și suveran.

Muzeul memorial Avram Iancu

1. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 26, Editura Politică, București, 1984, p. 431—432.
2. Nicolae Bălcescu, *România supui Mihai-Voievod Viteazul*, Editura Albatros, București, 1973, p. 227.
3. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, Editura Politică, București, p. 768.
4. Cornelia Bodea, *1848 la români O istorie în date și mărturii* vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 478—479.
5. *Ibidem*, vol. II, p. 1092.
6. Horia Ursu, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1966, p. 100.
7. Cf. Dr. Constantin Olteanu, *Evoluția structurilor ostășești la români*, Editura Militară, București, 1986, p. 113.
8. Nicolae Bălcescu, *Scrisori militare alese*, Editura Militară, București, 1957, p. 202.
9. Cornelia Bodea, *1848 la români O istorie în date și mărturii* vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 909.
10. *Ibidem*, p. 921.
11. K. Marx, *Însemnări despre români*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 147.
12. Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 1091.
13. Karl Marx, *op. cit.*, p. 158.
14. Cezar János, *Campația lui Bem în Ardeal*, în V. Popescu-Rămniceanu, *Luptele românilor din Ardeal 1848-49*, București, 1919, p. 250.
15. *Raportul lui Iancu*, Cornelia Bodea, *op. cit.*, II, p. 1048.
16. Ștefan Pascu, *Oastea populară a lui Avram Iancu în România și tradițiile luptei armatei a întregului popor*, Editura Militară, București, 1972, p. 205.

CONSIDERAȚII PRIVIND CONCEPTUL DE DOCTRINĂ MILITARĂ ÎN ROMÂNIA, LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

La cumpăna dintre secolul al XIX-lea și cel de-al XX-lea, necesitatea constituirii unei doctrine militare naționale era la ordinea zilei, fiind abordată în luări de poziții oficiale, ca și în dezbaterile din publicistica de specialitate. Fundamentarea unei concepții militare unitare devenea cu atât mai stringentă pentru armata română — aflată în plin proces de modernizare — cu cât principiile și tezele sale erau chemate să-și aducă contribuția la perfecționarea organizării și conducerii forțelor, la dezvoltarea artei militare, la orientarea procesului de instruire, educare și dotare a trupelor etc.

Majoritatea specialiștilor militari români au susținut necesitatea fundamentării unei concepții românești originale privind apărarea țării, pornindu-se de la principiul fundamental că „o armată nu se poate zice că e astfel pregătită cînd nu are o doctrină care să-i asigure unitatea de gândire, pe care se întemeiază unitatea de conducere și unitatea de executare”¹.

În perioada istorică de referință se releva că numai existînd o doctrină militară națională recunoscută și pusă în practică de toți în timp de pace, aplicarea ei în timp de război devine facilă². Cînd corpul de cadre al oștirii „posedă o doctrină, naște pentru armată o mare forță și pentru comandament o mare facilitate în direcție”³.

În această idee se argumenta că este absolut necesar „ca principiile care constituiesc doctrina să pătrundă în armată”⁴ la toate nivelurile, să fie însușite și aplicate în practica instruirii și educării trupelor. Un rol deosebit în promovarea și susținerea tezelor doctrinare se atribuia învățămîntului militar, înosebi Școlii Superioare de Război, care a devenit un centru al elaborării științei și doctrinei militare românești, al răspîndirii culturii militare generale⁵ în rîndul cadrelor, avînd menirea de „a unifica doctrina militară, așa ca, în timp de război, toate elementele armatei să lucreze în același sens”⁶, într-o viziune unitară, asigurîndu-se unitatea de concepție, conducere și de acțiune în domeniul apărării naționale.

O contribuție deosebită la dezbaterile și aprofundarea tezelor și ideilor doctrinare a avut-o generalul Constantin Hârjeu — unul dintre primii gînditori militari români care a definit conceptul de doctrină militară.

În concepția sa, o importanță teoretică și practică deosebită avea înțelegerea corelației dintre doctrina militară și știința militară. „Doctrina militară — afirma generalul Constantin Hârjeu — este chintesența științei și cunoștințelor militare ținute la zi”⁷, reprezintă „adevărata știință militară, potrivit timpului, armamentului și stărilor sociale în care

ne gasim”⁸, fiind absolut necesară aplicarea în practică a cerințelor principiilor și legilor științei militare la condițiile concrete ale statului respectiv, în concordanță cu nevoile, posibilitățile, realitățile și scopurile sale.

Alexandru Averescu argumenta necesitatea ca doctrina militară să cuprindă „acele cunoștințe ce ne sînt indispensabile ca să putem lua o parte activă și inteligentă la toate fazele războiului”, doctrina militară arătînd „calea cea mai rațională de urmat în adunarea diferitelor elemente de forță ale statului”⁹. După opinia altor specialiști militari, „doctrina consistă în a deduce un oarecare număr de principii, coroborat cu dezvoltarea pe hartă sau pe teren a unui număr însemnat de cazuri concrete și în urmă făcînd ca aceste principii să intre în singele tuturor”. Pe această bază „toți ofițerii vor lucra în același mod, pentru că vor călăuziți de aceleași principii”¹⁰. În ultimă instanță, doctrina militară era apreciată ca „știință, erudiție, învățătură /.../ principiu, regulă de purtare”¹¹ constituind în realitate „viața unei armate, adică forța ei morală”¹², unul din izvoarele de tărie ale puterii militare.

Semnificativ este faptul că teoreticienii militari români înțelegeau caracterul istoric al principiilor acestora. Doctrina „trebuie ținută la zi pentru a fi adevărata expresiune a științei militare actuale, ea nu este dogmă religioasă, care neschimbă și ad-literam trebuie să se aplice în toate părțile și întotdeauna”¹³. Pe drept cuvînt se sublinia că cerințele legilor și principiilor luptei armate se aplică „conform timpului și împrejurărilor și nu mai studiul a cîtor mai multe, fapte militare ne văd la pînă să ne folosim în mod inteligent de doctrină”¹⁴.

Dezbaterile privind necesitatea unei doctrine militare nu s-au cantonat exclusiv în domeniul teoretic, ci au vizat și aspectele de fond ale apărării patriei. În acest sens se critica faptul că „Marele Stat Major nu a putut să înjghebeze pînă astăzi o doctrină, fie sub formă de regulamente, fie sub formă de metode de instrucție, nici să dea o direcțiune mai bună organizării armatei”¹⁵, în unele situații adoptîndu-se teze și idei doctrinare străine, ceea ce însemna, de fapt, o doctrină „prefăcută”, falsă și dăunătoare atît armatei, cît și intereselor poporului român¹⁶.

Afirmarea caracterului național în problemele fundamentale ale apărării țării a constituit orientarea de bază a gîndirii și practicii militare românești, în această perioadă argumentîndu-se ideea că doctrina „unei armate arată gradul de mentalitate și de putere de luptă a acesteia; ea este în raport cu spiritul de onoare și de demnitate ce

animă un popor, creșterea de cultură și de prosperitate materială a lui, cu virtuțile sale¹⁷.

Dezbateră conținutul și problematicii conceptului de doctrină militară, preocupările susținute pentru fundamentarea unei concepții proprii, originale în domeniul apărării patriei au reprezentat, sub aspectul valoric, al profunzimii ideilor, un moment de referință în evoluția gândirii și practicii militare românești. Tezele și orientările doctrine promovate în această perioadă au deschis o perspectivă nouă în activitatea de întărire a potențialului de apărare a României.

■ Căpitan GHEORGHE AANEI-BARBU

- 1 General C.N. Hârjeu, *Rostul cuvintelor: Disciplină, Doctrină, Inițiativă*, București, 1907, p. 158.
2 „Revista armatei”, an XIII, septembrie 1895, p. 627—628.
3 *Ibidem*, an XIII, octombrie 1895, p. 783.

Conceptul de acțiune militară în istoria și arta militară universală (IV)

La sfârșitul secolului al XVIII-lea s-a realizat un pas înainte în domeniul organizării dispozitivelor de luptă, prin suprimarea convoaielor masive care însoțeau trupele, structurând forțele luptătoare în divizii și asigurând o mai mare mobilitate acestora. Acțiunile militare manevriere au beneficiat astfel de un important factor de potențare, devenind posibilă utilizarea eficientă a marii cantități de forțe și mijloace puse în acțiune de noul sistem de mobilizare inițiat și aplicat în timpul revoluției franceze. Începând cu 23 august 1793, Convenția, la propunerea Comitetului de Salvare Publică, decretă ridicarea în masă a națiunii franceze, fapt ce a condus la aducerea sub arme a peste 600 000 de oameni. Cu acest prilej au fost adoptate și două principii privitoare la modul de susținere a uriașei armate: *războiul întreține războiul și trupele se aprovizionează și trăiesc din rechiziții*.

Revoluția franceză a adus pe scena istoriei pe Napoleon Bonaparte — marele comandant de oști, strateg și tactician de mare anvergură —, care a reușit să sintetizeze ideile teoreticienilor militari ai secolului al XVIII-lea, să le confere un traicic suport practic prin crearea și aplicarea unui nou sistem de organizare a armatei, introducerea în cîmpul strategic și tactic a noi forme și procese de ducere a acțiunilor militare, contribuind astfel la crearea și perfecționarea artei militare moderne. „Modernul Alexandru”, așa cum îl numea Gilbert, a dezvoltat o serie de principii ale luptei și procedee de organizare a dispozitivelor strategice: concentrarea focului artileriei și a forței principale de izbire asupra unui sector din dispozitivul de luptă al adversarului; ruperea apărării în acest punct și exploatarea rapidă a succesului; disjunctia netă între zona de operații principală de pe teatrul de acțiuni militare — unde este concentrată forța de bată destinată zdrobirii adversarului, prin acțiuni decisive — și cea secundară, în care se desfășoară acțiuni de luptă pentru menținerea forțelor adverse pe poziții, limitîndu-se astfel libertatea de acțiune (exemplu: Ulm, Austerlitz, Jena); reorganizarea dispozitivului de marș și a celui de desfășurare pentru luptă, deplasarea grupărilor de forțe pe itinerare independente, bine precizate prin concepția inițială asupra desfășurării campaniei; introducerea unui nou sistem de staționare și aprovizionare a trupelor; concentrarea rapidă a forțelor într-o zonă pentru obținerea la timpul și momentul potrivit a unui raport de forțe favorabil.

- 4 „România militară”, an XLIX, mai 1913, p. 472.
5 Lt. col. Ioan Popovici, *Organizarea armatei române*, Roman, 1900, p. 116—119.
6 „Revista armatei”, an XIII, septembrie 1895, p. 642.
7 General C.N. Hârjeu, *op. cit.*, p. 5.
8 *Ibidem*.
9 Alexandru Averescu, *Tactica. Teorii și aplicațiuni*, București, 1888, p. 1—2.
10 „Revista armatei”, an XIII, octombrie 1895, p. 782.
11 „Revista infanteriei”, an XVIII, iulie-august 1914, p. 56.
12 „România militară”, din decembrie 1896, p. 355.
13 „România militară”, an XLIX, martie 1913, p. 275.
14 *Ibidem*.
15 General C.N. Hârjeu, *op. cit.*, p. 162.
16 *Ibidem*, p. 169.
17 Colonel Ioan Popovici, *Strategia în campaniile din 1866, 1870, 1877 și 1904*, Roman, 1908, p. 15.

șoară acțiuni de luptă pentru menținerea forțelor adverse pe poziții, limitîndu-se astfel libertatea de acțiune (exemplu: Ulm, Austerlitz, Jena); reorganizarea dispozitivului de marș și a celui de desfășurare pentru luptă, deplasarea grupărilor de forțe pe itinerare independente, bine precizate prin concepția inițială asupra desfășurării campaniei; introducerea unui nou sistem de staționare și aprovizionare a trupelor; concentrarea rapidă a forțelor într-o zonă pentru obținerea la timpul și momentul potrivit a unui raport de forțe favorabil.

În pregătirea și ducerea acțiunilor militare, Napoleon pornea de la situația reală a raportului de forțe existent pe teatrul de acțiuni. Dacă în zona de operații principală avea superioritate în forțe și mijloace, Napoleon recurgea la acțiune manevrieră — simplă sau dublu învâluitoare —, pentru a încerca forțele adverse, lovindu-le concomitent de front și din spațiile frontului (Ulm, Marengo). În situația unui raport de forțe inițial nefavorabil, el desfășura mai întîi acțiuni de luptă destinate dispersării adversarului, urmate de o manevră din poziție centrală pentru nimicirea succesivă a grupărilor fracționate (Dresda 1813, Paris 1814).

Pentru ducerea acțiunilor militare, Napoleon și-a organizat forțele în *armata principală*, compusă din 2—3 corpuri de armată (25—30 000 oameni fiecare) și o *rezervă strategică* de cavalerie, compusă dintr-un corp de cavalerie (6 000 cuirasași și 16 000 dragoni). În 1796, cînd avea la dispoziție numai 13 000 de oameni, Napoleon a menținut organizarea armatei în divizii, iar în 1800, la debușarea în Italia, el a trecut la constituirea a două corpuri de armată compuse din două divizii și o brigadă de cavalerie. Rezerva de cavalerie avea în concepția generalului francez misiuni importante: reținerea adversarului pe poziții prin acțiuni demonstrative, asigurînd astfel timpul necesar forțelor principale pentru a executa manevrele de învăluire; urmărirea forțelor adverse; constituirea avangardei și a forțelor pentru facilitarea debușării în anumite zone; interceptarea liniilor de aprovizionare ale adversarului și capturarea surselor de aprovizionare ale acestuia, realizarea rechizițiilor; introducerea în luptă la momentul optim pentru zdrobirea definitivă a forțelor adverse; supravegherea inamicului etc.

Manevra a ocupat un rol prioritar în concepțiile strategice ale lui Napoleon. Analizînd campaniile desfășurate de acesta,

putem concluziona asupra etapelor urmate în pregătirea și execuția manevrelor. Cronologia lor ar fi următoarea: determinarea prealabilă a alinamentelor strategice pe care se putea sprijini dispozitivul de luptă al adversarului; executarea unor acțiuni demonstrative pentru îndepărtarea forțelor adverse de acest aliniament; concentrarea oportună a forțelor într-o zonă și la un moment precis stabilit; stabilirea grupării de forțe adverse cu cel mai înalt grad de pericolozitate; marșul rapid al grupării principale și adoptarea dispozitivului de luptă; lovirea adversarului acolo unde acesta se aștepta mai puțin; determinarea liniilor de retragere; urmărirea tactică și strategică.

Adaptarea sistemului de organizare a forțelor la cerințele cimpului de luptă, îmbinarea organică a noilor forme și procedee de acțiune cu moralul ridicat al trupelor au condus la strălucite victorii obținute de armatele franceze pînă în 1812. Dar campaniile din 1813, 1814 și 1815 demonstrează un puternic recul în atuurile pe care forțele franceze le deținuseră pînă atunci. Slăbirea puternică a moralului armatelor franceze, marile pierderi umane și materiale produse de campaniile continue desfășurate în toată Europa, dezastrul înregistrat în campania din Rusia, precum și modernizările apărute în structurile organizatorice și de conducere ale celorlalte armate europene, au condus la eșecurile strategice ale lui Napoleon.

După 1815, acțiunile militare, aproape în totalitate, se desfășoară după principiile și experiența acumulate în perioada anterioară. Marșul în coloane paralele, structurarea forțelor luptătoare pe divizii, corpuri de armată și armate se generalizează. Progresele înregistrate în domeniul forțelor de producție, dotarea cu armament și tehnică de luptă din ce în ce mai perfecționate, creșterea puterii de foc a subunităților și unităților, sporirea masei luptătorilor vor conduce la transformarea dispozitivelor de înaintare din vremea lui Napoleon într-un nou dispozitiv operativ și strategic — frontul. Apariția puștii cu repetiție, a celei cu înălțător, dezvoltarea și diversificarea artileriei vor determina adoptarea unor noi procedee de apărare

și ofensivă, renunțîndu-se la sistemul de atac continuu al liniilor de trăgători și la atacul la baionetă practicat în timpul campaniilor napoleoniene. Din ce în ce mai mult se impun în cimpul de luptă concentrarea focului cu mișcarea, folosirea dinamică a terenului.

Conflictul franco-prusac din 1870—1871 aduce noi elemente în pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare. Însușirea sistemelor de mobilizare bazate pe planuri minuțios stabilite și asigurate din punct de vedere logistic încă din timp de pace, constituirea armatelor permanente, dezvoltarea structurilor organizatorice, folosirea pe scară largă a noilor sisteme de comunicații, în special feroviar, au permis creșterea mobilității armatelor, desfășurarea în timp scurt a unor forțe impozante în diferite zone de operații.

Acțiunile militare desfășurate în conflictul din 1870—1871 impun *învăluirea* și *încercuirea* ca elemente de bază ale concepțiilor strategice. Acestea vor triumfa în conflictul ruso-japonez din 1904—1905.

În ducerea acțiunilor militare, capătă o importanță cu totul deosebită folosirea artileriei. Germanii folosesc pentru prima dată pregătirea de artilerie în ofensivă, prin crearea unor puternice grupări de artilerie. Totodată, ca urmare a creșterii capacității de foc a forțelor beligerante, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea încep să fie folosite, pe scară largă, amenajările genistice în cimpul tactic — tranșeele, adăposturile pentru oameni și tehnică.

Nova revoluție industrială aflată în plină desfășurare, trecerea la folosirea transportului pe calea ferată, utilizarea muncii cu explozie, diversificarea navelor de luptă au influențat puternic desfășurarea acțiunilor militare, modificînd substanțial aspectele fundamentale ale războiului — spațiul de desfurare, cantitatea de forțe și mijloace, mobilitatea, durata — sporindu-i considerabil caracterul distructiv.

■ **MAIOR EUGEN CÂMPAN**

Napoleon, în fruntea ostașilor săi, purtînd steagul biruinței, la Arcole

FILE DIN EPOPEEA INDEPENDENȚEI (3)

**Himera aristocrației ungare:
un „Mare Imperiu oriental și dunărean”**

Politicienii unguri au adoptat față de „chestiunea orientală” o politică net antițaristă și filo-otomană, care are o triplă explicație: dușmănia declarată față de Rusia țaristă pentru aportul decisiv al acesteia la înăbușirea revoluției ungare în 1849; o oarecare înrudire cu turcii, prin originea lor comună uralo-altaică¹; ostilitatea nedisimulată față de acele popoare din sud-estul european care, mai devreme sau mai târziu, ar fi trecut la eliberarea fraților lor din anacronicul regat al Sfântului Ștefan. Nu este de mirare că, atunci când sîrbii și bosniicii au înregistrat înfrîngerii în luptele cu otomanii (decembrie 1876), la Budapesta protpendada jubilează. „Studenții universitari (vlăstare ale claselor privilegiate - *n.n.*) deschid o subscripție spre a oferi o sabie de onoare lui Abdul Kerim pașa, comandantul suprem al armatelor turcești. O delegație a studenților pleacă la Constantinopol, ca să ducă sabia, dar în portul Triest suferă o manifestare ostilă din partea italienilor, sîrbilor și grecilor. O mare mulțime asaltează vaporul și bombardează pe unguri cu mere și ouă stricate”². Deputația studenților unguri este primită în ianuarie 1877 în chip măreț la Istanbul, fiind invitată de onoare la serbările date de municipalitate, spre indignarea ambasadorului Rusiei, Ignatiev³. Făcînd referiri la planurile politicianilor unguri și, implicit, la mentalitatea lor, diplomatul C. Esarcu semna la intenția creării unui stat maghiaro-balcanic, a unui „mare Imperiu oriental și dunărean” cu centrul la Budapesta⁴. Încă din ianuarie 1877, publicația maghiară „Kelet” nu-și cruța amenințările împotriva politicii de demnitate națională a României: „Noi credem a exprima o dorință generală cînd afirmăm că numai printr-o ocupație austro-maghiară se pot asigura interesele de stat ale României, cum și garantarea neutralității sale (!). Dacă această ocupație s-ar îndeplini, atunci ea n-ar fi (sic!) sărbătorită numai de majoritatea poporului românesc, ci și de miile de locuitori străini”. În fantezia sa bolnăvicioasă, corespondentul lui „Kelet” amenința pe I.C. Brătianu că „se joacă cu focul”, prevestind o mare mișcare populară care „să verse singele boierilor și evreilor”⁵.

Vastele și anacronicele plămădiri ale politicianilor de la Budapesta, ce urmăreau cu perseverență aceeași politică a Ungariei feudale, de dominare a sud-estului european, va întîmpina replica popoarelor din regiune, doritoare să-și conducă singure destinele și urmărind îndeplinirea idealurilor lor naționale. După ce România și-a declarat răscăpat independența, cîștigîndu-și-o apoi cu arma pe cîmpul de

luptă, aceste acte de demnitate națională au fost privite cu ostilitate de aristocrația ungară. Despre pregătirea unui plan agresiv al protipendadei ungare — vîdînd același caracteristic apetit teritorial — îndreptat împotriva statului român, vom da amănunte într-unul din episoadele viitoare.

Din alte capitale ale puterilor garante erau semnalate, de asemenea, știri alarmante. Unul din planurile Porții — cunoscut printr-o „depeșă prinsă” și, de asemenea, divulgat prin intermediul generalului ungur Klapka ambasadorului francez la Viena — prevedea „să se ocupe Calafatul, Turnu Măgurele, Oltenița și Barboși” și „să se distrugă căile ferate și să se meargă pînă la ocuparea Bucureștilor”. De la Viena, agentul diplomatic Ion Bălăceanu înștiința (17 aprilie 1877): „dacă Rusia nu recunoaște ca neutre pozițiile ocupate de români, turcii vor ocupa Calafatul”⁶. Avangarda otomană, după constituirea unor capete de pod pe malul românesc al Dunării, urma să oprească marșul trupelor rusești spre fluviu⁷. Nucleul acestei operații, ce trebuia să fie declanșată prin surprindere și înainte de sosirea trupelor ruse, ar fi fost format din armata lui Osman pașă⁸. O telegramă din Istanbul înștiința guvernul român că otomanii masează trupe lîngă Vidin în vederea ocupării Calafatului. La Ruscuk, Varna și Iamboli erau trimise întăriri în trupe și artilerie⁹. Callimaki-Catargi, agentul diplomatic al României la Paris, relatea la 9 aprilie că ambasadorul otoman amenința România cu invazia „în același timp cînd Rusia va trece Prutul”¹⁰. Osman pașă a cerut personal să treacă imediat la nord de Dunăre, dar comandantul suprem otoman Abdülkerim pașă și Consiliul de război de la Istanbul i-au interzis printr-un ordin ferm aceasta¹¹. De altfel, Abdülkerim pașă fusese sfătuit prieteneste de Raab, atașatul militar al Austro-Ungariei — țară care, reamintim, se înțelesese cu Rusia cu privire la împărțirea Imperiului otoman — să distrugă mai întîi podul de cale ferată peste Siret de la Barboși, situat la circa 15 km de Galați, ce asigura transportul între Moldova și Muntenia. Amiralul Hobart, comandantul de origine engleză al flotei otomane din Marea Neagră, susținuse aceeași idee în Consiliul de război al Porții: prima măsură militară să fie distrugerea podului de la Barboși, misiune ce trebuia îndeplinită de flota otomană ce patrula în dreptul Galațiului¹².

Comandamentul român ia măsuri energice de apărare

Planurile agresive otomane au fost de la bun început dejucate prin măsurile de apărare

luate de comandamentul român. Pentru a fi mărită forța combativă a trupelor noastre, concentrate la Craiova, București, Galați și Focșani, a fost dispusă realizarea și armarea unor lucrări de fortificații la Barboși (executate în toamna anului 1876 și iarna lui 1877), destinate a asigura apărarea podului, a cursului Dunării și a gării Siretului. Au fost săpate șanțuri-adăposturi pentru infanterie și instalate baterii de artilerie. La Calafat au fost, de asemenea, construite fortificații, dotate cu tunuri de câmp și de asediu¹³. Spre a putea combate un atac otoman pornit dinspre Ruscium, Marele Cartier General român a însărcinat pe ofițerii de stat major maior Iacob Lahovary, căpitan Romulus Magheru și căpitan Moise Groza să execute recunoașteri între București și Giurgiu și să studieze cursul apelor Sabarului, Argeșului, Neajlovului și malul stîng al Dunării din zona Giurgiului¹⁴. Observatorii străini au dat o înaltă apreciere acestor pregătiri pentru apărare, care, fără îndoială, au fost la originea unui fapt fără precedent: pentru prima oară în conflictele Porții cu Rusia, trupele regulate otomane nu au mai putut să încalce teritoriul României. Agentul diplomatic și consulul general al Italiei la București, baronul de Fava, informa la 9 februarie 1877 pe ministrul de externe L.A. Melegari că la Calafat a fost ridicată o mare fortificație, cu parapete și redute protejate de 36 de tunuri, distribuite în 4 forturi — **Carol, Elisabeta, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul** (la care se adăugau **Mircea** și reduta nr. 6; mai târziu au fost instalate bateriile de la Ciuperceni și, la vest de Calafat, bateriile **Independența** și **Re-nașterea**, dotate cu tunuri mari de asediu — n.n.). Pe podul de la Barboși patrulau sentințele care „nu lasă să traverseze podul decât funcționarii feroviari care au semnul distinctiv”¹⁵. Șeful statului major al marelui duce Nicolae, generalul Nepokoiciĭki, a elogiat măsurile de apărare luate de România, între altele și fortificațiile de la Barboși¹⁶.

La 6/18 aprilie 1877, România a decretat mobilizarea armatei permanente și teritoriale cu rezerva ei, forțe ce au totalizat 100 000 de ostași, din care efectivul „Armatei de operațiuni” era de 58 700 militari și 190 de tunuri. Avînd o bună pregătire și un moral excelent, brava armată română va juca un rol de prim ordin, ce va fi recunoscut chiar și de istoriografia turcă. Astfel, se consideră că dacă „Poarta ar fi recunoscut României independența (...) pentru ea avantajul ar fi fost mare, acest avantaj compensînd mica pierdere de prestigiu”¹⁷. Pînă la sosirea armatelor rusești pe malul stîng al Dunării, „românii au luat asupra lor sarcina de a apăra fluviul”, acoperînd „adunarea rușilor de-a lungul acestei ape” și asigurînd apoi rușilor „legătura cu spatele”¹⁸. Istoriografia turcă apreciază că „trecerea Dunării de către forțele rusești, cu concursul neprețuit al armatei române, a însemnat pierderea pe jumătate a războiului”¹⁹, reliefindu-se faptul că „sprijinul acordat de români rușilor la trecerea Dunării, luarea prin surprindere a

otomanilor la Dunăre au dus la o economisire de circa 50 000 de ostași ruși, care altfel ar fi trebuit să lupte pentru «bătălia Dunării»²⁰.

Datorită măsurilor judicioase de apărare luate de comandamentul român, operațiile ofensive ale otomanilor la nord de Dunăre s-au redus la incursiuni cu trupe neregulate de basbuzuci și cerchezi, mai ales în timpul nopții, evitînd de regulă localitățile în care se găseau trupe române. Aceste raiduri aveau, pe lângă caracterul lor punitiv (jafuri, devastări, masacre), un rol cert de cercetare și culegere de informații. Dacă s-ar fi dovedit că armata română nu este pregătită pentru o ripostă severă, oastea regulată otomană ar fi trecut cu siguranță la ofensivă, ocupînd în primul rînd capetele de pod pe malul românesc al fluviului²¹.

„Cauza ostașului român e o cauză generală română”

Națiunea română dorea să înlăture suzeranitatea Porții și să-și câștige independența statală deplină prin efort propriu, să păsească în rîndul națiunilor libere, stăpîne pe soarta lor, încununată de o izbîndă militară demnă de renumele strămoșilor, care au fost stavila de netrecut unui lung șir de năvăliri la porțile de sud-est ale Europei. Oamenii politici români, dînd dovadă de prudență și realism, nu au hotărît acțiuni militare ofensive, în condițiile în care nu era încă asigurată o cooperare cu alte state, pentru a nu expune țara unui raport de forțe cu totul inegal. Amintim că resursele financiare ale Imperiului otoman erau de aproximativ 20 de ori mai mari decît cele ale statului român²². Și în privința efectivelor militare raportul era net în favoarea Porții. Aceasta avea în Balcani o armată operativă de 200 000 oameni și 583 tunuri²³. Dintre puterile garante, Franța, Austro-Ungaria (ducele Decazes la Paris și contele Andrassy la Viena purtaseră în acest sens convorbiri cu A. Plagino, vicepreședintele Senatului României)²⁴ și Marea Britanie nu vedeau cu ochi buni o victorie a țării și de aceea sfătuiau România să nu se alieze și să nu coopereze cu Rusia împotriva Porții. Andrassy era îngrijorat, după cum arăta în raportul său baronul de Fava, că „exemplul României ar putea fi urmat de Serbia, Bosnia și Herțegovina, iar pentru alte interese chiar și de Grecia”²⁵. Dar și mai mult se temeau politicienii austro-ungari de ecoul în rîndul românilor transilvăneni al luptei fraților lor de la răsarit și sud de Carpați. Iar temerile lor erau întemeiate. „Gazeta Transilvaniei”, făcîndu-se purtătoare de cuvînt a românilor de peste munți, a publicat, la sfîrșitul lunii mai, apelul **La arme**, adresat ofițerilor transilvăneni de a se înrola ca voluntari în armata română, și în nr. 42 a relevat fără șovăială: „**Cauza ostașului român e o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni**”, deoarece „**sîngele apă nu se face**”²⁶.

Între teama față de o ridicare la luptă a po-

poarelor supuse și cupida politică de a obține cât mai multe foloase din „chestiunea orientală”, Austro-Ungaria alesese drumul minimeii rezistențe: recunoașterea hegemoniei Germaniei, împărțirea sferelor de influență în Balcani cu Rusia, iar în interior măsuri polițienești severe. Cele ce urmau să plătească erau națiunile mici, iar Rusia trebuia supraviețuiască cu strictețe. Astfel, explicând ironic de ce natură era alianța Austro-Ungariei și Germaniei cu Rusia, Andrassy spunea: „Știți ce fac indienii când un elefant este îndărătnic? Îl pun între doi elefanți dresați care-l fac să meargă prin loviturile de trompă”²⁷.

■ MIRCEA SORĂNEANU

1 B. Jelavich, *The Habsburg Empire in European Affairs, 1814-1918*, Chicago, 1969, p. 112.

2 C. Bacalbașa, op. cit., p. 218.

3 *Memoriile regelui Carol I...*, IX, p. 27.

4 N. Iorga, *Războiul pentru independența României. Acțiuni diplomatice, stări de spirit*, București, 1927, p. 43. Idem, *Correspondance diplomatique roumaine sous le roi Charles I-er (1866-1880)*, Paris, 1923, p. 104-106.

5 Idem, *Războiul pentru independența României...*, p. 80.

6 *Ibidem*, p. 74; Idem, *Correspondance diplomatique...*, p. 195, 196; D.I.R. *Războiul pentru independență*, II, p. 109, 124.

7 Mator R. Bădescu, *Războiul ruso-romano-turc, 1877-1878*, Sibiu, 1926, p. 23; Note luate la conferințele colonelului Al. Lupescu asupra campaniei 1877-78, București, p. 47.

8 Colonelul I. Manolescu, *Războiul româno-ruso-turc din 1877*, București, 1921, p. 35.

9 I. Gărdescu, *Războiul ruso-turc din 1877-78 în Peninsula Balcanică. Traducere făcută cu autorizația Marelui Stat Major Rus de Locot-colonel...*, II, București, 1902, p. 10.

10 D.I.R. *Războiul pentru independență*, II, p. 158.

11 Midhat Sertoglu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, vol. 6, Istanbul, 1963, p. 3305, 3309, 3310 (Cf. Mihai Maxim în *Istoricul români și străini...*, p. 120, 138. Precizăm că și celelalte surse turcești folosite în continuare sînt citate după același autor).

12 *Ibidem*, p. 3303, 3304.

13 General Radu Rosetti, *Partea luată de armata română în războiul din 1877-1878*, București, 1926, p. 32.

14 *Independența României*, București, 1977, p. 158, 159.

15 *Independența României. Documente*, II, 1, *Correspondența diplomatică străină, 1853-1877 mai*, București, 1977, p. 278, 285.

16 *Memoriile regelui Carol I...*, IX, p. 78.

17 Yilmaz Öztuna, *Resimlerle 93 Harbi 1877-1878 Türk-Rus Savaşı*, Istanbul, 1969, p. 16.

18 Emekli General I. Hallı Sedes, *1877-1878, Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı*, vol. II, Istanbul, 1936, p. 43, 4.

19 Yilmaz Öztuna, op. cit., p. 16.

20 Gazi Osman Paşa ve Pleune Savunması, Ankara, 1982, p. 7. Cf. Mihai Maxim, *Mărturiile ale istoriografiei turcești despre războiul de independență al României, „Viața militară” nr. 6/1987*, p. 13.

21 Colonelul T.C. Văcărescu, *Luptele românilor în războiul din 1877-1878*, București, 1888, p. 36.

22 Mihai Maxim, *Situația internă a Imperiului otoman la 1877*, *Analele Universității București, Istorie*, XXVI (1977) p. 29.

23 N. Beliaev, *Rusko-turetzkaia voina 1877-1878 gg.*, Moskva, 1956, p. 253-254.

24 *Memoriile regelui Carol I...*, IX, p. 74.

25 *Independența României. Documente*, II, 2, *Correspondența diplomatică străină, 1877 mai - 1878 decembrie*, p. 34.

26 D.I.R. *Războiul pentru independență*, IV, p. 372.

27 *Independența României. Documente*, I, *Documente și presă internă*, p. 11.

„RELICVA SFÎNTĂ A NEAMULUI ROMÂNESC“

Promotor al unei noi tendințe în istoria europeană, aceea de făurire a statelor naționale moderne, comandant temerar, strateg desăvârșit și diplomat iscusit, Mihai Viteazul, așezînd la temelia tuturor acțiunilor sale ideea de patrie, a reușit să unească sub sceptrul său cele trei țări române și să se intituleze „Io Mihai Voevod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești și Ardealului și a toată Țara Moldovei”¹. Apare astfel, după părerea unor cercetători, pentru „întia oară în Răsărit, o concepție națională echivalentă cu concepția teritorială, baza modernă pentru statele apusului European”². În spațiul geopolitic al sud-estului european, cu state avînd un puternic fond medieval, timpul scurt al domniei lui Mihai în statul unitar centralizat și independent l-a lipsit pe domnul român de forțele pe care s-au sprijinit monarhii absoluți ai vremii și de răgazul desăvîrșirii „planului dacic” admirabil început.

Creația politică a domnului român a devenit moment istoric de referință pe drumul desăvîr-

șirii statului național unitar român. Cei ce și-au asumat după el conducerea țărilor române au căutat, în funcție de împrejurări istorice, să-i urmeze pilda. „După 1600 nici un român n-a mai putut gîndi unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul sau securea lui, ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui, de o curată și desăvîrșită poezie tragică”³.

Jertfa primului înfruptor al unirii românilor a avut peste veacuri valoarea unui simbol sacru, iar faptele lui au fost, pentru generații și generații, un suport moral în acțiunile îndrăznețe întreprinse în vederea realizării ideii înfrunghiate de eroul de la Călugăreni — unirea tuturor românilor într-un singur stat unitar și independent. Cu credința nestrămutată în îndeplinirea marelui vis al lui Mihai Viteazul s-au jertfit ostașii români pe cîmpurile de bătălie de la Grița, Rahova și Vidin, Mărăști, Mărășești și Oituz.

Îndemnul de a urma pilda Unificatorului era în sufletul întregului popor român. Încrederea în forța exemplului lui Mihai, grija și respectul față de rămășițele lui pămîntești au fost atît de puternice încît atunci cînd, în toamna anului 1916, ființa statului român era în primejdie, capul lui Mihai — „relicvă sfîntă a neamului românesc” — a fost transportat de la Mînaștirea Dealu la Iași și așezat la Mitropolia Moldovei. Se pare că de la Iași acesta a ajuns ulterior în Rusia, la Odessa sau Cherson, și a fost

readus, în luna noiembrie 1918, în orașul moldav. „Rătăcirile martirului nu se isprăviseră — afirma Nicolae Iorga. Când se întoarse se făcu de ziua asupra idealului nostru și al său”⁴.

Triumful idealului național, de unire a tuturor românilor și desăvîrșire a unității statale românești avea să prilejuiască — cu ocazia readucerii la Mînistirea Dealu, de lângă Tîrgoviște, a capului lui Mihai Viteazul — o mare și grandioasă manifestare de comemorare a actelor de bravură săvîrșite de marele erou național. Din inițiativa guvernului și cu sprijinul Ministerului de Război, Ministerului Instrucțiunii Publice, Ministerului Cultelor, Casei Școalelor, Ligii Culturale și Comisiei Monumentelor Istorice, un comitet de organizare, în frunte cu reputatul istoric Nicolae Iorga, stabilește ca procesiunea să aibă loc în zilele de 14—21 noiembrie 1919⁵. Relicva, în drumul său de la Iași la Mînistirea Dealu, urma să treacă, prilejuind mari festivități, prin Suceava, Turda, Alba Iulia, Sibiu, Șelimbăr și Tîrgoviște, însă procesiunea a fost aminată pentru luna august 1920.

Drept urmare, în ziua de 21 august 1920 un tren special denumit „Mihai Viteazul” a plecat din București spre Iași cu înalte oficialități politice și militare, precum și o gardă cu drapelul de luptă al Regimentului 6 Mihai Viteazul⁶. În ziua de 22 august orele 10, în prezența comitetului de organizare, a veteranilor și invalizilor din războiul pentru independență și din războiul de reîntregire a neamului, are loc o emoționantă procesiune. Relicva, împodobită cu o coroană princiară, este ridicată de la locul de păstrare de către comandantul Armatei de est, generalul Lupescu, și purtată, în acordurile marșului întonat de o fanfară militară, prin fața trupei și a unei mari mulțimi de oameni adunați în curtea Mitropoliei. Garda de onoare era formată din colonelii M. Ionescu, Gurău, Cristodulo și Isvoreanu, purtători ai înaltei distincții militare „Ordinul Mihai Viteazul”. Se oficiază un serviciu religios, după care relicva este așezată pe un afet de tun împodobit cu flori și drapele tricolore, cortegiul îndreptîndu-se spre gara Iași, unde are loc defilarea trupelor participante la procesiune. Din Iași, trenul special se oprește la Ruginoasa, unde era înmormîntat Alexandru Ioan Cuza. Primire solemnă și pioasă. Peste secole stăteau într-o simbolică alăturare rămășițele pămîntesti ale voievodului care a gîndit și a realizat prima dată Unirea cu cele ale domnitorului care a pus temelile statului național modern român, în 1859.

Din Ruginoasa, prețioasa încărcătură își continuă drumul făcînd popasuri la Mircești, Roman, Bacău și Focșani, unde trenul special este întîmpinat de populație în tinută de sărbătoare. În stații așteptau locuitorii, în frunte cu autoritățile civile și militare. Corurile intona imnuri și se țineau cuvîntări emoționante⁷.

La Mărășești, manifestarea prilejuită de trecerea capului lui Mihai Viteazul capătă semnificații deosebite. Omagiul adus marelui dom-

nitor se împletea cu gîndul de recunoștință pentru ostașii români, care au contribuit cu jertfa singelui lor la înfăptuirea unirii definitive a tuturor românilor. După opriri la Rîmnicu-Sărat, Buzău și Ploiești — prilej cu care mii și mii de oameni, inclusiv ostașii unităților militare din aceste localități își exprimau o pioasă recunoștință față de cel ce-a întrupat pentru prima dată idealul de unire — pe 26 august, trenul special ajunge la Tîrgoviște. În gară, relicva a fost așezată pe un afet de tun tras de șase cai, pregătit prin grija Corpului II teritorial⁸. Un impresionant cortegiu, în frunte cu șeful statului, cu înalte personalități ale vieții politice, culturale, științifice și militare românești, a pornit în dangătul clopotelor tuturor bisericilor din oraș spre Mînistirea Dealu. Curtea bisericii lui Radu cel Mare și împrejurimile erau înțesate de oameni. Ostași ai armatei române au prezentat înalte onoruri militare. După oficierea unui Te Deum, au rostit cuvîntări Nicolae Iorga, din partea Academiei Române, profesorul universitar Ion Petrovici din partea Adunării Deputaților, generalul Herbay, din partea Senatului, profesorul Ion Lușă de la Universitatea din Cluj, profesorul Tarnovski, rectorul Universității din Cernăuți, profesorul Marin Ștefănescu din partea Casei Naționale, profesorul Vasile Haneș, în numele Liceului Militar de la Dealu și Cezar Partenie din partea studențimii române, seria discursurilor încheind-o suveranul României. Vorbitorii au evocat, în cuvinte calde și pline de recunoștință, personalitatea lui Mihai Viteazul, eroicele lui fapte, puse în slujba unității, independenței și libertății neamului său, precum și testamentul politic lăsat generațiilor posterioare — unirea tuturor românilor. „Mihai a fost ucis la Turda — își încheia discursul pro-

Stemă eternizînd Unirea înfăptuită de Mihai Viteazul

fesorul universitar Ion Petrovici — capul lui a fost despărțit de trup. Ideea lui mărească a rămas moștenire urmașilor și azi o vedem înfăptuită⁹.

În finalul solemnității, capul lui Mihai Viteazul a fost depus în sarcofagul pe a cărui lespeze fuseseră scrise numele localităților unde domnitorul purtase bătăliile sale, precum și cuvintele: „În așteptarea scripturilor neamului”. „Relicva sfântă a neamului românesc” își găsea în sfârșit odihna, după mai mult de trei secole de luptă, jertfă și credință într-un ideal.

■ Căpitan de rangul II dr. JIPA ROTARU
Căpitan CONSTANTIN FLIHOR

- 1 *Istoria militară a poporului român*, vol. 3, Editura Militară, București, 1987, p. 196
- 2 Ilie Bădescu, *Timp și cultură*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 178—179
- 3 Nicolae Iorga, *Unirea românească*, apud Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 162
- 4 Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor pămîntești ale lui Mihai Viteazul*, București, 1920, p. 20
- 5 Arhiva M.St.M., dosar 943, vol. 3, fila 45
- 6 Idem
- 7 „Universul”, an XXXVIII, nr. 207, din 26.08.1920
- 8 Arhiva M.St.M., dosar 943, vol. 3, fila 147
- 9 „Universul”, XXXVIII, nr. 209, din 28.08.1920

DIN NOU DESPRE „MIRACOLUL” DE LA DUNKERQUE

Cartea binecunoscutului istoric belgian Henri Bernard, *Panorama d'une défaite. Bataille de Belgique - Dunkerque, 10 mai - 4 juin 1940* (*Panorama unei înfrîngerii...*) a reardus în actualitate discuția în jurul unui episod controversat al celui de-al doilea război mondial, despre care au fost avansate, după știința noastră, șase explicații.

Faptele sînt știute: la 24 mai 1940 Hitler a dat un ordin prin care a oprit înaintarea blindatelor germane (Halt-Befehl, ordinul de oprire), aflate în fața Dunkerque-ului, făcînd astfel posibilă evacuarea a 338 226 militari (după alte surse 336 427 sau 338 628 etc.), dintre care 215 131 britanici (Corpul expediționar britanic), restul francezi, un mic număr de belgieni și alți aliați,¹ sortiți altminteri anihilării sau captivității.

Pentru a explica rațiunile straniului ordin al lui Hitler, considerat de unii istorici drept „prima mare eroare strategică” a dictatorului nazist² au fost formulate mai multe explicații. Cea dintîi, de ordin politic, este cea mai răspîndită — deși, așa cum se va vedea, cea mai puțin plauzibilă; este explicația numită a „podului de aur” pe care Hitler l-ar fi oferit Corpului expediționar britanic pentru a se ajunge la încheierea păcii cu Marea Britanie. Potrivit acestei explicații, Hitler, preocupat să evite o confruntare de proporții cu Marea Britanie, a cărei existență, împreună cu imperiul ei colonial, le-ar fi considerat indispensabile, a vrut să cruțe onoarea britanică de o înfrîngere dezastruoasă, lăsînd astfel onoarea „colionului

intactă și dînd posibilitatea guvernului britanic să înceapă negocieri cu Germania.

Potrivit altei explicații, Hitler, care cunoștea nemijlocit, din timpul primului război mondial (luptase în Flandra), condițiile de teren (zonă mlăștinoasă cu multe canale), a considerat că blindatele nu puteau avea o acțiune eficientă și erau amenințate cu blocarea lor (în situația în care ele suferiseră pierderi mari sau se aflau într-o stare de uzură înaintată).

O a treia explicație pornește tocmai de la situația dificilă a blindatelor de care era nevoie pentru a doua etapă strategică a campaniei din Franța, înaltul Comandament al Wehrmacht-ului așteptîndu-se la intensificarea rezistenței în teritoriul francez.

Oprirea blindatelor — susțin alți istorici — a fost determinată de asigurările date lui Hitler de către H. Göring, comandantul aviației militare (Luftwaffe), potrivit căruia atacurile aeriene erau în măsură să împiedice evacuarea trupelor încercuite în perimetrul îngust de la Dunkerque.

Cunoscutul istoric britanic B.H. Liddell Hart a stăruit asupra alarmei provocate la contraatacul dat la 21 mai de englezi la Arras în flancul trupelor germane. Istoricul britanic, care ia în considerație și celelalte posibile motivații ale lui Hitler (terenul mlăștinos, păstrarea blindatelor pentru noua fază a campaniei din Franța, asigurările lui Göring), vede în contraatacul de la Arras principala cauză a deciziei lui Hitler („o puternică influență psihologică, într-un moment crucial”), dar con-

chide: „Cauza care l-a determinat pe Hitler să dea ordinul fatal cu privire la oprirea ofensivei nu va fi niciodată clarificată”³.

S-a invocat, de asemenea, ca motiv al ordinului din 24 mai 1940 dorința lui Hitler de a-și crușa blindatele pentru campania împotriva Uniunii Sovietice, pe care ar fi intenționat să o declanșeze chiar în cursul anului 1940.

Explicațiile monocauzale sînt de evitat, de regulă, tocmai prin caracterul lor exclusivist, astfel că în cercetarea factorilor care au determinat hotărîrea lui Hitler de a ordona oprirea blindadelor sînt de luat în seamă mai multe cauze.

Prima explicație este eliminată de directiva nr. 13 din 24 mai prin care Hitler ordona: „Sarcina aviației militare este de a înfringe orice rezistență a trupelor inamice încercuite, de a împiedica scăparea forțelor britanice prin Canal (Canalul Mîncii — n.n.) și de a asigura flancul de sud al Grupului de Armate”⁴. Oricine citește această directivă constată că nu e vorba în nici un fel de a lăsa Corpul expediționar britanic să scape de încercuire și încă pe un „pod de aur”, ci, dimpotrivă, din textul directivei se desprinde clar intenția conducătorului nazist de a zdrobi pe adversar. Că aceasta era intenția lui Hitler se constată și din bombardamentele de artilerie ordonate la 29 mai asupra pozițiilor și instalațiilor portuare de la Dunkerque⁵. Pentru a constrînge Marea Britanie să încheie pace — în condițiile voite de Germania nazistă — era necesar ca ea să fie privată de instrumentul său militar și nicidecum ca acest instrument să-i fie salvat și oferit!

Lesne de eliminat este și ultima explicație, cea care leagă ordinul de oprire a blindadelor de intenția de a declanșa agresiunea împotriva Uniunii Sovietice la sfîrșitul verii sau începutul toamnei anului 1940. Asemenea proiecte nu apar în surse decît după încheierea campaniei din Franța, deci nu este legitimă considerarea lor drept cauză a ordinului din 24 mai 1940.

Rămîn de luat în seamă celelalte explicații. Înainte de a le discuta, este necesar să fie cunoscută situația blindadelor germane. Străpungerea liniilor franceze realizată de trupele Wehrmacht-ului la Sedan (13 mai) a fost urmată de înaintarea rapidă a blindadelor spre vest, în direcția Canalului Mîncii. Avansul lor a fost atît de fulgerător, încît infanteria nu a putut ține pasul cu ele. Flancurile acestei „pene” înfipse în dispozitivul inamic erau foarte vulnerabile. Atacuri concomitente din nord și din sud ale forțelor franco-britanice ar fi putut să zdrobească blindatele germane atît de imprudent avansate. Atacul dat de Divizia 4 blindată franceză la Laon, condus de generalul Charles de Gaulle, dezvăluie slăbiciunile Wehrmacht-ului: cîteva din tancurile franceze pătrund pînă în apropierea punctului de comandă al generalului Heinz Guderian, comandantul Corpului XIX de Armată și artizanul străpungerii de la Sedan. Atacul francez l-a neliniștit pe Hitler. Uimit el însuși de succe-

sele fuigeratoare ale trupelor sale, dictatorul nazist se temea să nu piardă roadele victoriei, atît de repede venită. „Teribil de nervos”, după cum notează șeful statului major al armatei de uscat, generalul Franz Halder, fîhrerului „este frică de propriul său succes”⁶.

Temerile sale au fost sporite de contraatacul dat de trupele engleze la Arras (21 mai). Sub comanda generalului Giffard le Q. Martel, trei batalioane de infanterie, sprijinite de 74 care de luptă (din care 58 ușoare) contraatacă, înaintează 16 km și iau peste 400 de prizonieri. În rîndurile Diviziei SS „Totenkopf” (Cap de mort) au apărut semne de panică⁷. La statul major al Diviziei 7 blindate, comandată de Erwin Rommel, s-a crezut că cinci divizi britanice participau la contraatac, fiind pentru comandamentul german „un șoc psihologic” — așa cum scrie Henri Bernard. Pînă la acest 21 mai, diviziile panzer (blindate) acționau neîntăburat în masă și concentrate. De la această dată acțiunea în masă s-a încheiat. Atacul generalului Martel poartă în germene reușita reîmbărcării de la Dunkerque⁸.

Nesiguranța — trădată de nervozitate — a lui Hitler, asociată cu pierderile și uzura diviziilor blindate (unele ajunseseră la jumătate din efective) l-au determinat pe dictatorul nazist să devină receptiv la asigurările lui Göring că Luftwaffe (aviația militară) este în măsură să lichideze inamicul încercuit la Dunkerque (promisiune ce nu va putea fi onorată, Luftwaffe suferind primul ei eșec, înainte de cel decisiv, din bătălia Angliei, din toamna anului 1940).

Ceea ce se desprinde din analiza izvoarelor este că la baza ordinului din 24 mai nu s-au aflat rațiuni politice, ci strict militare. Ordinul a rezultat din evaluarea complet eronată a situației și a constituit o gravă greșeală strategică, dînd posibilitatea comandamentului britanic să salveze trupele încercuite la Dunkerque (Operația „Dynamo”). B.H. Liddell Hart scria cu dreptate despre decizia lui Hitler:

După lupte crîncene, forțele aliate se retrag de la Dunkerque (acvarela de Florin Creangă)

„Acțiunea lui a salvat forțele britanice când nimic nu le mai putea salva. Făcând posibilă salvarea lor, el le-a permis să se concentreze în Anglia, să continue războiul, să echipeze paza de coastă, făcând-o în măsură să sfideze amenințarea invaziei”⁹.

La originea „miracolului” de la Dunkerque s-a aflat, așadar, o gravă eroare a comandamentului hitlerist, cu importante consecințe de ordin strategic. Lupta popoarelor împotriva Reichului nazist, împotriva fascismului avea să ducă, în cele din urmă, la prăbușirea în 1945 a Germaniei hitleriste. O prăbușire grăbită cu cel puțin 200 de zile de lupta curajoasă a poporului român.

¹ O bună expunere a operațiunilor militare la Hans-Adolf Jacobsen, *Dunkirchen 1940 in Entscheidungsschlachten des zweiten Weltkrieges*, ed. H.-A. Jacobsen și Jürgen Rohwer, Frankfurt am Main, 1960, p. 7 și urm. Henri Bernard, *Panorama d'une défaite*, Paris-Gembloix, 1984, p. 154—156, da 198 315 britanici, 139 911 francezi, cărora li se adaugă belgieni și alți aliați; luând în considerare militarii evacuați înainte de 28 mai, se ajunge la un total de 366 162 militari (224 717 britanici și 141 445 aliați).

² Emile Wanty, *L'art de la guerre*, vol. 3, Verviers, 1968, p. 46.

³ B.H. Liddell Hart, *Strategia. Acțiunile indirecte*, București, Editura Militară, 1973, p. 243—244.

⁴ *Hitlers Weisungen für die Kriegführung 1939—1945*, ed. W. Hubatsch, München, 1965, p. 62.

⁵ Gert Buchheit, *Hitler der Feldherr. Die Zerstörung einer Legende*, München, 1965, p. 42.

⁶ H.-G. Dahms, *La deuxième guerre mondiale*, Paris, 1961, p. 80.

⁷ General Heinz Guderian, *Panzer Leader*, Londra, 1987, p. 114.

⁸ Henri Bernard, *op. cit.*, p. 105.

⁹ B.H. Liddell Hart, *History of the Second World War*, New York, 1971, p. 74—75.

■ C. FLORIN

TRADIȚII

ÎNSEMNUL TRICOLOR ÎN DACIA ROMANĂ

În Bibliotheca Bodmeriana, fundația Martin Bodmer, din Köln, se găsește unul din cele 11 manuscrise medievale ale Notitiei Dignitatum care poartă titlul oficial și complet de Notitia omnium dignitatum et administrationum tam civilium quam militarium, document redactat la sfârșitul secolului IV și începutul secolului V, ca listă oficială a administrației civile și militare din Imperiul roman din secolele IV—V.

Manuscrisul aflat în colecția prestigioasei biblioteci păstrează copia cunoscută, în limbajul exegetilor acestui text, sub indicativul M Monacensis Clm 10 291, manuscris copiat, se pare, pe la 1427.

În textul manuscrisului apar în dreptul fiecărei unități militare în funcțiune în secolul IV insigne specifice pe care le purtau sau după care erau recunoscute. O cercetare mai atentă a acestor *insignia* relevă faptul că în dreptul legiunilor V Macedonica și XIII Gemina — ca unități operative staționate în interiorul teritoriului și numite *legiones comitatenses* — se găsesc două embleme ale căror culori frapază prin succesiune și aranjament. Este vorba de succesiunea coloristică *roșu, galben*

și *albastru* care apare ca emblemă pentru legiunile comitatense Quinta Macedonica aflată pe frontul oriental și a XIII-a Gemina sau Tertiodecmani, cum este numită în text, unitate staționată în dioceza Thracia.

Este bine cunoscut faptul că aceste două legiuni au staționat în Dacia traiană, XIII Gemina la Apulum (Alba Iulia) și V Macedonica la Potaissa (Turda) între anii 106—274 și respectiv 168—274. Așa cum s-a demonstrat în repetate rânduri și cum o atestă descoperirile arheologice și epigrafice, cele două unități au devenit, practic, structuri militare în principal din rîndurile populației dace autohtone, aflată, și în acest fel, prin serviciul militar de 20 de ani, în intensul și acceleratul proces de împletire a celor două civilizații materiale și spirituale — dacă și romană. Numeroasele inscripții cu nume de autohtoni daci în cadrul legiunilor o dovedesc pe deplin.

O dată cu retragerea parțială a armatei și administrației romane din provincia Dacia, datorită deteriorării situației strategice generale, cele două legiuni au fost repliate în sudul Dunării — la Ratiaria (Arçar) și,

respectiv, Oescus (Ghigen). Prin intermediul capetelor de pod, menținute la nord de fluviu, ele au păstrat trainice și neîntrerupte legături cu noul popor format prin conviețuirea de secole a dacilor cu romanii și din rîndul căruia proveneau.

În decursul secolului IV, din legiunile dacice, prin fracționări și dislocări repetate de detașamente, cu prilejul diverselor evenimente, au luat naștere, pe lângă cele două unități care au continuat să staționeze pe Dunăre, alte unități operative de interior (*legiones comitatenses*), menționate în documentul amintit, dar care păstrează exact denumirea unității de bază din care s-au desprins. Semnificativ este și faptul că trupele din secolele IV—V păstrează multe elemente de heraldică sau simbolică, elemente care au circulat în epoca anterioară. Este sugestiv, pe de altă parte, că din multitudinea de insignia, singurele cele ale legiunilor dacice păstrează aranjamentul culorilor în succesiunea roșu-galben-albastru. Aceste trei culori au putut deci circula și în secolele II—III ca emblemă specifică a celor două unități a căror existență se identifică, practic, cu provincia Da-

cia.

Bogățiile solului și subsolului Daciei bine cunoscute, atât de apreciate și citate în întreaga lume antică, puteau satisface din plin cerințele interne de consum, o bună parte fiind destinate exportului spre alte provincii și spre capitală. Dintre aceste numeroase și abundente roade ale pământului dac, cele mai cunoscute le reprezentau fără îndoială aurul din minele subterane ale Munților Apuseni, extras cu atita trudă și sacrificii de autohtonii daci și mineri coloniști, grânele, holdele bogate fiind faimoase încă de pe vremea lui Alexandru Macedon, apele, rețeaua de riuri împreună cu

Dunărea oferind nu numai o inepuizabilă sursă de hrană, ci și căi accesibile și ieftine de negoț și de transport, vița de vie, resursă în care Dacia devenise bine cunoscută încă din mileniul I î.e.n. Aceste mari și importante bogății care au făcut faima Daciei și mai târziu în evul mediu a celor trei țări românești Transilvania, Moldova și Muntenia, au putut servi drept emblemă cu o specificitate aparte, aceea a reprezentării unitare a resurselor inepuizabile ale pământului dacic.

Roșul, simbolizând atât jertfele pentru apărarea vetrei străbune, cit și rodul viței, apoi galbenul aurului și grinelor dacice, albastrul apelor

— iată tricolorul înmănunchat și păstrat pe emblemele celor două țări dacice.

Simbolistica celor trei culori reprezentând Dacia, preluată în heraldica din secolele IV—V, va străbate veacurile, ea reprezentând pentru poporul român în lupta pentru unitate, independență și continuitate statală o idee-forță menită să catalizeze toate energiile naționale, ajungând să fie reinscrisă pe steagurile revoluției de la 1848 și unirii ca pecete inconfundabilă a virtuților și perenității românești.

■ MIHAIL ZAHARIADE

AUREL VLAICU — PIONIER AL AVIAȚIEI ROMÂNEȘTI ȘI MONDIALE

General-maior dr. ing. ȘTEFAN ISPAS

Aurel Vlaicu — un român pe care istoriografia nu l-a prezentat totdeauna la nivelul marilor sale vocații științifice și tehnice, al aptitudinii sale de constructor și temerității sale de stăpîn al aerului manifestate la începutul acestui secol — s-a născut la 6 noiembrie 1882 în familia lui Dumitru și Ana Vlaicu, țărani români de la Bințiș, sat în lunca hunedoreană a Mureșului. Crescut în disciplina muncii și a mărețelor idealuri într-o unitate națională, Aurel Vlaicu a urmat drumul vocației sale pentru mecanică, fiind alături cu inima de patrioții români care militau pentru împlinirea visului secular al Marii Uniri.

Încă din perioada studiilor liceale la Orăștie și a studenției la politehnicele din Budapesta și München, Vlaicu a fost atras de ideea zborului și a realizat câteva aeromodele, dintre care unul se păstrează și astăzi la Universitatea din München. Spiritul său inventiv îl ajută încă de pe timpul în care își îndeplinea stagiul militar să conceapă un zmeu, studiat atent din punct de vedere aerodinamic, astfel încît să poată sustenta și menține stabil un aparat fotografic. Dispozitivul a servit în cadrul unei aplicații militare pentru a fotografia „navele” inamice. În același an, 1907, inginerul Vlaicu a construit, cu mijloace modeste și cu ajutorul fratelui său Ion, un planor cu care și-a verificat concepția sa constructivă și a făcut o serie

de încercări de zbor care i-au clarificat numeroase probleme de aerodinamică experimentală și de rezistență a structurii, absolut necesare în proiectarea viitorului său avion. Acesta a fost construit, ulterior, la Arsenalul Armatei, într-un timp record — mai puțin de un an și jumătate. Aparatul „Vlaicu I” a permis constructorului său ca, la 17 iunie 1910, să efectueze deasupra cîmpului de la Cotroceni — atunci inaugurat ca aerodrom — zborul de încercare al primului avion conceput și construit integral pe pămîntul patriei noastre. La scurt timp, va realiza un nou aparat, perfecționat, „Vlaicu II”, un adevărat ansamblu de idei și soluții originale în premieră mondială, dintre care multe își păstrează și astăzi valabilitatea, intrînd definitiv în patrimoniul de realizări ale aerodinamicii mondiale.

În ediția din 1911 a lucrării „Aeroplanul Vlaicu”, premiată de Academia Română, în introducere, genialul constructor începe cu expresia „Sic itur ad astra” (Așa vom ajunge la stele), după care arată că „A imita vulturul care se pierde în albastrul cerului a fost din cele mai vechi timpuri o vîedorință a omului, legat prin legea gravitației universale de pămîntul pe care s-a născut. Problema zborului artificial cu aparate mai grele decît aerul abia rezolvată, merge cu pași uriași pe calea progresului. Iar noi, umili soldați ai acestei idei, nu

dorim altă răsplătă decît conștiința de a fi ajutat la desăvîrșirea ei. Cunoașterea legilor aerului e complementul indispensabil al tuturor celor ce voesc a construi aparate de zburat și rezultatele ce din parte-mi am obținut, de la început, cu aeroplanul meu, se datoresc în întregime experiențelor și încercărilor anterioare, precum și studiului aerodinamicii ce am făcut cu cîțiva ani în urmă".

Aurel Vlaicu și-a închinat întreaga sa viață aviației și progresului omenirii, așa cum singur o mărturisește: „M-aș socoti răsplătit cu prisosință pentru cei patruzeci și cinci de ani de muncă, de teamă și de speranță, dacă aș ști că am făcut ceva, cît de puțin pentru progresul științei și pentru fericirea oamenilor".

Studiind toată literatura de specialitate și construcțiile contemporane lui, Vlaicu nu a copiat, ci a imaginat și materializat soluții constructive originale, unele din ele fiind preluate imediat, altele mai târziu și devenite apoi idei de bază în dezvoltarea patrimoniului aviației mondiale. Astfel, el consideră avionul ca „un plan care progresaază în aer cu un unghi de incidență și o viteză suficientă spre a fura rezistenței acestui fluid forța necesară susținerii", dînd în felul acesta definiția științifică a forței portante, pe care un aviator contemporan, căpitanul Ferber, o caracteriza metaforic: „portanța e o floare ce naște din viteză". Definind viteza drept „condiție sine qua non de stabilitate", Vlaicu a prevăzut realizarea unei viteze variabile prin mărirea sau micșorarea suprafețelor de plutire — fenomen care, în multe privințe, este folosit astăzi sub forma aripii „cu geometrie variabilă" a avioanelor celor mai moderne.

Inventatorul român a experimentat printre primii folosirea aliajelor de aluminiu în construcțiile de aviație, exploatarea buna lor rezistență la compresiune și greutatea redusă, și a introdus pentru prima oară ampenajul orizontal în față, avionul lui putînd executa viraje cu o rază foarte mică, fapt ce a surprins pe mulți specialiști ai timpului.

Aurel Vlaicu se înscrie cu prioritate la noi (a doua țară din lume) și în privința utilizării mijloacelor de zbor în scopuri militare. În luna septembrie 1910, a participat cu avionul său la manevrele militare generale ale armatei române, îndeplinind mai multe misiuni. În cursul executării uneia din acestea, zburătorul român a reușit să atingă înălțimea de 500 metri, durata de zbor fiind de 30 de minute. În aceeași lună a transmis într-un zbor cu avionul său, pentru prima dată, un ordin al comandamentului militar din Muntenia către comandamentul din Oltenia, dislocat la Piatra Olt.

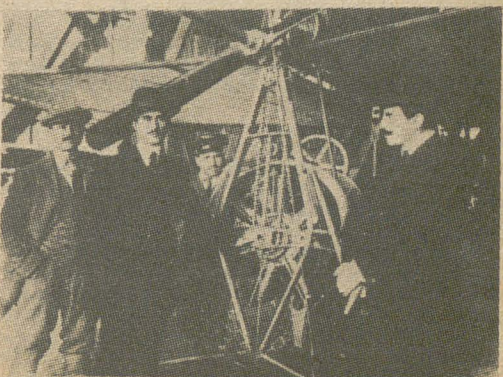
Valoarea națională și mondială a operei lui Aurel Vlaicu este confirmată prin aprecieri elogioase din partea contemporanilor.

Marele istoric Nicolae Iorga spunea: „Se uita bărbați politici, se uita scriitorii de renume. Pe el însă nu-l vom uita. Oricînd îndrăzneala omească va smulge aiurea succese strălucite naturii învinse, nu vom privi cu invidie pe acel învingător, ci vom zice cu mîndrie: «Și noi am avut pe Vlaicu»". Ion Luca Caragiale, după ce l-a văzut zburînd, cu ocazia sărbătoririi semicentenarului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA), la Blaj, în 1911, i se adresa: „Ești cel mai mare geniu al po-

porului nostru, băiete. Să trăiești! Avem și noi cu cine să ne mindrim". **Cu același prilej, un martor ocular arăta:** „Cîmpul pe care odinioară patruzeci de mii de țărani au ascultat cuvîntul de deșertare al lui Bărnuză a primit a doua consacrare istorică. De astă dată aproape 30 de mii de țărani și orașeni, veniți din toate unghiurile româniei, au privit, aci nedumeriți, aci extaziați, mișcarea eroică a îndrăznețului aviator care cu aripi create de geniu lui a izbutit să zboare deasupra pămîntului, care robește pe om. Dacă Bărnuză a propovăduit în 1848 libertatea, azi Vlaicu a reușit să realizeze cel mai strălucit simbol al eliberării... După cum Românii au fost aceia care au pus cei dintîi piciorul pe pămîntul Transilvaniei, tot astfel providența a vrut ca un Român să puie cel dintîi stăpînire pe aerul (cerul) Transilvaniei". **Cu ocazia premierii de către Academia Română a lucrării „Aeroplanul Vlaicu", Spiru Haret a spus, printre altele:** „Într-o știință cu totul nouă care încă nu a ieșit din faza încercărilor... Vlaicu are meritul de a fi realizat un aparat care întrunește într-un grad înalt avantajele obținute de alți aviatori, pe lîngă cele care sunt speciale numai pentru aparatul d-sale..." Ziarul vienez „Die Zeit" scria cu ocazia concursului de la Aspern din 1912: „Inginerul român Aurel Vlaicu a făcut senzație cu avionul său, care este un monoplan, o construcție plină de gingășie", iar „Neue Freie Presse" aprecia: „Tîrîrul și extraordinar de talentatului român Vlaicu nu e un simplu pilot, ci și un constructor genial".

Aurel Vlaicu a trecut prin viața-i scurtă, de numai 31 de ani, ca un suveran al științei aplicate și al curajului apreciat de contemporani. La funeraliile care au avut loc la Bellu, la 17 septembrie 1913, ministrul de război a spus: „Vin să-i depun pe piept „Virtutea Militară". Acesta este ordinul care se dă numai bărbăților înzestrați cu cele mai înalte calități. În numele armatei, care te plînge, îți aduc ultimul nostru salut, iar părinții să nu piardă curajul, să fie fericiți și mîndri că au avut un fiu ca tine".

Genialul constructor și aviator român (al doilea din stînga), lîngă avionul său

NICOLAE IORGA *profesor la Școala Superioară de Război*

În existența sa centenară — se împlinesc la 8 august 1989 o sută de ani de la înființare — Școala Superioară de Război (azi Academia Militară), cea mai înaltă instituție de învățământ superior militar din România, a avut printre cadrele sale didactice, alături de profesorii militari, personalități de seamă ale culturii și științei românești, între care Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți.

Prezența marelui savant Nicolae Iorga la pupitul cursului de istorie națională și universală din Școala Superioară de Război nu a fost nici întâmplătoare și nici efemeră; ea a durat peste trei decenii, până la tragicul său sfârșit din noaptea de 27/28 noiembrie 1940.

Tinărul savant Nicolae Iorga a fost solicitat să conferențieze la Școala Superioară de Război începând cu anul de învățământ 1907—1908 (promoția a 19-a, 1907—1909), pentru cursul numit din 1909 „Învățăminte din istoria politică generală”¹, iar ulterior, după 1918 „Istoria generală (universală) și istoria românilor”² sau, pe scurt, „Istoria universală”, în fapt un curs de istorie a poporului român în conexiune cu istoria lumii, cu precădere europeană, accentuându-se permanent asupra realităților istorice din sud-estul Europei. Un curs asemănător, intitulat „Arta militară la români”, cu o structură și problematică adecvată, a fost predat în primul deceniu de activitate al Școlii Superioare de Război de către Bogdan Petriceicu Hasdeu³.

Cursurile predate de Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război în anii premergători primului război mondial au fost în majoritatea lor tipărite „pentru folosul elevilor săi” și atestă analiza profundă a unor probleme aflate la ordinea zilei: Chestiunea Rinului, în 1912; Chestiunea Dunării, în 1913; Chestiunea Mării Mediterane, în 1914 ș.a.⁴

Din această perioadă — a legăturilor de început ale lui Nicolae Iorga cu viitoarele cadre de conducere ale armatei române — s-a născut ideea, materializată în scurt timp, a prestigioasei lucrări *Istoria armatei românești*, tipărită în două volume: primul („până la 1599”), la Vălenii de Munte, în 1910, iar al doilea („de la 1599 până în zilele noastre”), la București, după primul război mondial, în 1919. Ambele volume au fost reeditate, în anii 1929—1930, de către Ministerul de Război, tipografia „Datina românească” (Vălenii de Munte).

În prefața la ediția a doua, Nicolae Iorga menționa: „După douăzeci de ani și mai bine reapare o carte din care ofițerii noștri au putut culege atunci o informație nouă. Aș fi foarte bucuș dacă în lupta și în jertfa lor ar fi fost o urmă din această cetire”⁵.

Începând cu anul 1918, datele de arhivă permit o informare mai largă cu privire la activitatea lui Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război. Întrerupte în perioada primului război mondial, cind cadrele de comandă, cadrele didactice militare și ofițerii-elevi au fost repartizați ca ofițeri de stat major în diferite comandamente, cursurile sînt reluate la 1 octombrie 1918 în localul Liceului Militar din Iași (azi Spitalul Militar Iași), în temeiul înaltului Decret nr. 2199 din 22 august 1918⁶. În toamna aceluiași an, Școala Superioară de Război revine la București. Într-un document din martie 1919 privind profesorii și cursurile ce se predau în Școala Superioară de Război, la cursul „Istoria Generală (universală) și istoria Românilor” este menționat „Domnul Profesor

Nicolae Iorga, profesor universitar”⁷. O precizare identică este cuprinsă și în Decizia Ministerului de Război nr. 649 din 9 decembrie 1919, pentru anul de învățământ 1919—1920 (promoția a 27-a, 1919—1921), care a început la 1 decembrie⁸. De asemenea, prin adresa nr. 2499 din 22 noiembrie 1919 profesorul Nicolae Iorga era solicitat să participe „în ziua de 25 noiembrie ora 10 la conferința plenară a comisiei de învățământ (...) pentru a face un schimb de vederi cu Direcțiunea asupra modului cum va funcționa școala, a discuta programele analitice și a lua cunoștință de orarul și programul pe prima lună de curs”¹⁰.

Lețiile prezentate de Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război au fost în majoritatea lor tipărite ca atare sau au constituit substanța unor cărți de mare interes, incluse în opera științifică a ilustrului savant, cum este cazul lucrării *Istoria românilor prin călătorii*. Alte conferințe — „Leții ținute la Școala de Război de N. Iorga” — au fost tipărite sub variate titluri, unele cu genericul „Prolegomene de la o istorie universală” între care: *Chestiunea Ocenelor*, în 1911; *Dezvoltarea așezămintelor politice și sociale ale Europei*, în trei volume, în anii 1920—1922, *Românii în străinătate de lungul timpurilor*, în 1935, *Stări sufletești și războaie*, în 1939. Oameni reprezentativi în purtarea războaielor (cursul din 1937, apărut postum în 1943, cu o prefață de Gheorghe I. Brătianu) ș.a.

Nicolae Iorga, în calitatea sa de profesor la Școala Superioară de Război, s-a bucurat de o înaltă apreciere, stimă și recunoștință din partea Ministerului de Război, a conducătorilor școlii, a cadrelor didactice și a peste 25 de promoții de ofițeri-elevi. În „Omagiul Școlii Superioare de Război pentru Domnii profesori civili”, ocazionat de sărbătorirea semi-centenarului instituției, Nicolae Iorga este situat în fruntea unei liste cu 57 profesori, nominalizați în ordine alfabetică, dintre care 34 cadre didactice universitare: Simion Mehedinți, Mihail Manoilescu, Grigore Trancu-Iași ș.a. Acești distinși reprezentanți ai culturii românești — se arată în amintitul Omagiu — au luat parte și continuă să colaboreze — într-o adevărată armonie sufletească și intelectuală cu profesorii militari ai Școlii — la formarea conducătorilor Oștinii noastre. Datorită muncii pe care au depus-o în slujba Școlii și luminei ce au răspîdit, armata de ieri a îndeplinit idealul național, iar cea de azi va fi oricînd gata să apere cu singele ei tezaurul ce i s-a încredințat”¹¹.

Fără îndoială că un moment deosebit a fost acela din toamna anului 1938, cînd ilustrul savant, la deschiderea cursului său, i s-a conferit din partea conducerii Școlii Superioare de Război insigna „Alere flammam”, distincție ce se acordă cadrelor didactice cu o îndelungată activitate în cadrul școlii. Presa, îndeosebi cea militară, a consemnat uneori cu amănunte importante pentru noi acest eveniment. „Marți 15 Noiembrie la amiază, d. prof. N. Iorga și-a inaugurat în sala „Dallès” cursul său de istorie universală la Școala Superioară de Război. D. general Ilie Șteflea, directorul școlii, a înmînat d-lui prof. N. Iorga, insigna de profesor „Alere Flammam”, cea mai înaltă distincție a acestei instituții de cultură militară, la care d. N. Iorga profesează de peste 30 de ani. Au luat parte d. col. Gheorghe Gh. directorul de studii, întreg corpul profesoral și elevii școlii”¹².

Insigna „Alere flammam”, conferită savantului român din partea conducerii Școlii Superioare de Război

Cu acest prilej generalul Ilie Șteflea a rostit o amplă și vibrantă cuvîntare. Adresîndu-se marelui savant, directorul Școlii Superioare de Război sublinia: „Trebuie să rămîneți al nostru, trebuie să rămîneți totdeauna al acestei școli, fiindcă sînteți creatorul și păstrătorul patriotismului la noi în țară. Vă iubim țara cu singele dumneavoastră, o iubim cu știința dumneavoastră, de aceea iubirea dumneavoastră este adîncă, este adevărată, este exclusivă. Ostașii, pentru a învinge, au nevoie de hrana iubirii de țară, tot așa cum au nevoie de arme, de muniții și de instrucție militară. Și dumneavoastră n-ați pierdut nici o ocazie ca să arătați, foștilor elevi ai Școlii Superioare de Război, și tuturor acelor care au știut să vă citească, tuturor acelor care au știut să vă asculte, că numai istoria țării ne poate alimenta fără încetare iubirea de țară”¹³.

Vădit emoționat, ilustrul savant a mulțumit pentru atenția acordată, spunînd că această înșignă îi amintește îndeplinirea datoriei sale „față de țara și de neamul românesc”¹⁴.

Cine ar fi crezut atunci că la numai doi ani, în cumplita noapte de 27/28 noiembrie 1940, profesorul, istoricul fără egal al românilor, patriotul înflăcărat și antifascistul intransigent care a fost Nicolae Iorga se va prăbuși, asemenea unei uriașe biblioteci, cum spune poetul, sau asemenea unui falnic brad bătrîn, cum el însuși a spus-o în acele zile, sub gloanțele de neiertat ale „echipei morții” legionare — unealtă ucigașă manevrată din capitala celui de-al treilea Reich — spre rușinea și blestemul tuturor veacurilor!

Pentru armata română, a fost, este și va fi o mare cinste faptul că timp de peste 30 de ani, mai mult de jumătate din viața sa, istoricul și savantul Nicolae Iorga s-a aflat, ca

profesor, la pupitrul celei mai înalte instituții de cultură militară din țara noastră, mobilizînd energiile, gîndirea și simțirea patriotică a zeci și zeci de ofițeri ai armatei române, așa cum a făcut-o cu un popor întreg, în aceeași perioadă de timp, vizînd să realizeze „acea solidaritate națională în care vedea chează dezvoltării viitoare a României”¹⁵.

■ Locotenent-colonel AUREL PENTELESCU

¹ *Istoricul Școlii Superioare de Război (1889-1939)*, București, 1939, p. 168

² Arh. M.Ap.N., fond 6569, dosar 18, f. 39

³ *Istoricul Școlii Superioare de Război*, p. 118

⁴ Barbu Theodorescu, Nicolae Iorga (1871-1940), *Bibliografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, Editura Militară, București, 1976, p. 137-138

⁵ Apud Nicolae Iorga, *Istoria armatei românești*, ediție îngrijită de N. Gheran și V. Iova, Editura Militară, București, 1970, p. 17

⁶ Nicolae Iorga, *Istoria armatei românești*, vol. I, ediția a II-a Editura Ministerului de Război, București, 1929, p. 3

⁷ Arh. M.Ap.N., fond 6569, dosar 6, f. 1

⁸ Ibidem, dosar 18, f. 39

⁹ Ibidem, f. 42

¹⁰ Ibidem, f. 4

¹¹ *Istoricul Școlii Superioare de Război*, p. 381-383

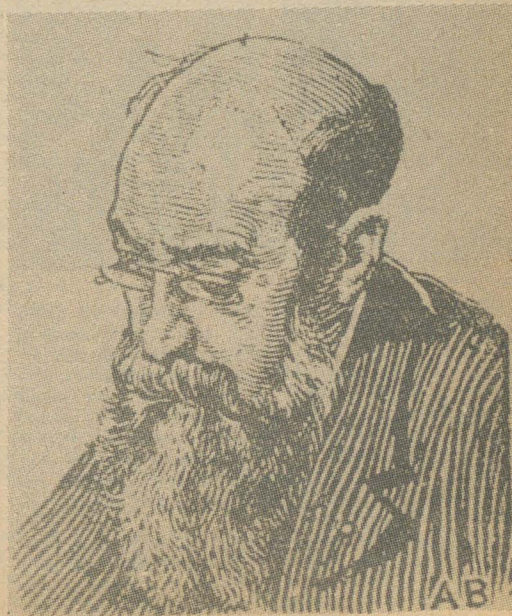
¹² „Revista subofițerilor”, anul XXIV, nr. 269, 270, 271, oct.—nov.—dec. 1938, p. 17

¹³ Ibidem, p. 19

¹⁴ Ibidem, p. 19-20

¹⁵ Al. Zub, Nicolae Iorga (Note epistolare) în vol. Nicolae Iorga. *Omul și opera*, Editura Junimea, Iași, 1971, p. 191

Marele istoric s-a aflat timp de peste trei decenii ca profesor la catedra celei mai înalte instituții românești de cultură militară

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU (1654—1714)

— 300 de ani de la urcarea pe tron —

La trei secole depărtare de toamna anului 1688, cind în scaunul princiar de la București, la moartea lui Șerban Cantacuzino (1678—1688), o adunare de stări înălțase pe Constantin Brâncoveanu (28 octombrie 1688—24 martie 1714), perspectiva istorică militară asupra guvernării acestuia relevă mai clar valoarea domniei sale.

Victorios în lupta de la Zărnești (11/21 august 1690), alături de otomani, tătari și pretendentul Imre Tököly, vodă Brâncoveanu a izbutit să nu angajeze țara nici în marele război dintre Sfînta Ligă și imperiul sultanilor (1684—1699) și nici în conflagrația nordică (1700—1721), ambele intersectînd și vizînd spațiul românesc. Narațiunea cronicărească oficială a logofătului Rădu Greceanu, precumpănitoare înșiruire de drumuri și popasuri domnești, de preocupări gospodărești și ctitoricești, cu bucurii și tristeți familiale, dar în spatele

căreia palpită și creează un popor, conturează fin chipul domnului păcii. „Monarhia culturală” a principelui Constantin Basarab Brâncoveanu — după caracterizarea lui Nicolae Iorga¹ — reprezintă deopotrivă apogeul vechiului regim și o culme a strategiei românești. În gravul, covîrșitorul context internațional al vremii, domnul și consilierii săi au păstrat nealterat statutul european al țării, înîrînd în considerabilă măsură, pe plan politic și cultural, existența celorlalte două principate, actele programatice brâncovenești neuitînd nici românitatea dobrogeană, macedoneană și nici celelalte popoare supuse turcocrăției.

Înainte de eșuatul asediu al Vienei (1683), pe harta Europei blocul celor trei principate părea o peninsulă înclăstă de imperiul Semilunei. În mai puțin de un deceniu întregul peisaj geopolitic se schimbă, refluxul otoman fiind înde-

aproape urmat de „eliberatorii” imperiali romano-germani și de polonezi. „Încă opintie nemîi să facă Dunărea hotar”², marca nu fără maliție Ion Neculce, iar războinicii rigă poloni Jan Sobieski făcea să reinvie gîndurile de cucerire ale lui Ioan Albert, tragic sfîrșite în Codrîi Cosminului.

Constantin Brâncoveanu adusese cu sine la cîrma țării bogata experiență politico-militară cîștigată în campaniile de la Cehrinul îndepărtatelor stepe nord-pontice și pînă la Viena supremului efort cuceritor otoman. Sol la Poartă (1681) cu misiunea secretă de a pregăti insurecția generală pentru eliberarea popoarelor din Peninsula Balcanică, el a fost marele spătar al oastei țării tocmai în anii fierbinți 1682—1688. Lui Brâncoveanu i se adăuga informația europeană și diplomația stolnicului Constantin Cantacuzino și, mai presus de toate, deplina încredere a tuturor în cîrmuirea sa.

Înconjurat de curtea sa cu ierarhia ecleziastică în frunte cu mitropolii Theodosie din Veștemul Sîbiului, apoi Anthim Ivireanu, și cu marile familii ale țării Brăiloiu, Brezoiu, Bujoreanu, Ciorogirleanu, Cîndescu, Corbeanu, Crețulescu, Fărcășanu, Filipescu, Golescu, Grădișteanu, Greceanu, Izvoranu, Leurdeanu, Năsturel, Obedeianu, Popescu din Vlașca și Popescu din Greci, Rudeanu, Știrbei, Urdăreanu, Văcărescu, Vlădescu și, firește, rudele sale materne, Cantacuzinii — în vîtățul stolnic Constantin, marele spătar Mihai, unchi săi — Constantin vodă Brâncoveanu a promovat o politică de subtil echilibru, contrabalansînd și anulînd reciproc, diplomatic și militar, imperialismele rivale. Cu o neasemuită capacitate de evaluare a forței reale ostășești, neimpresionat de propagandele interesate, nici de sentimentalele impresii de moment, principele a reușit să elibereze teritoriul țării de orice prezență militară străină (1689—1690) și să-l ferească în anii următori de a mai deveni teatru de acțiuni războinice. Fructele acestei politici se vor culege în cursul negocierilor de la Carlowitz (Karlovač), admirabilă conexiune între interesele Curții de la București și diplomația lui Alexandru Mavrocordat Exaportul, de altfel o rudă domnească.

Nu mai puțin demnă de interes este atitudinea politică și militară a domnului român în fața confruntării ruso-otomane din anii 1711, parte a războiului nordic. Din tabăra oastei țării, de la gura Uralților, vodă Brâncoveanu a evitat angajarea pripită, decelînd iminența dezastrului unei campanii susținută cu precădere de prestigiul victoriei de la Poltava și disprețuitoare față de orice logistică.

În acei ani ai uneia din cele mai grave crize politico-militare europene, temeiurile strategiei brâncovenești stau în prosperitatea țării, rezultatul unei gospodării chibzuite, unei guvernări luminate propovăduitoare a civilizației — ceea ce acesta este sensul „monarhiei culturale”.

Personalitatea lui Constantin Brâncoveanu — aureolată de martirajul din 15/26 august 1714 — întruchiează „domnia cu pace”, model politic de guvernare și strategie, preluat de Mavrocordați³, și a cărui rațiune ultimă era libertatea și în-

■ SERGIU IOSIPESCU

1. Vezi N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VI, București, 1938, p. 388—484.
2. Ion Neculce, *Opere*, ed. Gabriel Ștrempel, București, 1982, p. 396.
3. *Istoria militară a poporului român*, vol. III, București, 1986, p. 420—423.

Mari comandanți

Generalul DAVID PRAPORGESCU (n. 10 decembrie 1865, Turnu Măgurele — m. 30 septembrie 1916, Coți). Reangajat în armată după satisfacerea stagiului militar, urmează cursurile Școlii militare de ofițeri, terminând pe primul loc și fiind înaintat la gradul de sublocotenent. Absolvă apoi cu rezultate excepționale școlile speciale de cavalerie din București și de la Saumur (Franța). Datorită prodigioasei activități desfășurate ca profesor la Școala de ofițeri de infanterie și cavalerie din București (1903—1909) și șef de stat major al Inspectoratului general al armatelor, în aprilie 1916 a fost avansat general de brigadă. I s-a încredințat comanda Diviziei 20 infanterie. Conduce apoi acțiunile Detașamentului „Lotru” în Valea Otlui, reușind să respingă atacurile Regimentului alpin german, să înlesnească și să protejeze regruparea Grupului „Olt”. Pentru calitățile sale deosebite, „acest soldat de elită, cu frumoase însușiri sufletești și profesionale” — cum îl caracterizează istoricul C. Kirilescu — este numit la comanda Corpului 1 armată ce acționa în aceeași zonă. Eforturile disperate ale inamicului de a străpunge dispozitivul trupelor române de pe valea Otlui și a pătrunde mai departe la sud de Carpați au întâmpinat rezistența eroică a forțelor apărării conduse cu competență și iscusință de generalul Praporgescu, pentru că în concepția sa „nimeni nu mai are dreptul să dea un pas înapoi, nimănui nu-i mai este îngăduit să șovăiască, ci, agățându-ne cu îndrăjire de munții care

ne-au ajutat și ferit întotdeauna, să învingem sau să murim cu glorie pentru Patrie”. Ofensiva germană a fost oprită pe Valea Otlui.

La 30 septembrie 1916, pe când inspecta poziția înaintată ocupată de trupe din Divizia 23 infanterie de la Coți, generalul David Praporgescu a fost rănit mortal de un obuz al artileriei inamice. „Nu slăbiți credința, a noastră e izbândă!” au fost ultimele cuvinte ale primului general român căzut în războiul din 1916—1918. Pe bună dreptate, Nicolae Iorga aprecia că „trecerea lui pe ultimul drum impunea pretutindeni o tăcere respectuoasă”. Pentru că numele generalului David Praporgescu s-a înscris pentru totdeauna în panteonul eroilor neamului.

Generalul ION DRAGALINA (n. 8 decembrie 1860, Caransebeș — m. 24 octombrie 1916, București). Descendent al unei vechi familii de grăniceri din Banat, Ion Dragalina a absolvit școala de cadeți din Timișoara și apoi Academia de război din Viena, fiind înaintat la gradul de sublocotenent în 1880 și încadrat la Regimentul 43 infanterie din Caransebeș. La 1 decembrie 1887 a demisionat din armata austro-ungară, a trecut Carpații și s-a înrolat în rîndurile armatei române. Locotenent în 1888, maior în 1899, colonel în 1911, general de brigadă în 1915, a fost numit comandantul Diviziei 1 infanterie la 1 iulie 1916, iar după numai trei luni comandantul Armatei 1 române. Calitățile deosebite ale generalului Dragalina — excelența pregătire militară, conștiinciozitatea, meticulozitatea, bunul obicei de a lua hotărâri numai în urma unei analize lucide, exacte, care să țină seama de toți factorii — au asigurat succesul acțiunilor de luptă ale trupelor comandate de el. În războiul de eliberare și reintregire națională a luat parte la luptele Grupului „Cerna” (august—octombrie 1916) și în bătălia de la Jiu (octombrie 1916). Adept al ofensivei, a impus apărării executarea de contraatacuri de flanc și front prin surprindere, cu exploatarea judicioasă a avantajelor terenului. Adresându-se trupelor de sub comandă prin ordinul de zi nr. 35 din 11 octombrie, generalul Dragalina spunea: „Ofițeri și soldați ai Armatei 1 române. Din acest moment am luat comanda armatei și cer imperios de la toți, de la general

la soldat, apărarea cu viața a sfîntului pămînt al țării noastre, apărarea vetrei strămoșești și a cîstei numelui de român”. Prin măsuri ferme și adecvate a reușit să stabilizeze frontul Armatei 1, impulsînd pregătirile în vederea trecerii la contraofensivă. Victoria de la Jiu a închis temporar o arteră principală de penetrare a inamicului la sud de Carpați.

În dimineața zilei de 12 octombrie, generalul Dragalina inspecta trupele și pozițiile din defileul Jiului, îmbărbătîndu-și ofițerii și soldații din subordine. Aflat în apropierea liniei de contact, este grav rănit de focul unei mitraliere dușmane. Eva-

General de brigadă Ion Dragalina

cuat și operat, generalul erou a încetat din viață la 24 octombrie 1916 la Spitalul militar din București. Era al doilea general român căzut pe cîmpul de luptă. „Dar mine, cînd Banatul lui părintesc va fi carne din trupul României biruitoare — scria Nicolae Iorga — vom ridica pe locul unde el a fost dăruit neamului statuie de bronz”.

Generalul HENRI MATHIAS BERTHELOT (n. 7 decembrie 1861, Feurs — m. 28 ianuarie 1931, Paris). Absolvent al Școlii Militare Saint Cyr în 1883, apoi al Școlii Superioare de Război de la Paris în 1890, H.M. Berthelot a urcat treptele ierarhiei militare pînă la gradul de general de divizie. Între anii 1913—1914 a fost subșef al Marelui Stat Major al armatei franceze, și după declanșarea primului război mondial a ocupat succesiv funcțiile de comandant al „Sectorului Soissons” (1914—1915), al Diviziei 33 infanterie rezervă (1915), al corpurilor 3 și 32 armată (1915—1916). A fost principalul colaborator al mareșalului F. Joffre în elaborarea planului francez de operații („Ipoteza XVII”) fondat pe principiul „ofensivă pînă la ultima resursă umană”. S-a distins în luptele de la frontierele nordice ale Franței (august 1914), în bătăliile de la Marna 1 (5—12 septembrie 1914), Soissons (12—14 ianuarie 1915),

General de brigadă David Praporgescu

Champagne (22 septembrie—15 octombrie 1915) și Verdun (12 martie—10 iunie 1916).

În conformitate cu prevederile convenției militare încheiate de România cu puterile Antantei, generalul Berthelot a fost trimis la București în octombrie 1916, ca șef al unei misiuni militare. Consilier al Marelui Cartier General Român, el a contribuit la pregătirea bătăliei pentru București (29 noiembrie—3 decembrie 1916), după care a participat activ la refacerea armatei române retrase în Moldova și la elaborarea planurilor de operații din vara anului 1917. Profund impresionat de virtuțile ostașilor români, generalul Berthelot scria în ziarul „România” din 24 august 1917: „Poporul român posedă până la cea mai înaltă treaptă calitățile esențiale ale unui soldat, acelea care constituie armatele de elită: bravură, spirit de disciplină, energie, în sfârșit, un fierbinte patriotism... Armata română

General Henri Berthelot

este completă și o putem considera ca având la un efectiv egal aceeași putere ofensivă ca oricare dintre armatele aliate”.

Reintors în Franța (mai 1918), generalul Berthelot a fost trimis în S.U.A. cu altă misiune (până la sfârșitul lunii iunie), apoi a fost numit comandant al Armatei 5 franceze care a acționat în raionul Reims (iulie—octombrie 1918); a luptat temporar pe frontul de la Salonic, fiind comandantul Armatei de Dunăre

care a operat în Balcani. Până în noiembrie 1918 el a rezolvat împreună cu factorii de decizie din România reîntrirea țării noastre în războiul împotriva Puterilor Centrale, act care a grăbit sfârșitul primei conflagrații mondiale. Generalul Berthelot a publicat în „La Revue de France” nr. 16—17/1927 un raport cu privire la misiunea sa în România (Sur le front roumain en 1917), la semn de recunoștință a meritelor generalului francez în procesul de reorganizare a armatei noastre, Parlamentul român i-a conferit în 1927 titlul de cetățean de onoare al României.

După încheierea primei conflagrații mondiale, generalul H.M. Berthelot a fost numit succesiv guvernator al orașelor Metz și Strasbourg, apoi membru al Consiliului Superior de Război până în 1926, când a trecut în rezervă.

■ Maior GHEORGHE VARTIC

MARI BĂTĂLII

BAIA, 14/15 decembrie 1467

La zece ani de la înscăunarea Marelui Ștefan pe tronul Țării Românești Moldova, în condițiile creșterii pericolului otoman la Dunăre, un eveniment de o deosebită importanță atrăgea atenția Europei asupra principatului românesc est-carpatic: „Mateiaș, craiul unguresc, biziindu-se puterii sale și meșteșugului său, cu carele pre mulți din vecinii săi i-au surpat”, văzind „volnicia” lui Ștefan, marele domn al Țării Românești moldovene, „neavind nici o pricină dreaptă... ci numai ca să-l supuie să fie sub ascultarea lui”, „strângind multă oaste a sa și ajutoriu luiud de la alții au purces... și au tras spre Moldova”. Potrivit cronicarului sas Michael Sigler, pretextul expediției susținute de „o oaste strașnică”² era, așadar, refuzul lui Ștefan de a i se închina. Cauzele ei reale însă trebuie urmărite atât în amintirile acestui fiu de român ajuns rege în țară străină, cit și în realitatea politică a anului 1467. Putea Mateiaș să uite că tatăl său, lancu, voievodul Transilvaniei, purtase ca un prim simbol al renașterii Daciei, pentru toată suflarea românească, titlurile de „voievod” și „căpitan al Țării Românești”, că fusese socotit „părinte” de Bogdan al Moldovei, care declarase țărilor lor „fiind una”, promițându-i sprijin „cu căpitanile” și „cu toate oștile sale”³ întru apărarea idealului general românesc de libertate? Putea Matei, regele nevoit să respecte angajamentele luate față de cei ce i-au oferit coroana, să ignore ridicarea la luptă în vara aceluiași an a Țării Românești transilvane pentru anularea oricăror legături vasalice față de aceeași coroană, pentru proclamarea voievodatului ca „regnum” independent și înălțarea „asuprii” care apăsa „pe toți locuitorii țării”? Nu, regele era bine informat asupra hotărârii românilor de a lupta, cu sprijinul sașilor, secuilor, chiar al unei părți a nobilimii maghiare, „pînă ce binele și fericirea vor fi restabile”⁴. Și mai știa că mișcarea de eliberare transilvană era susținută în taină de Ștefan, voievodul Moldovei, spre care se îndreptau speranțele locuitorilor celor trei Dacii-surori, ca spre un domn al tuturor românilor. Ștefan — cel chemat „cu mare dor și dragoste” de transilvăneni, ca un „trimis de Dumnezeu pentru cîrmuirea și apărarea Transilvaniei”⁵, îndepărtata sa rudă, omul „foarte înțeles, vrednic de multă laudă și iubit

mult de supuși, fiindcă este îndurător și drept, foarte veghetor și dărnice”⁶. Ștefan — cutezătorul care smulsele aceluia frate al vechiului său prieten și aliat, Vlad Tepeș (Radu zis „cel Frumos”), bogata Chilie, cheia Dunării maritime (1465), Ștefan — împotriva căruia Matei oferea adăpost și promisiuni de sprijin fugarilor Petru Aron și Berendei!

Croniciari și istorici bine informați leagă expediția regelui în Moldova în primul rînd de mișcarea transilvană, care descoperise în „Mihail Transalpinul” (Munteanul), cel „născut din neam de voievozi”, conducător al separatiștilor ardeleni — păstrat în viață inițial ca mijloc de presiune, executat apoi la Brașov după rușinoasa fugă de la Baia (A. Bonfinius) — o rudă a marelui domn al Moldovei (Georg Jeremias Hanner). „Mihail palatinul Valahiei” — un personaj care a creat o profundă impresie în epocă, de vreme ce, mulți ani după moartea sa, „Anonimul sas”, confundîndu-l cu Vlad Tepeș, îi atribuia faptele de vitejie ale acestuia în campania ungaro-sirbo-română din Balcani, soldată cu victoriile de la Semendria și nou construita cetate Sabăc (Bögurdelen) în februarie 1475⁸ — rudă a lui Ștefan al Moldovei și promotor în voievodatul intracarpatic al politici de unificare statală românească. Reală trebuie să fi fost spaima regelui Ungariei încît să hotărască, pe vreme de iarnă, la scurt timp după campania transilvană, încheiată la 23 septembrie, să forțeze trecătorile blocate cu copaci ale Carpaților Orientali — adesea „posade” — și, după aprige înclăștrii la Otuz (11—12 noiembrie), Trotuș (19 noiembrie) și Roman (7 decembrie), să înainteze spre nord „năzuind la scaunul Sucevei”⁹.

În fața celor 40 000 de luptători specializați ai invadatorului — care, „pe ori unde mergea, pustia totul, sate și orașe, cu foc și sabie”¹⁰ — Ștefan, atacat prin surprindere, nu a avut răgazul necesar aplicării tacticii „pămîntului pișigă”, nici ridicării la luptă a oastei celei mari. Cu efectivele curții și ale safelor de graniță (apreciate la circa 10 000—12 000 de oameni, Ștefan a fost nevoit deci să înfrunte un adversar de patru ori mai numeros, care dispunea de 12 000 de mercenari călări cuirasați și pedestri cu arma-

Ștefan cel Mare, biruitorul atitor vrăjmași care au năvălit în Țara Românească Moldova.

ment greu), el a recurs la „stratageme”, retrăgându-se în permanent contact cu forțele acestuia, lovindu-le, potrivit relatărilor observatorilor străini,¹ „din toate părțile”, angajându-le în „locuri ascunse și pline de curse”, hărțuindu-le neîncetat pentru a le întârzia înaintarea, a le atrage pe direcții secundare, pentru a le uza fizic și psihic. Descriind în cuvinte patetice evenimentele — mărturii de inestimabilă valoare privind formele războiului popular la români în evul mediu — Ștefan cel Mare avea să îi comunice la 1 ianuarie 1468 regelui aliat al Poloniei, Cazimir al IV-lea Jagello (1446—1492): „Cu puține zile în urmă a venit asupra noastră regele Ungariei, Matiaș cu mare putere și cu diferite oști înarmate, cu mulți domni, și a năvălit prin munți și peste munți sau plaiuri la Troțuș. Îndată ce am auzit aceasta (...) am adunat oștile și le-am ieșit în cale și i-am întâmpinat în apropiere de plaiuri și am luptat cu dinșii la cîmp, la riuri și unde a fost cu puțință, pentru că era oaste puternică. Și aceia, îndată ce au intrat în Troțuș, au înaintat în dreptul munților, prădînd țara, nimicind și arzînd cu cruzime, prefăcînd în cenușă orașele și satele, ucigînd copii și necîstînd bisericile și săvîrșind multe nelegiuiuri pe care nu se cuvine ne numai a le spune, dar nici a le gîndi și pe care nu le-au făptuit în veci nici păgîinii, nici turcii, nici tătarii. Și au ars Troțușul și Bacăul și Romanul și au trecut mai departe și noi după dinșii și am avut cu ei lupte zi și noapte, fără încetare 40 de zile. Și iarăși au înaintat spre Neamț și Baia și au ars Neamțul (...) și pe urmă au ajuns sub munte la un tîrg care se chiamă Baia și au început să-l întărească”².

Vechiul centru al refugiaților husiți, pe care Matei I-a înțarît după metoda... husită cu „ziduri de care”, l-a primit, notează Grigore Ureche³, „luni, dechembrie 14 zile”, cu brațele deschise din ordinul domnului său, care, „avînd... știre”, își așezase din timp tabăra în apropiere, între riul Moldova și Șomuzul Băii. Capcana era închisă! Căldura caselor, vinul greu pus la dispoziție din belșug și-au făcut efectul scontat asupra oboseitei oaste regale. În cea mai deplină ordine, Ștefan, „socotind că a sosit timpul cînd cu puțină se poate bate pe cei mulți, lăsîndu-și caii și sarcinile în tabără, sosi cu pedreștri ușori la Baia, trimițînd mai înainte oameni care să dea foc orașului din cîteva părți”⁴. Reconstituind atacul executat pe mai multe direcții asupra localității încercuite, Nicolae Iorga crea o imagine cinematografică de mare frumusețe: „În puterea nopții mii de țărani pătruseră în Baia și la lumina micilor case de lemn ce ardeau se desfășură o luptă îndrăgănică”⁵. Pentru invadatorii puși în situația să lupte „mai mult

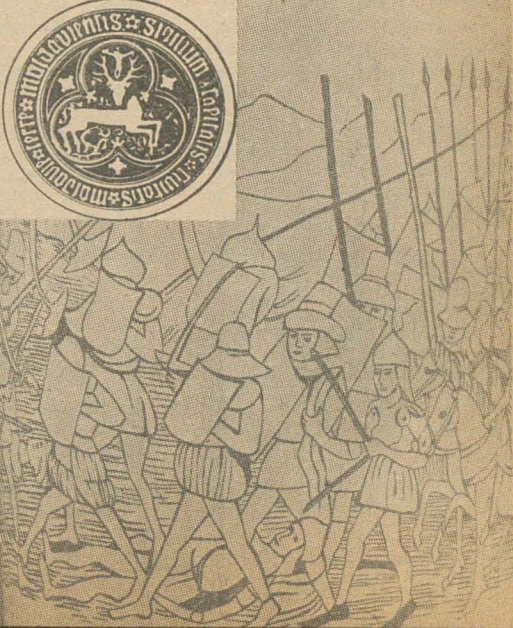
pentru viață decît pentru onoare”, preciza cunoscutul Antonius Bonfinius⁶, „începu un mare măcel, mai întîi la poartă, apoi pe uliți și la răspîntii”, măcel care nu s-a transformat într-un dezastru total, datorită unei șanse neașteptate: neîndeplinirea întocmai de către vornicul Crasnăș a ordinului de încercuire completă dat de domn. Pierderile ungare au fost totuși considerabile, estimate fiind de Grigore Ureche⁷ la 12 000 de luptători. Datorită țăranilor care îi „vina... în zăvoaie prin munți”, supraviețuitorii, „cei mai mulți răniți” (A. Bonfinius), și-au croit cu greu (Grigore Ureche) drumul spre trecătorile închise și aparate de plăieși, pe care au reușit să le forțeze cu mari pierderi, după ce s-au văzut nevoiți să renunțe la prăzi, bagaje și la întreaga artilerie. Insuși Matei — grav rănit, cu o săgeată după unii cronicari și istorici, „cu trei săgeți”⁸ după alții, „în spina dorsi” — abia s-a salvat, ca odinioară Carol Robert d'Anjou la Posada. „Au căzut acolo de sabie — îi vestea Ștefan pierderile oastei ungare aceluiași rege al Poloniei — multe capete de dregători, de căpitani ai oștii, de mari viteji... Și ei au pus pe crai pe targă și pe alți domni și au fugit cu ei peste munți”.

„Așa norocoște Dumnezeu pre cei mîndri și falnici”, suna concluzia înțeleptului Grigore Ureche⁹. O concluzie care, în perspectiva istorică, ar putea fi generalizată; victoria de la Baia încununa prima tentativă de unificare politică a Țărilor Române ale Moldovei și Transilvaniei.

■ Locotenent-major MIRCEA DOGARU

¹ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă (1359-1595)*, Craiova, 1939, p. 31.
² *Daco-Romano-Saxonica*, București, 1990, p. 185.
³ N. Iorga, *Îndreptări și întregiri în istoria românilor*, în AARMSI, S.I.I. t. XXVII, București, 1905, p. 119; M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932, p. 762—764.
⁴ *Vezi Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 484.
⁵ Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 321—328.
⁶ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, București, 1981, p. 101 (Mateo Muriano).
⁷ A. Bonfini, *Historia Pannonica sive Hungaricarum Rerum, Decades IV, et dimidia libris XIV comprehensae*, Colonia Agrippinae, 1690, p. 397; Georg Jeremias Haner, *Das königlich Siebenbürgen*, Erlangen, 1763, p. 216; *Versuch einer Staats und Religions geschichte von Siebenbürgen*, Herausgegeben von einem Siebenbürgischen Sachsen, I, Leipzig, Gera, 1797, p. 128.
⁸ *Chronologia rerum Hungaricarum Transilvanicarum ab anno 9 usque ad annum 1500*, în AIC, Col. Minor, IX, I, p. 167; A. Decei, *Istoria Imperiului otoman*, București, 1978, p. 115.
⁹ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 31; cf. N. Iorga, *Istoria poporului românesc*, București, 1985, p. 289.

Lupta de la Baia (detaliu dintr-o cronică de epocă). În medalion însemnul orașului Baia

¹⁰ A. Bonfinius, *op. cit.*, p. 396. Pentru efectivele oștilor, raportul de forțe, dotarea și înzestrarea cu tehnica de luptă vezi *Istoria militară a poporului român*, vol. II, București, 1986, p. 298—300.

¹¹ *Calători străini despre țările române*, vol. I, București, 1968, p. 503 (Sebastian Münster); J. Dlugosz, *Historia Polonica*, tom II, Lipsiae, 1/12, col. 417.

¹² P.P. Panaiteșcu, *Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare*, în AARMSI, S. III, tom XV, 1934, p. 65—66.

¹³ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 31—32.

¹⁴ J. Dlugosz, *op. cit.*, col. 418.

¹⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 289.

¹⁶ A. Bonfinius, *op. cit.*, col. 397.

¹⁷ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 32.

¹⁸ *Calători străini despre țările române*, vol. II, București, 1970, p. 454 (Maz Strykowski); cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 289.

¹⁹ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 32.

MOHÁCS (29 august 1526)

Întărirea considerabilă a Imperiului otoman sub Soliman Magnificul (1520—1566) a împins „la maximum nu numai dimensiunile spațiale ale Imperiului otoman, dar și perspectivele unei politici active, de anvergură universală”¹⁰, concomitent cu decăderea regatului Ungariei, nevoit să dea, la Mohács, o bătălie „care a constituit tragicul insucces al puterii, tenacității și al curajului nesăbuit”¹¹.

Preliminariile bătăliei indică fără tăgadă că această confruntare dintre Imperiul otoman și regatul Ungariei devenise inevitabilă în condițiile cînd Soliman Magnificul, „știind că deocamdată nu se ridică primejdia din răsărit (șahul Persiei — n.a.), s-a decis să intervină o clipă mai devreme în treburile europene, năpustindu-se asupra Ungariei”¹².

Soliman știa că regele Ungariei, Ludovic al II-lea, nu putea spera la nici un ajutor de la Europa și că acesta încercase o alianță cu voievozii țărilor române împotriva Porții otomane¹³. În momentele dramatice din vara anului 1526, cînd Soliman a pornit cu oastea sa spre Ungaria, domnul Țării Românești Muntenia, Radu de la Afumați, a avut curajul să făurească planuri pentru zădărnicirea expediției otomane. Astfel, în luna iunie, a trimis în mare taină un om de încredere la regele Ungariei pentru a-l înștiința că sultanul înaintează cu toate forțele sale și că el este gata să-l ajute în această grea încercare, atacînd pe otomani. Planul lui Radu Vodă prevedea atacarea simultană a inamicului — din față de către armata ungară, iar din flanc și spate de oastea Munteniei și de cea a Transilvaniei¹⁴. Dar regele Ungariei și sfinții săi nu au acordat atenția cuvenită acestui plan¹⁵.

Documentele vremii ne dezvăluie faptul că sultanul cunoștea foarte bine situația din Ungaria, prin intermediul beilor de margine, care îi dădeau asigurări că „se va obține o cucerire atît de mare, încît așa ceva nu a fost niciodată”¹⁶. Hotărît, așadar, să dea o lovitură de moarte regatului Ungariei și să-și creeze o bază de operați în centrul Europei, Soliman Magnificul a pornit din Istanbul la 23

aprilie 1526, urmînd vechea „cale a armatelor” utilizată de-a curmezîșul Peninsulei Balcanice: Adrianopol, Filippopol (Plovdiv), Sofia, Niș, Belgrad. La 30 iunie oastea otomană a atins rîul Sava, înapoia căruia nu se găsea organizată nici o apărare ungară și peste care a fost construit un pod de vase.

Oastea ungară trebuia să se adune la 2 iulie în zona localității Tolna (50 km nord Mohács), dar — ca și în 1521 — la data anunțată, în tabără nu sosise nici un corp de oaste. La începutul lunii iulie, arhiepiscopul Paul Tomori — „răul și blestematul popă”, cum îl denumeste jurnalul otoman al expediției (Rüznamele)¹⁷ — a reușit să adune în jur de 2 000 de luptători¹⁸, cu care a hotărît să hărțuiască oastea otomană. La 11 iulie, oastea otomană a ajuns la Petrovaradin, pe care îl apăra Alapi György cu aproximativ 1 000 de oameni. Cu toată rezistența diră a garnizoanei, cetatea a fost cucerită la 27 iulie.

Oastea otomană și-a continuat înaintarea, cucerind pe rînd, cu destulă ușurință, cetățile Novisad și Osijek, iar la 15 august a atins rîul Drava, înapoia căruia, ca și la rîul Sava, ungurii nu au pregătit nici o apărare. Între 15 și 19 august, otomanii au construit podul de vase peste Drava.

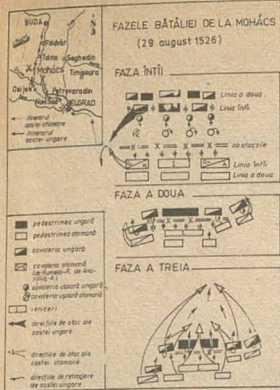
Regele Ungariei — Ludovic al II-lea — a pornit de la Buda pe data de 20 iulie, cu puțina sa oaste. El s-a deplasat destul de încet, pentru ca o parte din cetele nobiliare întîrziate să-l ajungă din urmă. Regele, și oastea au făcut tabără la Tolna. Întrucît terenul mîlășinos din zonă nu era favorabil desăvurării cavaleriei grele, s-a hotărît deplasarea spre Mohács, unde oastea ungară a ajuns la 14 august. Între timp, arhiepiscopul Tomori și-a unit oastea cu cea a judeului de Timiș, Petru Perenyi, realizînd o grupare de aproximativ 6 000 de luptători într-o tabără întărită la nord de rîul Drava, din care a început să hărțuiască avangarda otomană. Dar în scurt timp au primit ordin de la rege să se deplaseze în tabăra de la Mohács, lăsînd astfel drum deschis oastei otomane.

Între 19 și 29 august, oștile celor două părți au realizat în cîmpia Mohács dispozitivul în vederea bătăliei. Otomanii erau avantați și de înălțimile care închid cîmpia dinspre sud. Asupra cantității forțelor și mijloacelor pe care adversarii le-au dispus față în față, datele diferă, dar — după coroborarea informațiilor — rezultă că otomanii dispuneau de aproximativ 67 000 luptători (dintre care aproximativ 43 000 cavaleriști) și 300 de tunuri. Ungurii dispuneau de aproximativ 44 000 de luptători (aproximativ 15 000 cavaleriști) și 80 de tunuri.

Oastea otomană a realizat un dispozitiv avînd în primul eșalon formațiunile cavaleriei ușoare; urma un aliniament de obstacole (șanțuri cu pari ascuțiți, palisade), în spatele cărora erau aliniate cele 300 de tunuri. Prima linie a dispozitivului era compusă din ieniceri, la centru; la flancul drept al acestora, se afla cavaleria de Anatolia comandată de Behram pașa, iar la stînga cavaleria de Rumelia comandată de marele vizir Ibrahim pașa. Linia a doua a dispozitivului era formată din pedestreimea beilor din vilaietele europene ale Imperiului otoman.

Oastea ungară a realizat un dispozitiv avînd de asemenea în față cavaleria ușoară. Prima linie a dispozitivului avea la centru 10—12 000 de pedestrași, comandați de Gheorghe Zapolya (fratele voievozului Transilvaniei); aripa dreaptă și stîngă a primei linii era formată din cavaleria grea comandată de banul croat Francisc Batthyany și respectiv Petru Perenyi, judele de Timiș. Comanda supremă a oastei ungare era încredințată arhiepiscopului Tomori. Linia a doua a dispozitivului, unde se găseau regele, capii bisericii și cea mai mare parte a nobililor, era formată din banderile nobiliare (pedestreime și cavalerie).

Oastea de țară cu care lăncu de Hunedoara a reputat atîtea victorii împotriva otomanilor, cu aproape un secol în urmă, a fost absentă pe cîmpia Mohács-ului. Era rezultatul „legării de glie”, pe vecie, a țărânnimii aservite, ce a urmat după răscoală

Dispozitivul de luptă și fazele bătăliei de la Mohács

condusă de Doja și consemnată în codicele Werbőczy, care prezenta nobilimea ca singură făcând parte din „națiune”. Rezistența împotriva agresiunii otomane nu pornea deci din straturile adânci ale maselor populare (țărani și orașeni).

Prin modul cum s-a desfășurat, bătălia de la Mohács a cuprins trei faze.

În prima fază, cavaleria ușoară ungară a lovit cavaleria ușoară adversă, pe care a respins-o în spatele obstacolelor otomane. În acest timp, cavaleria otomană a început mișcarea de flanc cu scopul de a învălui dispozitivul ungar. Tomori a dat semnalul de atac cu prima linie și, lovind puternic cu aripa dreaptă, a silit cavaleria de Rumelia să dea înapoi, iar cu centrul și aripa stângă a reușit să înainteze până în fața obstacolelor și tunurilor otomane, unde a fost oprit de focul puternic al acestora.

În faza a doua, Tomori a angajat în bătălie și linia a doua, cu care a întărit aripa stângă, unde Perenyi rezista cu greu presiunii cavaleriei și pedestrimii otomane. În acest timp, focul tunurilor și al armelor ienicerilor făceau ravagii în centrul dispozitivului ungar, care, cu toate asalturile repetate, nu a reușit să creezească dispozitivul ienicerilor. Între timp și aripa dreaptă a fost oprită de cavaleria și pedestrimii otomană. Cu toate forțele angajate în bătălie, neavind nici o rezervă cu care să-i schimbe cursul, pe toată linia de contact cu otomanii, Tomori s-a văzut în situația de a fi învăluit pe la ambele flancuri. A fost momentul decisiv al bătăliei, în timp ce la centru ienicerii au atacat de 3—4 ori cu focul puștilor și i-au respins pe blestematul ghiauri¹⁰, cum spune jurnalul otoman.

În faza a treia, otomanii și-au pus în aplicare manevra de învălire și în timp ce la centru pedestrimii ungară

era măcelărită, cavaleria învâluia ambele flancuri ale dispozitivului complet dezorganizat al ungarilor. Trebind la atac și centrul dispozitivului otoman cu ienicerii în frunte, catastrofa a devenit inevitabilă. Scenele de eroism disperat au fost multe, dar nu au contribuit cu nimic la evitarea groazniciei înfrîngerii. În două ore și jumătate, regatul ungar a suferit una din cele mai mari înfrîngerii din istoria sa. Regele Ludovic al II-lea, arhiepiscopul Tomori, alți șase episcopi și 29 de mari nobili și-au găsit moartea pe cîmpul de luptă. Cît privește numărul de luptători căzuți, cifra lor nu va fi cunoscută niciodată. Ruznăme — jurnalul otoman — notează că „12 000 de prizonieri unguri au fost decapitați a doua zi și căpățile lor au fost prezentate sultanului stînd pe tronul său de aur”¹¹.

Rivalitatea ungaro-otomană, ce se întinde pe o perioadă de mai bine de 150 de ani, a afectat în primul rînd cele trei țări române, care au suportat deseale războaie, cu toate distrugerile și pierderile care le-au lăsat în urmă. Dispariția statului feudal ungar, după dezastrul de la Mohács, a însemnat, pentru țările române, un adversar mai puțin care atentase de nenumărate ori la independența și suveranitatea lor. Dar, în același timp, a însemnat și pierderea unui sprijin, chiar dacă uneori a fost numai simbolic, în lupta comună împotriva expansiunii otomane.

Departat deci de a-și fi îndeplinit „misiunea istorică” pentru care regatul apostolic fusese creat, anume de a constitui în bazinul Dunării un bastion al civilizației creștine contra năvălirilor, statul medieval ungar a fost un element de neliniște și dezorganizare în Europa Centrală¹², deschizînd prin dezastrul de la Mohács calea năvălirii otomane spre inima Europei.

După bătălia de la Mohács, Imperiul otoman a transformat Ungaria în pașalic, consemnîndu-se astfel dispariția regatului ungar ca stat european pentru o perioadă de mai multe secole. Voievodatul românesc Transilvania, cu dieta și legi proprii, și-a continuat existența de sine stătătoare, intrînd în relații de vasalitate cu Poarta și avînd regim juridic de autonomie ca și celelalte două țări românești surori: Muntenia și Moldova¹³.

Sub aspect militar, dezastrul de la Mohács a scos în evidență imobilismul în gîndirea militară a oligarhiei nobiliare ungare, atît sub aspectul organizării, dotării și instruirii forței militare a țării, cît și sub aspectul formelor și procedurilor de a desfășura o campanie. În condițiile cînd statul feudal și-a pierdut orice sprijin de masă, inamicul nu a fost angajat de la hotarele țării de către cetele de margine, iar cetățile periferice nefiind susținute de „oastea de țară

au căzut una după alta. În partea opusă, oastea otomană a realizat un adevărat salt calitativ prin întrebunțarea pe scară largă a armelor de foc portative și a unei impresionante artilerii la acea vreme. Focul și manevra au constituit atuurile principale ale otomanilor și acești doi factori au hotărît soarta bătăliei în favoarea lor.

Dezastrul de la Mohács a fost determinat de un complex de cauze dintre care unele au fost arătate. El trebuia să se producă, așa cum arată un istoric ungar: „Mohács este tragedia inevitabilă care se datorește unor cauze multiple și s-a produs pentru că în mod legic trebuia să se producă”¹⁴.

■ Colonel (r) VASILE PRICOP

- ¹ Mustafa Ali Mehmed, *Istoria turcilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 183.
- ² Bella Antal, *Magyarország története*, Singer és Wäflner Irodalmi Intézet, Rt. Kiadása, Budapest, 1942, p. 90.
- ³ Aurel Decel, *Istoria Imperiului otoman* (pînă la 1656), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 172.
- ⁴ *Istoria militară a poporului român*, vol. II, Editura Militară, București, 1986, p. 385.
- ⁵ *Ibidem*, p. 386.
- ⁶ *Magyarország hadtörténete*, vol. I, Zvinyi Katonai Kiadó, 1984, p. 162.
- ⁷ Mustafa Ali Mehmed, *op.cit.*, p. 184.
- ⁸ Aurel Decel, *op.cit.*, p. 172.
- ⁹ *Magyarország hadtörténete*, vol. 1, p. 158.
- ¹⁰ *Ibidem*, p. 159.
- ¹¹ Aurel Decel, *op.cit.*, p. 172.
- ¹² C. Sassu, *România și ungurii, premise istorice*, Editura „Cugetarea” București, 1940, p. 80.
- ¹³ General-Iocotenent dr. Ilie Ceaușescu, *Transilvania, străvechi pămînt românesc*, Editura Militară, București, 1984, p. 29, 100—101.
- ¹⁴ Bella Antal, *op.cit.*, p. 91.

Sultanul Soliman Magnificul, supranumit și Kanuni Süleyman (Soliman Legiutorul), învingătorul de la Mohács

Monumentele luptei

OARBA DE MUREȘ

În încheștarea cu trupele hitleriste și horthyste în zona lernut—Darba de Mureș—Cipău—Luduș—Tirnăveni, județul Mureș, ostași români din diviziile 9, 11, 21 infanterie și 8 cavalerie au scris nepieritoare pagini de eroism. De pe malul drept al râului Mureș și de pe vârful Dealului Singiorgiu cu cotele 495 și 463, trupele fasciste invadatoare, alcătuite din forțe hitleriste și horthyste, țineau sub control întreaga vale a Mureșului. Inamicul și-a construit cazemate întărite, cuiburi de mitraliere, amplasamente pentru tunuri și branduri, precum și alte lucrări genistice, din care vărsau asupra trupelor române, în momentul cînd plecau la atac, o adevărată ploaie de foc. Din văzduh, avioanele fasciste aruncau zilnic tone de bombe asupra ostașilor noștri.

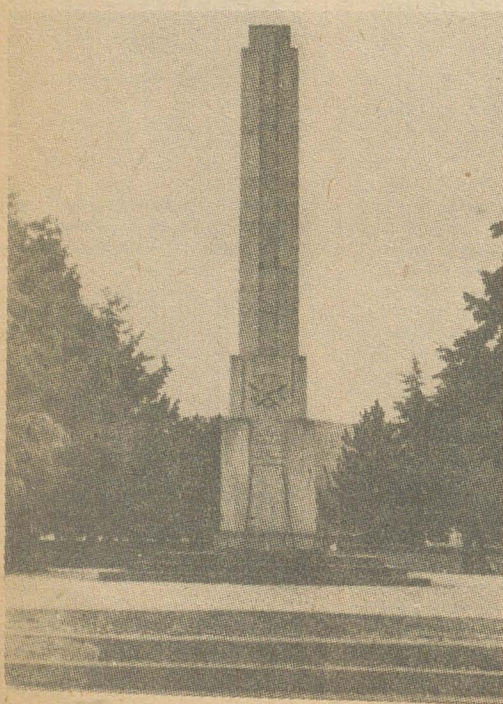
După lupte deosebit de înverșunate, care au culminat de multe ori cu atacuri la baionetă, rezistențele fasciste de pe Dealul Singiorgiu au fost lichidate. Printre miile de ostași români, căzuți la datorie sub Drapelul sfînt al patriei, care au luptat în această încheștare pînă la sacrificiul suprem, este și

căpitanul de rezervă **Gheorghe Mănoiu**, născut în comuna Bălești, județul Gorj la 14 iulie 1895, învățător de profesie, comandantul companiei comandă a Regimentului 19 infanterie — Caracal. Este logodnicul eroinei de la Jiu, **Ecaterina Teodoroiu**, căzută eroic în luptele de la Mărășești. Înainte de a atac crîncen, ostașii din subunitatea sa au repetat în cor, o dată cu viteazul lor comandant, jurămîntul pe care-l rostosea, cu ani în urmă, și vitejii luptători români la Mărășești și Otuz. Să lupte, chiar cu prețul vieții, pentru a-l nimici pe dușmanul cîmpitor. Și ei și-au respectat jurămîntul. Au învins pe dușman, și-au îndeplinit cu cinste misiunea încredințată. Bravul comandant își doarme somnul de veci în pămîntul românesc eliberat de sub ocupația fascistă, nu departe de Darba de Mureș, în cimitirul eroilor români din Tirnăveni, împreună cu încă 491 eroi români, care și-au dat viața pentru libertatea și independența noastră, pe Mureșul mijlociu, în toamna anului 1944.

Pentru eternizarea memoriei ostașilor români morți, răniți și dispăruți în această crîncenă încheștare cu armatele horthysto-hitleriste, în apropierea localității **Darba de Mureș**, pe malul drept al Mureșului, a fost ridicat un impunător monument dedicat eroilor români din războiul antifascist. Proiectul monumentului a fost întocmit de Virgiliu Moldovan din Turgeș, Mureș, participant la realizarea Marii Uniri din 1918, și Ștefan Solymoși, veteran din războiul antifascist, ambii arhitecți. Monumentul eroilor români de la Darba de Mureș a fost executat de către sculptorul în piatră Hirsay Mozeș din comuna Stînceni, județul Mureș. Lucrările la monument au început în luna februarie, iar inaugurarea a avut loc la **9 Mai 1949**, la patru ani de la victoria asupra fascismului în Europa. Piatra de granit din care este construit monumentul a fost adusă de la Stînceni cu trenul pînă la Iernut, iar de aici pînă la monument cu căruțele unor săteni. Toată lucrarea a costat 480 000 lei. Pe soclul masiv, din beton, în două trepte, se sprijină o coloană de circa 12 metri înălțime care impresionează prin semnificație, simbolizînd eroismul ostășesc. Pe fațada principală a soclului este dăltuită inscripția compusă din șapte cuvinte cu profundă rezonanță istorică: **„GLORIE EROILOR ROMÂNI CĂZUȚI PENTRU APĂRAREA PATRIEI”**.

De atunci, în fiecare an, la 9 Mai, 23 August și 25 Octombrie, precum și în numeroase alte zile, pionieri și școlari, tineri și militari, turiști și vizitatori din țară și străinătate, într-un adevărat pelerinaj, poposesc la Monumentul eroilor de la Darba de Mureș, aducînd de fiecare dată un pios omagiu celor căzuți pentru eliberarea patriei de sub dominația fascistă.

Monumentul care eternizează eroismul ostașilor români

VIDUL DE POPULAȚIE ROMÂNEASCĂ ÎN ARIA VECII DACII — O TEORIE FALSĂ, TENDENȚIOASĂ

Dr. FLORIN CONSTANTINIU

Teoria tendențioasă și falsă a vidului de populație românească în aria dacică în perioada evului mediu timpuriu (secolele III—XIII) a apărut în timpul confruntărilor politice din Transilvania secolului al XVIII-lea, generate de lupta românilor transilvăneni pentru emancipare națională și socială.

Se știe că printre argumentele invocate de Inochentie Micu în sprijinul cererii sale ca românii să se bucure de aceleași drepturi cu „națiunile” politice — maghiarii, sașii, secuii — (ne amintim că la început termenul de *nație* desemna numai pătura privilegiată a unei comunități etnice)¹ s-a aflat și cel de ordin istoric: românii sînt cei mai vechii locuitori ai Transilvaniei². Scurt timp după formularea lui, argumentul a găsit una dintre cele mai puternice confirmări prin descoperirea în 1746 a cronicii Notarului anonim al regelui Bela³, care afirmă în chip răspicat că, la pătrunderea lor în Transilvania, ungurii i-au găsit pe români organizați în voievodate. Autorii *Supplex*-ului au utilizat informațiile Notarului anonim pentru a demonstra vechimea românilor în Transilvania și anterioritatea lor față de maghiari în interiorul arcului carpatic⁴. Argumentele lui Inochentie Micu, reluate, aprofundate și dezvoltate de *Supplex*, au devenit nucleul programului politic al mișcării de emancipare națională și socială a românilor transilvăneni.

Pentru a combate revendicările întru totul legitime ale românilor — locuitorii autohtoni și majoritari ai Transilvaniei — cercurii ostile adevărului istoric s-au străduit să „doveadă” (evident, prin distorsiunea

faptelor) că românii ar fi venit în Transilvania după sosirea maghiarilor. În 1781—1782 a apărut lucrarea lui F. J. Sulzer (elvețian de origine, căsătorit cu fiica unui sas din Brașov), *Geschichte des transalpinischen Daciens*, în care autorul susținea originea sud-dunăreană a românilor și venirea lor la nord de Dunăre la sfîrșitul secolului al XII-lea și începutul secolului al XIII-lea⁵. Aceste alegații lipsite de orice fundament au fost utilizate de adversarii *Supplex*-ului pentru a ataca revendicările românilor: J. C. Eder și Martin Bolla „vor relua argumentele lui Sulzer pentru a respinge revendicările națiunii române în aceiași termeni pătrunși de ură și dispreț cu care Sulzer ripostase mai înainte revendicărilor românilor”⁶. De la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și pînă astăzi teoria așa-zisului vid de populație românească a păstrat o vădită conotație politică și a avut un obiectiv politic ușor de deslușit: să nege drepturile legitime ale poporului român asupra vetei sale străbune — aria vechii Dacii.

La sfîrșitul secolului trecut și chiar în prima jumătate a secolului al XX-lea au existat istorici străini care au admis teoria eronată a șosirii românilor din sudul la nordul Dunării⁷. Aceasta se explică prin două cauze: a) adunarea surselor literare, arheologice, lingvistice etc. pentru dovedirea continuității românești în aria vechii Dacii a fost un proces de durată, astfel, că, în faza sa incipientă, mărturiile strîne nu au fost considerate probante de toți specialiștii; b) lucrările istoricilor români consacrate problemei continuității nu au pătruns în măsura cuvenită în circuitul științific

internațional, astfel că mulți istorici străini nu au luat cunoștință de concluziile lor.

Astăzi, aceste împrejurări nu mai există. Școala română de istorie a acumulat o abundență de dovezi de ordin istoric, arheologic, lingvistic, etnografic și logic care nu mai lasă loc pentru nici un fel de îndoială în privința continuității românilor la nord de Dunăre în secolele III—XIII. Aceste rezultate ale cercetărilor istoriografiei române au fost prezentate în lucrări publicate în limbi de circulație internațională, astfel că nici un specialist, vrednic de acest nume, nu le mai poate ignora. Altfel spus, orice cercetător, informat și călăuzit numai de dorința cunoașterii adevărului, nu mai poate susține astăzi că românii au venit din sudul Dunării, la cîteva secole după retragerea aureliană (271—275).

Dacă totuși continuă să apară lucrări în care sînt vehiculate astfel de teorii, ele — aceste lucrări — sînt expresia fie a unei crase ignoranțe, descalificante pentru autorii lor, fie a unei atitudini politice, caracterizate prin contestarea drepturilor istorice ale poporului român asupra teritoriului său național. „Unii istorici străini — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — încearcă în fel și chip să falsifice istoria, să pună sub semnul întrebării continuitatea dacilor și a românilor, a poporului nostru pe aceste meleaguri. Ce se poate răspunde oare istoricilor care neagă existența unui popor cu un asemenea trecut glorios de luptă, cum este poporul nostru, crezînd sau dorînd, prin aceasta, să pună în evidență propriile popoare? Cel mai bun răspuns este realitatea, faptul că din toate popoarele migratoare nici unul nu a putut înlocui poporul plămădit pe aceste meleaguri, că urmașii dacilor și românilor, noul popor care-și afirma propria entitate s-a dezvoltat continuu și a rămas adevăratul și singurul stăpînitor al vechii Dacii”⁸.

Există istorici străini care, sub pretextul obiectivității, refuză să-și precizeze punctul de vedere, înfățișînd la „paritate” concluziile istoriografiei române și teoriile adversarilor continuității⁹. Adevăratul om de știință însă nu mai poate astăzi să invoce imparțialitatea pentru a pune pe același plan un „dosar” voluminos de argumente — ca cele aduse de istoricii români pentru a dovedi continuitatea — și alegațiile false, tendențioase ale celor aflați în conflict cu adevărul istoric. În descendența

directă a interpretărilor tendențioase din Transilvania secolului al XVIII-lea, istoricii de la Budapesta, conduși de Kápeczi Béla, au alterat voit narația istorică, abdicând de la principiile eticii profesionale, au ignorat voit concluziile școlii române de istorie și au reluat vechile teze — inclusiv pe cele ale istoriografiei ungare din perioada horthystă — despre o pretinsă absență a mărturiilor privind continuitatea românilor la nord de Dunăre și, mai ales, în interiorul arcului carpat, unde, după ei, românii și-ar fi făcut apariția abia în anii 1150—1200. Ei nu pot explica însă nici în *Erdély története* (Budapesta, 1986) de ce, atît timp cît problema continuității românești în Transilvania nu a fost asociată cu lupta politică, în cronicăa ungară, în mediile curții regale ungare, nu se punea la îndoială faptul că, în momentul pătrunderii lor în Transilvania, ungurii au înfrînat rezistența românilor, locuitorii autohtoni ai Transilvaniei.

Reluarea teoriei despre originea sud-dunăreană a românilor și trecerea lor tirzie din Peninsula Balcanică la nord de Dunăre este astăzi semnul fie al ignoranței, fie al slujirii unor

țeluri politice ostile înțelegerii și cooperării între popoarele și statele lumii.

Georghe Șincai, unul dintre iluștrii oameni de cultură care au demonstrat autonomia și continuitatea românilor în vatra strămoșească

1 Keith Hitchins, *Cultură și naționalitate în Transilvania*, Cluj, 1972, p. 7

2 D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum et al III-a*, București, 1984, p. 154

3 G. Pona — Lisseanu, *Izvoarele istoriei și mărilor*, vol. I, București, 1934, p. 11

4 D. Prodan, *op. cit.*, p. 454—455, 468—469

5 Vezi, pe larg, Stelian Brezianu, *La continuité daco-roumaine. Science et politique*, București, 1984, p. 57—58

6 *Ibidem*, p. 58

7 *Ibidem*, p. 92—95

8 Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 13, Editura Politică, București, 1977, p. 37

9 Cf. de exemplu, Georges Castellan, *Histoire de la Roumanie*, Paris, 1984, p. 8—9

● INCREDIBIL, DAR ADEVĂRAT ● INCREDIBIL, DAR ADEVĂRAT ●

PROGRAMUL REVIZIONIST al regimului horthyst (6)

În vara anului 1940, România avea să resimtă în modul cel mai dureros efectele izolării politice produse ca urmare a jocului marilor puteri imperialiste. În decurs de 74 zile, prin amenințarea folosirii forței, din teritoriul național au fost smulse părți ce reprezentau 33,80% din suprafața sa, locuite de aproximativ 7 000 000 oameni (33,30%).

Profund de faptul că atenția întregii Europe era îndreptată spre Vest datorită nimicirii rapide a puterii militare a Franței, Ungaria horthystă a accelerat presiunile militare și activitatea grupurilor teroriste pe teritoriul statului român, provocând și numeroase incidente de frontieră.

Concomitent cu agresivitatea horthystă, factorii de decizie de la București au fost confrunțați și cu alte elemente care agrăvau în mod deosebit situația politico-strategică a țării. Astfel, la patru zile după semnarea armistițiului franco-german, guvernul sovietic a înmănat — la 26 iunie 1940 — o notă ultimativă în care cerea retrocedarea teritoriului cuprins între Prut și Nistru și a celui delimitat de cursurile Prutului,

Nistrului și Ceremușului. Datorită faptului că guvernul sovietic „este decis — declara V.M. Molotov, la 23 iunie, ambasadorului german F.W. von Schulenburg — să întrebunțeze forța”¹, factorii de conducere români au acceptat ultimatumul. Potrivit raportului diplomatului german, Molotov a comunicat că guvernul său nu are intenția să încurajeze alte state împotriva României, dar „el găsește unele cereri ungare rezonabile”; șeful diplomației sovietice comunicase același lucru și ambasadorului italian Augusto Rosso².

De la sfîrșitul lunii iunie activitatea diplomatică ungară — dirijată exclusiv împotriva României — a crescut în intensitate, iar agresivitatea la frontiera de vest a atins cote nemaiîntîlnite. Astfel, atașatul militar american de la București raporta despre cel mai mare conflict de graniță provocat de trupe horthyste, în noaptea de 30 iunie/1 iulie, cînd agresiunii au folosit tunuri și aruncătoare de diferite calibre³. Acest act provocator urma să fie coroborat cu răzvrătirea elementelor maghiare și cu acțiunile grupurilor teroriste infiltrate pe

teritoriul statului român. Astfel a fi fost creată una din condițiile fixate de Consiliul Suprem al Apărării Ungariei pentru a interveni cu totalitatea forțelor armate împotriva României.

A doua zi după ce mediile diplomatice europene luaseră cunoștință de nota ultimativă sovietică, Cabinetul ungar a hotărât să treacă la acțiune în vederea satisfacerii pretențiilor teritoriale⁴. În consecință, ambasadorul Stójtaj Döme a fost însărcinat să remită Ministerului de Externe al Reich-ului o notă ce exprima punctul de vedere al guvernului său: România trebuie forțată să cedeze toată partea de vest⁵.

Dorind cu orice preț să obțină și ajutorul german, ministrul de externe ungar, Csáky, a indicat diplomatului Carl Clodius să transmită la Berlin că în măsura în care Budapesta obține sprijinul Reich-ului, tot așa „se va îngriji și el ca după înfăptuirea revizuirii granițelor interesele economice ale Germaniei să nu suferă, ci va face eforturi să sporească livrările cu mult peste nivelul actual în domeniile în care Germania este interesată, chiar și cu prețul introducerii unor măsuri restrictive în propria țară⁶”. Așadar, guvernul horthyst prefera să contribuie la susținerea economiei de război germane în loc să amelioreze situația din țara lor.

Prima decadă a lunii iulie a fost marcată de febrile pregătiri militare și intense contacte diplomatice. În rândul celor dinții se situează: intrarea în vigoare, de la 1 iulie, a măsurilor de mobilizare a întregii armate și de pregătire a desfășurării forțelor împotriva României; transportarea pe calea ferată în regiunea de la est de Tisa a trupelor destinate atacului (pînă la 10 iulie trei comandamente de armată și trupele subordonate erau dislocate în apropierea zonei de acțiune)⁷. În paralel, organisme horthyste specializate au desfășurat o activă propagandă internă împotriva statului român în vederea exacerbării stării de spirit revizioniste. Ea atinsese un asemenea grad încît ambasadorul german la Budapesta, Otto von Erdmannsdorff, comunica la Berlin că „este greu de crezut că guvernul ungar va reuși demobilizarea fără obținerea unor succese sau fără posibilitatea expunerii publice a unor promisiuni pozitive⁸”.

Concomitent cu finalizarea pregătirilor militare și creșterea agresivității la frontiera cu România, cercurile decizionale horthyste au amorstat o serie de contacte diplomatice în urma cărora au obținut confirmarea ajutorului solicitat. Astfel, la 4 iulie 1940, în cadrul unei întrevederi Molotov-Kristóffy, primul a declarat că „găsește pretențiile Ungariei bine întemeiate și guvernul sovietic le va sprijini la Conferința de pace⁹”. În aceeași zi, la Roma, atașatul militar ungar — colonelul Szabó László — a înmănat lui Mussolini un mesaj în care premierul Teleki Pál insistă pentru rezolvarea pretențiilor revizioniste, fie pe calea armelor (și în acest caz Ungaria să fie sprijinită cu livrări de armament), fie prin intervenția diplomatică a marilor puteri prietene. Oricum, spunea ofițerul ungar, problema trebuia soluționată în favoarea țării sale, altfel opinia publică și armata nu mai pot fi ținute în frâu. Evident, dictatorul fascist a promis ajutorul Italiei, așt în varianta tratativelor, cit și în cea a războiului, prin ținerea în șah a Iugoslaviei¹⁰.

Preocupate de restructurarea dispozitivului strategic și pentru a nu scăpa situația de sub control, ceea ce ar fi avut pentru planurile proprii urmări incalculabile, cercurile conducătoare naziste au căutat să tempereze agresivitatea ungară. În acest scop, ambasadorul Otto von Erdmannsdorff a fost însărcinat să remită ministrului de externe Csáky István un mesaj prin care guvernul horthyst era avertizat că, în cazul în care armata ungară declanșează acțiunile militare, Wehrmacht-ul nu va interveni în conflict. Această parte a mesajului nu trebuie interpretată ca o dovadă a „bunăvoinței” Reich-ului față de România, ci mai degrabă a șantajului politic. Punctul de vedere al Berlinului fusese răspicat expus de Wilhelm Fabricius, ambasadorul german la București. La 2 iunie, el comunicase premierului Gheorghe Tătăreanu că Reich-ul condiționa stringerea relațiilor de măsura în care Bucureștiul era dispus „să ia în considerare eventualele cereri de revizuire ale vecinilor¹¹”. De altfel, și în finalul mesajului lui Erdmannsdorff către Csáky se arăta că revizuirea — „în interesul căreia va interveni și guvernul Reich-ului” —

se va realiza „într-un moment mai favorabil¹²”.

În pofida agresivității de care dădeau dovadă și a tuturor măsurilor militare luate, cercurile conducătoare horthyste manifestau îndoieli în privința rezultatului unui conflict cu România. Astfel că în mintea lor s-a născut ideea de a apela la intervenția germano-italiană pentru a determina România să cedeze. Aceasta este, de altfel, și esența mesajelor adresate conducerii naziste la 2 și 5 iulie. În primul se subliniază că „guvernul ungar dorește reglementarea raporturilor cu România — așa cum a declarat-o cu mai multe prilejuri — în înțelegere cu Axă¹³”. Opțiunea de a apela la „arbitrajul” Italiei și Germaniei a aparținut, așadar, în întregime Ungariei. Ea este exprimată și în mesajul pe care colonelul Szabó l-a înmănat lui Mussolini: „guvernul ungar este conștient că în Europa de sud-est este nevoie de liniște, dar opinia publică ungară poate fi determinată din ce în ce mai greu să înțeleagă că tocmai prietenii ne interzic intervenția și recăpătarea Transilvaniei. Prietenii dacă vor să evite conflictul armat să-i dea porunci corespunzătoare și României și nu să ne oprească doar pe noi de la acțiune¹⁴”.

Era evidentă concertarea acțiunilor statelor fasciste și revizioniste împotriva României, care se afla cu desăvîrșire izolată în fața presiunilor concentrice.

Pe acest fundal al solicitării sprijinului marilor puteri pentru a se obține satisfacerea pretențiilor teritoriale, generalul Werth Henryk, șef al Marelui Stat Major ungar, a elaborat și înaintat — la 6 iulie — ministrului Csáky și responsabililor militari germani un memoriu. Autorul documentului căuta „să justifice” din punct de vedere politico-strategic imperialismul horthyst, așa-zisele drepturi ale Ungariei asupra unei întinse părți din centrul și sud-estul Europei. „Renașterea Ungariei istorice, respectiv apariția unei puteri mijlocii autoritare, capabilă să domine întregul bazin carpatic, este interesul politic și strategic al Axel¹⁵” — se arată în memorandumul lui Werth, publicat recent în R.P. Ungară. „Doar Ungaria, desfășurată la Carpați, este în măsură să influențeze aceste tendințe (să bazeze penetrația sovietică în Balcani — n.n.) și să asigure echilibrul acestei zone.” Werth a supus atenției germanilor și necesitatea separării și ținerii în frâu a popoarelor slave din nord și din sud, misiune pe care ar fi fost capabilă s-o realizeze doar Ungaria. Desigur, pentru aceasta era necesară stăpînirea întregului bazin carpatic și, pe lângă realipirea Transilvaniei, s-ar fi impus și alipirea Slovaciei, precum și a teritoriilor din sud. În final, după ce șeful Marelui Stat Major ungar expunea pretențiile țării sale de „mare putere” și forța polițienească, el căuta să motiveze interesele cercurilor naziste arătînd că „în măsura în care Carpații Meridionali ar fi în mîna Ungariei, această distanță (pînă la petroliu românesc — n.n.) s-ar reduce la 50—100 km, iar regiunea petroliferă ar putea fi atinsă în cîteva ore și drumul petrolului ar deveni mult mai sigur¹⁶”.

Întreg acest program imperialist este reluat în totalitate în scrisoarea pe care regentul Horthy Miklós a adresat-o lui Adolf Hitler, la 10 iulie 1940, ea constituind un puternic cap de acuzare a caracterului fascist, revizionist al regimului horthyst: „Ardem de dorința de a ne răzbuna pe români. (...) Nu putem suporta «România Mare». Sarcina noastră istorică a fost să apărăm Europa în fața Răsăritului (...) Dar, fără a stăpîni Carpații, noi nu putem îndeplini această sarcină. De aceea, stăpînirea Carpaților este pentru noi o problemă vitală. Ardealul este singura fortăreață naturală a Europei și va fi spre binele Germaniei dacă țara va fi în mîini sigure¹⁷”. Poftele teritoriale horthyste au fost recunoscute de Hitler în cadrul întrevederii de la München, din 10 iulie 1940. Vrînd să pedepsească România pentru atitudinea ei constant antifascistă și antirevizionistă, cancelarul nazist i-a declarat lui Teleki Pál: „Dv., camarazi din primul război mondial, stați mult mai aproape de noi decît românii (...) Am să-i spun (regelul Carol — n.n.) că, din punct de vedere politic, voi fi pregătît să abordez relații mai apropiate cu România numai în situația în care, în prealabil, ea s-a înțeles cu Ungaria asupra pretențiilor teritoriale ale acesteia. Dacă avertizarea nu va avea efect — continua Hitler — atunci va vedea România ce înseamnă să fii lăsat în părăsire¹⁸”. Așadar, revizi-

zirea trebuia să se producă în urma intervenției directe a Reich-ului. După ce Ungaria a acționat pe multiple planuri pentru a obține cu orice preț sprijinul german, în întrevederea de la 10 iulie ea l-a obținut. Pentru mai multă siguranță, premierul Teleki Pál a cerut, și Hitler a fost de acord, ca măsurile militare luate împotriva României să nu fie sistate, astfel ca, în cazul în care tratativele planificate ar eșua, să se poată recurge la „argumente” militare.

În concepția conducerii ungare, acest lucru era deosebit de important, deoarece, așa cum se va vedea, delegația horthystă a premeditat ruperea tratativelor pentru a obține pe calea armelor teritoriul rivnit.

■ MIHAI RETEGAN

1. 23 August 1944. *Documente*. vol. I. 1939—1943, București, 1984, ibid. nr. 53.
2. Carlile Aylmer Macartney, *A History of Hungary, 1929—1945*, New York, vol. I. 1956, p. 404.
3. Arh. Stat. București, Microfilme, S.U.A., rola 632, c. 1244.
4. Juhász Gyula, *Hungarian Foreign Policy, 1919—1945*, Budapest, 1973, p. 172.
5. Olimpiu Maticescu, *Istoria nu face pași înapoi*, Cluj-Napoca, 1985, p. 121.
6. Dombrády Lőránd, *Hadsereg és politika Magyarországon, 1938—1944*, Budapest, 1986, p. 94—95.
7. *Ibidem*, p. 95—96; cf. Juhász Gyula, *op. cit.*, p. 173.
8. Dombrády Lőránd, Tóth Sándor, *A Magyar királyi honvédség, 1919—1945*, Budapest, 1987, p. 157.
9. Dombrády Lőránd, *op. cit.*, p. 100.
10. Carlile Aylmer Macartney, *op. cit.*, p. 404.
11. Dombrády Lőránd, *op. cit.*, p. 167.
12. Arh. M.A.E., fond 71, Germania, vol. 78, f. 463.
13. Dombrády Lőránd, *op. cit.*, p. 100.
14. *Ibidem*, p. 101.
15. *Ibidem*, p. 107.
16. *Ibidem*, p. 105.
17. Dr. Viorica Moisuc, *Revizionismul — gravă primejdie pentru relațiile de bună vecinătate și pacea popoarelor*, în „Magazin istoric” nr. 2/1987, p. 24.
18. Dombrády Lőránd, *op. cit.*, p. 112.

CARTEA de ISTORIE

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA MILITARĂ A POPORULUI ROMÂN

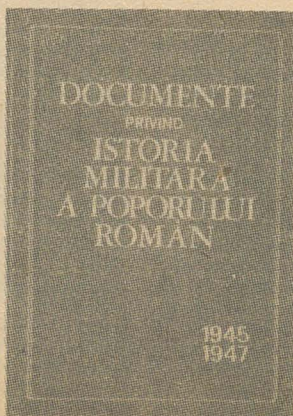
13 mai 1945 — 31 decembrie 1947

Editura Militară, București, 1988

Ampla și originala problemă a gândirii și practicii militare românești în primii trei ani postbelici își găsește o vie și convingătoare ilustrare în volumul recent apărut — **Documente privind istoria militară a poporului român, 13 mai 1945—31 decembrie 1947**, Editura Militară, 1988, colectiv: colonel dr. Constantin Toderașcu (coordonator), maior Alexandru Dușu, căpitan dr. Ștefan Păslaru — sub egida Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară. Lucrarea înmănunchiază cronologic, în 497 pagini, 264 documente — prese de arhivă, în marea lor majoritate inedite, acte legislative și normative, dezbateri din presă etc. datînd din prima zi de cînd armata română a încetat efectiv operațiile militare împotriva forțelor hitleriste și pînă în ultima zi a anului 1947.

Beneficiind de o valoroasă experiență, acumulată pe parcursul elaborării volumelor anterioare, colectivul care s-a îngrijit de prezenta apariție

editorială a reușit să selecteze cele mai reprezentative documente pentru reliefarea orientărilor doctrinare și

a acțiunilor practice întreprinse de Partidul Comunist Român și guvernul revoluționar-democrat instaurat la 6 martie 1945, pe linia înfăptuirii obiectivelor fundamentale din această etapă, privind soluționarea creatoare a problemelor apărării țării și transformarea treptată, revoluționară a organismului militar românesc. Numeroase documente scot în evidență caracterul original al concepției și practicii militare românești în domeniul apărării naționale care, în vastul proces înnoitor inaugurat de revoluția din August 1944, a asigurat ființarea neîntreruptă a armatei române, integrarea și participarea ei efectivă, de partea maselor populare, la toate acțiunile revoluționare din acei ani, culminînd cu abolirea monarhiei, proclamarea Republicii și cucerirea în tregii puteri politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea, la 30 decembrie 1947.

Documente cu mare forță probatorie cuprinse în acest volum vorbesc

despre contribuția ostirii române la refacerea economiei naționale, la înălțarea urmărilor războiului și combaterea efectelor secetei care a bîntuit în chip dureros în țară, la campaniile agricole de însămînțări și recolțări, la lichidarea focarelor de boli epidemice etc. Ilustrativ pentru atitudinea profund patriotică a militarilor de toate gradele, pentru înțelegerea înaltă a marilor imperative politice de care depindea viitorul națiunii române pe drumul pe care pornise cu hotărîre spre democrație și socialism este și faptul că la alegerile din anul 1946, cînd pentru prima dată ostirea s-a bucurat de drepturi electorale, ea și-a dat votul, cu încredere și entuziasm, Blocului Partidelor Democratice, al cărui promotor era Partidul Comunist Român.

Sînt, de asemenea, deosebit de relevante pentru procesul transformator

prin care a trecut organismul militar românesc documentele care se referă la preocupările teoretice, doctrinare, studiile în care era exprimată concepția înaintată privitoare la pregătirea întregului popor pentru apărarea patriei.

Un interes aparte prezintă, în structura volumului, acele documente în care sînt înfățișate masiva contribuție a țării noastre la victoria asupra fascismului, ca și demersurile autorităților politice și militare românești pentru a obține recunoașterea de către marile puteri aliate a calității, întru totul meritate, de cobeligeranță pentru România. În strînsă legătură cu acestea, sînt inserate numeroase informații privitoare la Conferința de Pace de la Paris din 1946 și la Tratatul de Pace semnat la 10 februarie 1947, îndeosebi la acele părți care conțin clauzele mili-

tare nedrepte impuse României, în polida marilor ei sacrificii și a efortului ei considerabil la obținerea victoriei finale a coaliției antihitleriste.

Pe linia metodologiei utilizate de autori pentru întreaga colecție, și prezentul volum dispune de un rezumat al documentelor — atît în română, cît și în două limbi de circulație internațională —, precum și de un indice general, elemente ce îi sporesc caracterul științific și vin în sprijinul cercetărilor istorice. Autentică reușită a genului, și acest volum de documente apărut în Editura Militară se constituie într-un valoros instrument de cunoaștere a unui important segment al istoriei noastre militare, și nu numai militare, din anii 1945—1947 atît de denși în transformări revoluționare.

**Colonel dr.
VASILE ALEXANDRESCU**

MARELE MIRCEA VOIEVOD

culegere de studii,
coordonator
conf. univ. dr.
Ion Pătroi,
Editura
Academiei,
București, 1987

În valorosul volum coordonat de conf. univ. dr. Ion Pătroi și-au înscris numele ca autori istoricii Mircea Mușat, Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu, Adina Berciu-Drăghicescu, Dinică Ciobotea, Constanța Știrbu, Paraschiva Stancu, Florin Constantiniu, Andrei Busuioceanu, Nicolae Stoicescu, Nicolae Edroiu, Constantin Cihodaru, Anca Ghiță, Alexandru V. Diță, Dan Zamfirescu, Virgil Joița, Tahsin Gemil, Mihai Maxim, Valeriu Veliman, Sergiu Iosipescu, Ion Pătroi, Răzvan Theodorescu, Cristian Moisescu, Mihai Ungurianu.

Studiile semnate de fiecare dintre acești autori sînt, incontestabil, deosebit de bine informate. Ele aduc în circuitul științific noutăți de arhivă și o abordare a problematicii în lumina celei mai noi bibliografii.

Tematica generală a volumului îmbracă o arie largă și complexă, puțin fi urmărite aspecte ce merg de la prezentarea de ansamblu a domniei și personalității lui Mircea cel

Mare (acad. Ștefan Pascu) sau introspecții cu valoare de sinteză generală (conf. univ. dr. Mircea Mușat), pînă la studii de acbie și amănunt de felul celor întocmite de Constanța Știrbu și Paraschiva Stancu privind emisiunile și circulația monetară a epocii, autoarele aducînd o serie de noutăți prin metoda de lucru și prin permanența explicare a interdependențelor dintre numismatică și viața social-economică și politică. Pe

MARELE MIRCEA VOIEVOD

această linie se înscrie și studiul întocmit de Adina Berciu-Drăghicescu și Dinică Ciobotea despre înfloritoare viață economică din timpul Marelui Mircea Voievod.

Cunoscutul istoric Florin Constantiniu, cu meticulozitatea și probitatea recunoscute, abordează problema vieții rurale de o manieră deosebită, relevînd elemente și lumini care fac ca viața satului românesc să fie privită într-o perspectivă de-a dreptul in-

dită. Tot pe linia discutării problemei interne din vremea ilustrului domnitor se înscriu și studiile realizate de tînărul cercetător A. Busuioceanu (despre imunitate) și experimentatul Nicolae Stoicescu (despre organizarea statului), luminînd din plin o fațetă a diamantului domniei lui Mircea cel Mare. Relațiile marelui domn cu Transilvania (N. Edroiu) și cu Moldova (C. Cihodaru) sînt bine documentate. Studiul cercetătoarei Anca Ghiță, reluînd o teză mai veche și tratînd-o exhaustiv, demonstrează categoric nu numai că străvechiul teritoriu românesc dintre Dunăre și Mare (Dobrogea) a fost moștenit de la înaintași de Marele Mircea Voievod, dar că el a reușit, printr-un efort militar permanent îndreptat împotriva expansionismului otoman, să-l mențină neîncetat, pînă la sfîrșitul domniei, în hotarele vigurosului stat muntean.

Reluînd și aprofundînd punctul de vedere exprimat de cel de-al doilea volum al tratatului de Istorie militară a poporului român, studiul lui Alexandru V. Diță abordează problema datării luptei de la Rovine.

Dan Zamfirescu are o nouă și remarcabilă intervenție în cîmpul istoriografiei. Înlăturînd inerții prin recurgerea permanentă la documente, pe care le reinteroghează din unghiuri de vedere cu totul noi, autorul dovedește cu prisosință că Mircea cel Mare a fost un „factor hotărîtor în configurarea politico-istorică a sud-estului european”.

Un studiu deosebit este și cel semnat de Virgil Joița, în care se reia în deplin acord cu literatura documentelor problema plății tributului de către Mircea. Este demn de remarcat că aceste ultime trei articole, prin

conținutul de idei, prin maniera de tratare a subiectului și prin documentație, alcătuiesc un florilegiu special în economia volumului.

Tahsin Genil, Mihai Maxim și Valeriu Veliman tratează problemele domniei lui Mircea cel Mare din perspectiva izvoarelor otomane. Este de remarcă studiul celui din urmă, care aduce în câmpul istoriografic românesc o pagină deosebită din cronica lui İbn Kemal, mărturie de excepție despre vitejia românească, despre împrejurările și modul în care s-a desfășurat bătălia de la Rovine.

Studiul lui Sergiu Iosipescu, înscrind-se pe linia obișnuită a cercetătorului, se impune prin erudiție. În cazul de față, abordarea dificilului subiect de geografie istorică i-a permis să lumineze drumul istoricilor prin discutarea delimitării „Podunaviei”.

Ion Pătroiu și Mircea Mușat pun în discuție o temă deosebită: modul cum a fost receptat Mircea de generațiile succesive. Este demn de reținut că se pun în prim plan două momente ale istoriei naționale, cînd Mircea, ca factor educativ, a jucat un rol deosebit: în vremea formării generației din 1848 și în anii epocii noastre.

Răzvan Theodorescu, în spiritul cercetării interdisciplinare, caracteristică studiilor sale, dezbate stadiul la care ajunsese civilizația românească la cumpăna dintre veacurile al XIV-lea și al XV-lea, punînd în lumină tocmai marea soliditate a culturii românești. Regretăm că doctul articol nu a fost însoțit de imagini, eventual color, ce ar fi sporit greutatea și forța lui de convingere. Cristian Moisescu, reputat pentru preocupările de istoria arhitecturii, reușește

să reunească într-un studiu larg principalele monumente durate în epoca lui Mircea. Un merit indiscutabil al lucrării lui C. Moisescu constă în punerea în circulație a planurilor monumentelor discutate. Se arată astfel lectorului modul și dimensiunile monumentelor epocii Marelui Mircea Voievod.

Mihai Ungurianu trece în revistă, metodic, modul cum a fost privit Mircea cel Mare de autorii literaturii noastre clasice și parțial în prezent.

În concluzie, volumul se constituie într-o reușită de excepțională valoare a istoriografiei noastre, fiind, în momentul de față, un autorizat și peremptoriu punct de vedere exprimat asupra epocii, domniei și personalității lui Mircea cel Mare.

■ Dr. RADU ȘTEFAN CIOBANU

Biografia unei conștiințe — IOAN URSU —

Editura Dacia,
Cluj-Napoca, 1987

Una din tradițiile de renume ale istoriografiei românești este preluarea valorilor trecutului nostru și promovarea lor, urmîndu-se o dublă finalitate: de informare, la cel mai înalt nivel științific, și de formare în permanență a unor caractere armonios clădite, avînd ca supremă lege dragostea de țară. Urmînd cu consecvență această tradiție, Ioana Ursu și Dumitru Preda își aduc contribuția lor deosebită prin dragostea, entuziasmul și acribia cu care au scris această carte, folosînd un stil cald, apropiat și o exprimare elevată, fără să facă rabat nici un moment de la normele cerute unei lucrări științifice de înaltă ținută. Subiectul de cercetare ales este de asemenea meritoriu: acela de a restitui circuitului intelectual românesc faptele și ideile unui mare cărturar, patriot exemplar și om de omenie: **Ioan Ursu (1875—1925)**.

La gimnaziul din Brașov, viitorul Liceu „Andrei Șaguna”, unde a fost admis bursier pe bază de concurs, acest vîrstar viguros al plaiurilor transilvane s-a făcut remarcă prin hărnicie, modestie și iubire de neam, fiind mereu notat printre elevii merituoși ai clasei.

Datorită politicii de deznaționalizare duse de autoritățile ungare, I. Ursu a trecut Carpații și s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie din București, dedicîndu-se cu pasiune studierii istoriei. A avut șansa să audieze cursurile și seminariile unor eminente profesori: Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul — care i-au prețuit în mod deosebit calitățile sale intelectuale și

morale —, ca și binecunoscutul slavist Ioan Bogdan, apoi Gheorghe Tocilescu, Vasile Urechia. Rezultatul muncii stăruitoare a istoricului în devenire a fost marelui premiu „Hillel” pentru lucrarea **Relațiunile Moldovei cu Polonia pînă la moartea lui Ștefan cel Mare**, teza de licență, susținută cu succes, fiind **Relațiunile politice ale Moldovei cu Ungaria de la începutul secolului al XIII-lea pînă la suirea pe tron a lui Ștefan cel Mare**.

Ioan Ursu își petrece cinci ani (1903—1908) studiînd în universități, biblioteci și arhive din Berlin, München, Paris, Genova, Veneția, Florența. La Berlin organizează societatea „România Mare”, formată din tineri compatrioți aflați la studii în străinătate, avînd drept scop unirea politică a tuturor românilor. Tot în capitala Germaniei și-a susținut cu mult talent doctoratul în filosofie, specialitatea istorie (1907), cu o teză privitoare la **Politica externă a lui Petru Rareș**. Urmează un nou studiu valoros, **Politica orientală a lui Francisc I**. Meritele sale științifice vor fi recunoscute în 1910, cînd, la 35 de

ani, finărul și talentat profesor de la Facultatea de litere din Iași a devenit membru corespondent al Academiei Române.

Urmărind atent activitatea sa complexă, autorii îi dezvăluie gândurile, îi subliniază patriotismul ardent, chemarea sa la luptă pentru împlinirea idealului național român. „Sint veacuri — arăta Ioan Ursu la o întrunire publică în sala Dacia — de cind vecinii rup fructele din pomul nostru. E timpul să punem capăt nedreptății. Puneți baioneta și mutați gardul, ca toate crengile frumosului nostru pom de viță strălucită să cadă numai în grădina noastră”. La 21 septembrie 1915, la propunerea sa, în calitate de președinte al Comitetului „Ligii culturale”, secția Iași, era lansat manifestul *Către toți românii*, care se încheia cu anticele cuvinte de înțelepciune: SALUS REI PUBLICAE SUPREMA LEX!

După intrarea țării noastre în primul război mondial, pentru eliberarea fraților de peste munți, profesorul Ursu, printre alte cadre didactice universitare, a fost desemnat să îndrume propaganda românească în străinătate. Pe pământul Franței prietene, Ioan Ursu va juca un rol activ și influent, și pe acest tărâm, de la sfârșitul anului 1917 până în 1919, pe timpul desfășurării Conferinței de Pace. A colaborat cu regularitate la săptăminalul „La Roumanie”, remarcabile fiind articolele *L'Impérialisme hongrois*, *La politique du comte Czernin*, *Le Démembrement de l'Autriche-Hongrie*. Ca o înaltă apreciere a activității sale a fost numit secretar al Consiliului Național al Unității Românești — organ reprezentativ de conducere alcătuit

din toate forțele politice românești, recunoscut de guvernele aliate. În acea perioadă a scris *Pourquoi la Roumanie a fait la guerre*, lucrare apreciată de specialiști drept carte de referință pentru cunoașterea problemei românești, fiind utilizată și în timpul Conferinței de Pace.

După întoarcerea în România reîntregită, a urmat o rodnică activitate la universitățile din Cluj, unde a fost numit decanul Facultății de litere și filosofie, și din București la catedra de istoria românilor, ca succesor al lui Dimitrie Onciul. Ca urmare a meritelor sale deosebite pe tărâm științific și în întărirea prieteniei româno-franceze, profesorul Ursu primea în 1922 înalta distincție de cavaler al Ordinului „Legiunea de onoare”. Nu a mai avut răgazul decât să publice ampla monografie închinată lui Ștefan cel Mare, pentru că o boală necruțătoare i-a întrerupt firul vieții.

Bogat document, folosind corespondența și memoriile inedite ale profesorului Ursu — pentru prima dată puse în valoare —, beneficiind de o frumoasă redactare, de o bibliografie selectivă ce reflectă munca meticuloasă și demnă de laudă a autorilor, un rezumat în limba franceză, un indice și o ilustrație elocventă, volumul reprezintă o remarcabilă apariție editorială care emoționează prin mesajul ei de înalt patriotism și convinge prin aleasa sa ținută științifică.

■ S. ORIANU

DIN ACTIVITATEA COMISIEI ROMÂNE DE ISTORIE MILITARĂ

De la filiale.

Azi, Sibiu

— Tovarășe colonel Octavian Onea, la început de iunie, în ședința comună a consiliului național al oamenilor muncii și a consiliului național al agriculturii, tovarășul Nicolae Ceaușescu releva eficiența muncii politico-educative pentru creșterea răspunderii față de societate, față de socialism, față de popor. Educația revoluționară prin cunoașterea și apărarea istoriei naționale reprezintă, în acest context, un demers de excepțională importanță.

— Aceasta noi o considerăm una din misiunile principale și continue pe care le realizăm cu și pentru cadre didactice, ofițeri, elevi — deci viitoare cadre ale armatei —, militari t.r., liceeni, oameni ai muncii din Sibiu etc. Misiune principală, cum spuneam, întrucât vizează formarea și consolidarea convingerilor patriotice. De fapt, absolvenții școlilor militare sînt specialiști militari și activiști, adică patrioți competenți profesional și politic. Filiala sibiană a C.R.I.M. își îndeplinește astfel unul din nobilele sale obiective.

— Argumente, vă rugăm.

— Am organizat simpozioane consacrate unor evenimente și personalități pilduitoare din istoria națională: făurirea P.C.R., urcarea lui Mircea cel Mare pe tronul Țării Românești, Muntania, realizarea partidului unic al clasei muncitoare (sînt patru decenii de atunci!), împlinirea a 140 de ani de la revoluția română pașoptistă etc. La aceste simpozioane, potențialul științific al filialei a fost întărit prin prezența unor personalități din comandamentul de armă, Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, Academia Militară, Arhivele Statului Sibiu etc. Din cei mai activi, pasionați și apreciați membri ai filialei sibiene a C.R.I.M., aș dori să rețineți câteva nume: locotenent-colonel (r) Paul Abrudan, colonel Victor Neghină, prof. dr. Cornel Lungu, maior Ioan Nanu ș.a. Primul este chiar autorul rubricii „Eroi au fost, eroi sînt încă” din ziarul județean...

— Auditoriul simpozioanelor?

— Numeros, divers, receptiv: ofițeri și elevi, familii, liceeni, luptători din găzdi patriotice și din detașamente de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, muncitori, membrii cercurilor de istorie, din garnizoană etc. Aceasta și fiindcă — și sînt convins că așa este — colaborăm fructuos cu Comitetul județean

de partid, cu Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, cu ziaristi de la publicațiile sibiene etc. Comunicările și referatele prezentate au fost urmate de vizionarea unor expoziții pe teme de istorie și a unor izbutite programe cultural-artistice, în care laureați sau viitori laureați ai Festivalului național *Cîntarea României* au adus glorioasele noastre istorii omagiu curat și fierbinte, prin vers, prin cînt, prin dans. Uite, deunăzi, despre *Pașoptiștii noștri* au adus vibrantă mărturie lirică actorii Constantin Chiriac și Ion Buleandră de la Teatrul de stat din Sibiu...

— Alte acțiuni sau activități?

— Întîlniri cu membri ai filialei și veterani de război — general-maior (r) Ioan Berghia, locotenent-colonel (r) Ion Mogildea etc. —, cadre didactice de la catedrele de științe sociale, restauratori ai unor valori bibliofile, muzeografi de la această perlă a Transilvaniei care este muzeul județean, întîlnirile desfășurîndu-se în unități militare, la Casa armatei, școli civile, instituții din municipiu etc. Asemenea activități au înlesnit, în fond, întîlnirea cu istoria. Rememorarea unor momente din epopeea națională — scrisă și trăită de înaintași cu pana, cu mintea, cu inima, cu fapta — a fost însoțită de proiectarea de diapozitive, prezentarea de documente, cărți rare, incuna-

— Locurile sibiene de cinstire a
memoriei vitejilor înaintași sînt și în

— Altă direcție: inițiativa noastră, perspectiva mai largă a activității filialei, astfel încât să nu așteptăm să venim chemați la anumite acțiuni, ci să venim noi cu idei noi, cu teme noi, care să fie incluse în planul Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Această prezență mai activă în viața socială este, de fapt, o cerință a Directivei comandantului nostru suprem. Deci ne preocupăm activizarea tuturor membrilor filialei, pentru a-și valorifica mai de-

— Nu ne rămîne decît să vă dorim succes deplin și să așteptăm vești noi privind filiala sibiană a C.B.I.M.

■ Căpitan de rangul III ILIE
MANOLE

Comitetul Național Român — ^{aport} — organism reprezentativ al
revoluției de la 1848—1849;

Referat: Tradițiile luptei — ^{patrimoni} — pentru apărarea patriei — practici militare naționale, fundament ale Documentele Partidului Comunist Român despre studiul actual al edificării socialismului în România; obiectivele dezvoltării economico-sociale a țării și fădelului Sibiu în deceniul 1986—1990.

Strategia și activitatea Partidului Comunist Român în pre-
gătirea și înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națio-
nală, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, în lupta
impotriva ocupanților hitleristi și horthysti, pentru elibe-
rarea întregului teritoriu al patriei, pentru victoria asupra
Germaniei naziste.

— locotenent colonel Anghel Filip —
Comisia Română de Istorie Militară.

Viziunea originală a Partidului Comunist Român, a sece-
tarului său general, privind apărarea patriei socialiste de
— întreaga populație — doctrina militară a Republicii Social-
iste România — strălucită expresie a gândirii creatoare,
științifice a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

— colonel Vasile Copăceanu — **Aceste**
misiuni.

Aspecte privind participarea maselor largi populare la pre-
gătirea unitară a revoluției române de la 1848—1849.

Congresul al IX-lea al partidului — moment crucial de in-
ternă, în stabilirea și aplicarea unei noi strategii a dezvoltării
economico-sociale a țării, a înfloririi științei, învăța-
mintului și culturii românești.

COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ
FILIALA SIBIU

Valorile istoriei naționale în opera tovarășului
Nicolae Ceaușescu.

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de la crearea pe tron.

SIMPONIU — Moment poetic înalt al universului a 100 de ani de la revoluția
de la 1848—1849.

— **COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ**
FILIALA SIBIU

Referat: Mirecea cel Mare — călător de mare
românească și ilustru comandant de armată
600 de ani de

DIALOG CU CITITORII

● Locotenent-colonel dr. **OCTAVIAN NUȚIU**, Ploiești. Ne scrieți: „de fiecare dată deschid revista noastră de istorie militară cu firească emoție. De la număr la număr și de la an la an, nivelul științific al materialelor publicate a crescut, și noi, cititorii, iubitori de istorie ne întregim cunoștințele, ne maturizăm gândirea și simțirea noastră istorică, pentru că numai cunoscându-ne trecutul plin de glorie vom înțelege prezentul socialist și vom putea să scrutăm cu încredere viitorul”. Aceste aprecieri ne bucură și ne obligă în continuare. Cele „câteva gânduri și reflecții personale” le-am primit „cu aceeași căldură cu care au fost ele scrise” și sînt acum în atenția Comisiei Române de Istorie Militară.

● **VALERIU AVRAM**, București. Avem de la dumneavoastră studiile „Am lovit din plin șlepurile cu munții”, „La Plevna, românii s-au bătut cu mare bravură”, „Aripă românească în lupta împotriva fascismului”, „Ostașii noștri nu se opresc din atac cu tot atacul ucigător” și „Jurnalul de operații al Detașamentului 18 pază zona petroliferă (31 august 1944)”. Ele sînt întemeiate pe documente de primă mînă, așa cum ne-a convins și articolul pe care îl publicăm în prezentul număr. Deci, sînt la portofoliu.

● Prof. **DAN POPESCU**, Lugoj. Ne face plăcere să auzim că „revista de istorie militară este de un real folos profesorilor...”; de pildă, în numărul 2/1988 a fost publicat — așa cum apreciați dv. — „un grupaj de articole splendide închinat glorioasei aniversări a revoluției pașoptiste”. Studiul trimis argumentează bine ideea „că și bănașenii au fost alături de frații de dincolo de Carpați”. Deci, își așteaptă rîndul la publicare.

● **NICOLAE CONDREA**, București. Firește, „ca participant la războiul antihitlerist, ca veteran”, aveți informații valoroase privind evenimentele din 1944—1945. O dovadă — articolul „Contribuții la acțiunea de deminare a Dunării după 23 August 1944”, privind misiunile îndeplinite de echipajul românesc al avionului de dragaj magnetic. Sperăm să-i găsim loc de publicare într-unul din numerele viitoare.

● Inginer **VALERIU GIURAN**, Timișoara. Studiind jurnale de operații ale unităților din Armata 1 română care în toamna anului 1944 au acționat vitejește și în județul Bihor, aduceți mărturie indubitabile potrivit cărora, în ciuda „rezistențelor puternice hitleriste”, au fost eliberate, în septembrie, localitățile Ghioroc și Arpașel, iar „în zorii zilei de 26” — localitățile Talpoș, Zerind, Bătr. Urmează să publicăm extrase din aceste jurnale.

● Prof. **IOAN BODNARIUC**, Tecuci. Acele „pilde înălțătoare de patriotism și glorie militară”, pe care le-ați deslușit studiind arhive și lucrări istoriografice, merită să fie cunoscute de cititori. Deci...

● Colonel (r) **CONSTANTIN BUCUȘ**, Iași. a) Lăudabil activismul veteranilor de război din urbea dv. Consemnăm faptul că toate colecțiile maiorului (r) ing. Radu Drăgănescu (12 000 de piese-monedă și bancnote din 78 de țări de pe toate continentele, numeroase ordine, medalii, plăchete, brelocuri, insigne, precum și roci minerale cu „flori de toată frumusețea”), prezentate la liceul „Terom”, continuă șirul succesorilor demonstrate prin premiile întâi obținute la expoziția republicană consacrată cuceririi independenței de stat (1877—1878) și la simpozionul național de numismatică (Botoșani). Succese în continuare! b) Nu avem numerele care vă lipsesc din colecția revistei „Lupta întregului popor”. Abonamentul rămîne — pentru viitor — singura modalitate certă de a avea toate numerele revistei.

● Prof. **IOAN BACIU**, Solovăstru. Am luat legătura cu factorii care răspund de funcționarea rețelei de difuzare a revistei. Abonamentele pot fi făcute în condițiile specificate pe coperta II a fiecărui număr. V-am trimis numărul solicitat.

● **CRISTIAN F. SCHUSTER**, București. Recenzia va fi publicată. Studiul privind acțiunile antitotomane din secolele XIV—XV este în atenția Comisiei Române de Istorie Militară.

● **AUREL LEPEDEANU**, Cîmpina. Întrucît ni s-au mai semnalat deficiențe în funcționarea rețelei de difuzare din oraș (v. mai jos), am luat legătura cu cei în drept și veți primi prin poștă răspunsul.

● **EUGENIA BERNESCU**, Cîmpina. Că publicația noastră este „minunata revistă de suflet românesc” ne face plăcere să aflăm. Că la oficiul P.T.T.R. vi s-a refuzat inițial abonarea este o veste rea. Am fost înștiințată de factorii responsabili că situații de acest fel nu se vor mai repeta. Sperăm.

● **GHEORGHE M. CRISTEA**, Roșiori de Vede. Mulțumim pentru colaborare. Textul și fotografia le publicăm aici și acum. ÎN AMINTIREA EROULUI. Mama lui Ștefan cel Mare, cînd acesta a fost învins de turci și rănit, își îndeamnă fiul să se înapoieze la

oaste și să-și facă datoria pînă la ultima suflare. Poate aceasta e numai o legendă, însă cu atât mai semnificativă. Legenda o știu din cărți, iar din viață știu o mamă rămasă acasă, cu lacrimile ei, ținînd după un fecior voinic și frumos, plecat să-și scape țara de cotoropitorii hitleriști. Feciorul e din Roșiori de Vede și se numește Gheorghe Dumitrescu căpitan și comandant de escadron din Regimentul 2 Călărași. În zorii zilei de 24 august 1944, căpitanul Gheorghe Dumitrescu aleargă de la o grupă la alta, de la un pluton la altul, prin ploaia de gloanțe și proiectile, încurajînd și dirijînd focurile după nevoie. Gîncen mai este acest asalt pentru cucerirea localului Primăriei de lângă Cișmigiu, unde se baricadaseră ofițeri și ostași hitleriști, înarmați pînă-n dinți. Înîmpănarea face ca acum el să schimbe cîteva cuvinte cu un nepot de-al său, Vintilă, de 16 ani.

— Unde?, întreabă.

— Undeva în apropierea Operei... Era transfigurat... Parcă nu-și mai aparținea. «Transmite sănătate părinților», mi-a zis și a pornit în fugă în susul Dimboviței.

În poarta primăriei, un snop de gloanțe de mitralieră curmă firul vieții bravului ofițer, în timp ce ostașii lui năvălesc în clădire și victoria este a lor.

Părinții l-au plîns, se duceau adesea acolo unde dormea som-

DIALOG CU CITITORII

nul de veci, în rînd cu toți eroii neamului, și cu timpul au hotărît să-l aducă în cimitirul din Roșiori de Vede. „Vreau să-l am aici, lângă mine, cînd voi muri”, spunea bătrîna mamă, reînhumîndu-și feciorul. Au murit și părinții mai întîi mama, apoi tatăl. Dar în-țîmplarea aceea din august trăiește tot mai viu în amintirea urmașilor. An de an, de ziua Eroilor sau la 23 August, oameni din oraș urcă acolo, sus, la mormîntul căpitanului Gheorghe Dumitrescu, depun coroane și flori și cîntă în amintirea mereu tînărului erou”.

● Prof. ST.D. IACOBAL, Iași. a) Este minunată constatarea că revista noastră „prin articolele publicate întărește legătura sufletească a poporului român și a armatei sale, cu care este totuna” b) Greutatea de a procura „Istoria aviației române” dovedește că și acestea categorii de carte are căutare în rîndul cititorilor. „Pe cînd o istorie a marinei militare? — ne întrebăm. Vă comunicăm că aceasta se află în pregătire la Editura Militară. c) Transcriem finalul scrisorii: „rog redactorii și colaboratorii revistei noastre să primească mulțumirile mele și urările de succes în munca lor grea și rodnică”.

● Locotenent-major MARIUS GIURGIU, București. Studiul dv. va apare într-un număr viitor.

● Locotenent-major GEORGE NEGREA, Brăila. a) „Doresc să vă comunic, în numele tinerilor din unitatea în care lucrez — cadre și militari în termen —, înalta apreciere de care se bucură revista „Lupta întregului popor”, precum și mulțumirile lor pentru calitatea deosebită a articolelor apărute, care au fost folosite în numeroase activități politico-educative, organizate de noi, completate de recitaluri de poezie patriotică, vizionarea de filme istorice, vizitarea monumentelor istorice din municipiu, proiectarea seturilor de diapozitive „Tezaură ale continuității poporului român”, „Munții Apuseni — multimilenară vatră de locuire autohtonă” b) Propunerea dv. este analizată cu atenție. c) Revista va continua să fie combativă pe frontul adevărului istoric.

● Maior IOAN ARDELEANU și maior IOSIF CHISA, Cluj-Napoca. Despre răscoala de la Bobilna s-a mai scris — poate nu atît cit s-ar fi putut. Studiul dv. referitor la valoarea militară a acțiunilor din 1437—1438 a intrat în portofoliul redacției.

● Maior VASILE TUTULA, Cluj-Napoca. Textul și iconografia despre monumentul de la Tebea sînt binevenite și valoroase. Le vom valorifica, desigur, cit mai cînd posibil. La fel, studiul și ilustrația referitoare la unionistul sălăjean Victor Deleu.

● Asistent univ. RADU PĂIUȘAN, Timișoara. Cele două articole trimise de dv. sînt în studiu la Comisia Română de Istorie Militară.

● DRAGOȘ PETREȘENIUC, Dărmănești. Aflăm că apreciați „ideea fericită de a completa revista cu noi rubrici interesante, ca aceea privind istoricul unor categorii de armament și tehnică militară”. Veți primi răspunsurile solicitate.

● CORNEL GREAVU, Constanța. În perioada 9—11 mai a.c. la Muzeul Marinei Române s-a desfășurat Sesiunea anuală de referate și comunicări științifice, despre care a fost publicată o știre în „Viața militară” numărul din luna iunie. O altă știre, asemănătoare din punct de vedere al conținutului, este aceea pe care ați trimis-o pe 16 iunie pentru revista „Lupta întregului popor”, al cărei nr. 2/1988 se tipărise cînd s-a desfășurat sesiunea. Evident, știrea respectivă nu poate fi publicată nici în nr. 3/1988 al revistei noastre din următoarele motive: nu are informații noi față de cele publicate în „Viața militară” și ar fi prea tîrziu — acum, în august — să revenim asupra unei activități desfășurate în luna mai. Așteptăm un studiu de sine stătător (cca 8 p. și iconografie) care să reprezinte o sinteză a generoasei problematice intitulate „Dunărea și marea în istoria poporului român”.

■ REDACȚIA

ÎN ATENȚIA CITITORILOR ȘI COLABORATORILOR.

Revista „Lupta întregului popor” va apare în anul 1989 în patru numere, plus o ediție specială (octombrie), consacrată celei de-a 45-a aniversări a Zilei Armatei Republicii Socialiste România. Numărul din luna mai și ediția specială din luna octombrie vor avea versiuni în limbile română, engleză, franceză, rusă, germană și spaniolă. Costul unui număr este de 8 lei pentru ediția în limba română și de aproximativ 50 lei pentru fiecare din edițiile în limbi străine. Rugăm cititorii să reinnoiască abonamentele, pentru cinci numere, prin oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

COPERTA I: 23 August 1944 (pictură de Ion Grigore)

COPERTA A IV-A: Șarja de la Robănești (sculptură de Marius Butunoiu)
În aplicație (pictură de Ion Pandele)

● The antifascist and anti-imperialist revolution for social and national liberation of August 1944. ● Heroism and victory (August 23 — October 25, 1944) ● Militant solidarity. Polish military refugees in Romania ● Humanitarian acts. March-August 1944. Romanian ships convoy ships transporting Jewish emigrants. ● 140 years from the 1848 Romanian revolution. ● Romania in the war for national liberation and recompletion. July 1917. The reconstructed Romanian army is ready to fight. The Romanian army's military transports over 1916—1918. „We hit right in the middle of ammunition loaded barges” — Chicera, August 1/14, 1917. „An instance of prowess, loyalty and sacrifice for the country”. On the invisible front in the struggle for the Great Union. ● Fundamental truths of national history. The Apuseni Mountains — an inexpugnable fortress of the 1848 Romanian fighters. ● Groundworks of the Romanian military doctrine. Considerations about the concept of military doctrine in Romania by the end of the 19th cent. and the beginning of the 20th cent. ● The concept of military action in the world military history and art (IV). ● Documents' memory. Pages from the independence epos (3). „Sacred relics of the Romanian people”. Once again about the „miracle” at Dunkerque. ● Traditions. The sign of tricolour in the Roman Dacia. Aurel Vlaicu — a pioneer of the Romanian and world aviation. Nicolae Iorga — professor at the High School of War. Constantin Brăncoveanu (1654—1714). 300 years from his ascending the throne. ● Great battles. Baia, December 14/15, 1467, Mohacs, August 29, 1526. ● Monuments of struggle. Oarba de Mures. ● Attitudes. The vacuum of Romanian population in the area of old Dacia — a false, tendentious theory. ● Unbelievable, yet true... The revisionist programme of the Horthy regime (6). ● History book. ● From the activity of the Romanian Commission of Military History. ● Dialogue with the readers.

● La révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et anti-imperialiste d'Août 1944 ● Héroïsme et victoire (23 Août — 25 Octobre 1944) ● Solidarité militante. Les réfugiés militaires polonais en Roumanie ● Actions humanitaires. Mars-août 1944. Navires roumains escortent les navires aux émigrants juifs ● 140 d'années depuis la révolution roumaine de 1848. ● La Roumanie pendant la guerre de libération et de réunification nationale. Juillet 1917. L'armée roumaine refaite est prête à lutter. Les transports militaires de l'armée roumaine de 1916—1918. „J'ai frappé en plein les chalands aux munitions”. Chicera, 1/14 août 1917. „Exemple de bravoure, dévouement et sacrifice pour la patrie”. Sur le front invisible, au combat pour la Grande Union ● Vérités fondamentales de l'histoire nationale. Les Carpates Occidentales inexpugnables château-fort des révolutionnaires de 1848 ● Fondaments de la doctrine militaire roumaine. Considérations concernant le concept de doctrine militaire en Roumanie à la fin du XIX-e siècle et au début du XX-e siècle ● Le concept d'action militaire dans l'histoire et l'art militaire universelle (IV) ● La mémoire des documents. Pages de l'épopée de l'indépendance (3). „La relique sacrée du peuple roumain”. De nouveau sur „Le miracle” de Dunkerque ● Traditions. Le tricolore dans la Dacie romaine. Aurel Vlaicu — pionnier de l'aviation roumaine et mondiale. Nicolae Iorga — professeur à l'École Supérieure de Guerre ● Constantin Brăncoveanu (1654—1714). 300 d'années de l'avènement au trône ● Grandes batailles. Baia, 14/15 décembre 1467. Mohács, 29 août 1526 ● Les monuments du combat. Oarba de Mures ● Attitudes. Le vide de population roumaine dans l'aire de l'ancienne Dacie — une théorie fautive, tendancieuse ● Incroyable, mais vrai... Le programme révisionniste du régime horthyste (6) ● Le livre d'histoire ● De l'activité de la Commission Roumaine d'Histoire Militaire ● Dialogue avec les lecteurs.

● Антифашистская и антиимпериалистическая революция социального и национального освобождения, августа 1944 г. ● Героизм и победа (23 августа—25 октября 1944 г.) ● Активная солидарность. Польские военные беженцы в Румынии ● Гуманитарные мероприятия. Март-август 1944. Румынские корабли конвоируют корабли с еврейскими эмигрантами ● 140 лет от Румынской революции 1848 года. ● Румыния во время войны освобождения и национального воссоединения. Июль 1917. Перестроенная румынская армия — готова к бою. Военные перевозки Румынской армии в 1916—1918 г. «Мы попали в цель баржи с боеприпасами». Кичера 1/14 август 1917: «Пример отваги, преданности и жертвы родные». В невидимой войне, в борьбе за Великое Объединение ● Фундаментальные истины национальной истории. Западные горы — недоимая крепость румынских борцов революции 1848 года. ● Фундаменты румынской военной доктрины. Соображения относительно понятия военной доктрины в Румынии в конце XIX и начале XX века ● Понятие «военное действие» в мировой военной истории и искусстве ● Память документов. Страницы в эпопее независимости (3). «Святая реликвия румынского народа». Слова о «чуде» Дункерк ● Традиции. Трехцветный знак в Римской Дакии. Аурел Влайку — пионер румынской и мировой авиации. Николае Йорга — профессор Военной Академии. Константин Брынковяну (1654—1714). 300 лет от его вступления на престол ● Великие военачальники: генералы Давид Пропорджеску, Ион Драгалина и Эдри Бертол ● Крупные битвы: Бая 14/15 декабря 1467, Мохач, 29 август 1526 ● Памятники борьбы: Оарба де Муреш ● Мнения: Пустота румынского населения на территории старой Дакии — фальшивая и тенденциозная теория ● Невероятно... но верно. Ревизионистская программа хортистского режима (6) ● Книга по истории ● Из деятельности Румынской комиссии по военной истории ● Диалог с читателями.

● Die antifaschistische und antilperialistische Revolution der sozialen und nationalen Befreiung. Heldentum und Sieg (23. August — 25. Oktober 1944) ● Eine militante Solidarität. Polnische geflüchtete Armeegehörige in Rumänien ● Wohltätigkeits-handlungen. März — August 1944. Rumänische Schiffe begleiten Schiffe mit jüdischen Auswanderern ● 140 Jahre seit der rumänischen Revolution von 1848. ● Rumänien im Krieg für Befreiung und nationale Vereinigung. Juli 1917. Die wiederhergestellte rumänische Armee ist kampfbereit. Das militärische Transportwesen der rumänischen Armee in den Jahren 1916 — 1918. „Wir haben die Schleppepkähne mit Munition haargenau getroffen”. Chicera, 1./14. August 1917. „Beispielhafte Tapferkeit, Selbstaufopferung und Opfer dem Vaterland gegenüber”. An der unsichtbaren Front, im Kampf für die Grosse Vereinigung. ● Grundlegende Wahrheiten der Nationalgeschichte. Die „Apuseni-Gebirge” — unbegreifbare Festung der rumänischen Kämpfer des Jahres 1848 ● Grundlagen der rumänischen Militärdoctrin. Überlegungen zum Begriff der Militärdoctrin in Rumänien am Ende des XIX. Jh. und zu Beginn des XX. Jh. ● Der Begriff der militärischen Handlung in der universalen Geschichte und Kriegskunst (IV). ● Die Erinnerungskraft der Dokumente. Blätter aus der Unabhängigkeitsepopee (3). „Die heilige Reliquie des rumänischen Volkes”. Nochmals über „das Wunder” von Dunkerque. ● Überlieferungen. Das dreifarbige Merkmal im römischen Dakien. Aurel Vlaicu — Wegbereiter des rumänischen und mondialen Flugwesens. Nicolae Iorga — Professor an der Kriegshochschule. Constantin Brăncoveanu (1654—1714). 300 Jahre seit seiner Thronbesteigung. ● Grosse Heercommandanten: die Generalen David Praporgescu, Ion Dragalina und Henri Berthelot. ● Grosse Schlachten. Baia, 14./15. Dezember 1467. — Mohacs, 29. August 1526 ● Die Denkmäler des Kampfes. Oarba de Mures. ● Stellungnahmen. Die Inexistenz der rumänischen Bevölkerung auf dem Gebiet des alten Dakiens — eine unrichtige und tendenziöse Theorie. ● Unglaublich, doch wahrhaft... Das revisionistische Programm des Horthyregimes (6). ● Das Geschichtsbuch. ● Aus der Tätigkeit der Rumänischen Kommission für Militärsgeschichte. ● Wechselrede mit den Lesern.

Redactori:

- SIMION BONCU
- EUGEN CÂMPAN
- ALEXANDRU DUȚU
- MIHAIL E. IONESCU
- ION JIANU
- ILIE MANOLE
- NECULAI MOGHIOR
- MIRCEA SOREANU
- GHEORGHE VARTIC

Tehnoredactarea:

- LUCIAN TEODORESCU

Ilustrația

- GHEORGHE CHIRU
- VIRGIL ULIERU

Tiparul executat la
Combinatul Poligrafic
„Casa Scintei”

